

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босне и Херцеговине

Predmet broj: S1 1 K 009124 16 Krž 8

Datum donošenja: 22.09.2016. godine

Pismenog otpravka: 28.12.2016. godine

Pred Apelacionim vijećem u sastavu: sudija dr Dragomir Vukoje, predsjednik vijeća
sudija Mirza Jusufović, izvjestilac
sudija Hilmo Vučinić, član vijeća

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

protiv

**IVANA ZELENIKE, SREĆKA HERCEGA, EDIBA BULJUBAŠIĆA, IVANA MEDIĆA I
MARINE GRUBIŠIĆ-FEJZIĆ**

DRUGOSTEPENA PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

Remzija Smailagić

Branilac optuženog Ivana Zelenika: advokat Fadil Abaz

Branilac optuženog Srećka Hercega: advokat Dražen Zubak

Branilac optuženog Ediba Buljubašića: advokat Todor Todorović

Braniteljica optuženog Ivana Medića: advokat Emina Hasanović

Braniteljica optužene Marine Grubišić-Fejzić: advokat Zumreta Akagić-Bavčić

Sadržaj:

PRESUDA	3
Obrazloženje	4
I. OPŠTA PITANJA	9
II. ŽALBENI PRIGOVORI U ODNOSU NA OSUĐUJUĆI DIO PRVOSTEPENE PRESUDE	10
A. ŽALBENI PRIGOVORI PO ŽALBENOM OSNOVU BITNIH POVREDA ODREDAVA KRIVIČNOG POSTUPKA	10
1. Standardi odlučivanja po žalbi	10
2. Žalba branioca optuženog Ivana Zelenike	11
(a) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka j) ZKP BiH.....	11
(b) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH.....	15
3. Žalba optuženog Ediba Buljubašića	18
(a) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka b) ZKP BiH.....	18
(b) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka c) ZKP BiH.....	18
(c) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka d) ZKP BiH.....	18
(d) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka h) i k) ZKP BiH.....	19
(e) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka i) ZKP BiH.....	20
(f) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka j) ZKP BiH.....	21
4. Žalbe branilaca optuženih Ivana Medića i Marine Grubišić-Fejzić	22
(a) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka d) ZKP BiH.....	22
(b) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH.....	23
B. ŽALBENI PRIGOVORI PO ŽALBENOM OSNOVU POGREŠNO ILI NEPOTPUNO UTVRĐENO ČINJENIČNO STANJE	23
1. Standardi za odlučivanje po žalbi	23
2. Žalbe branilaca optuženih	25
(a) Elementi krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti.....	25
(b) Postojanje diskriminatorne namjere kao bitnog elementa progona kao zločina protiv čovječnosti.....	37
(c) Prigovori koji se odnose na "sistemski" UZP.....	39
(d) Pojedinačne inkriminacije.....	48
(i) Optuženi Ivan Zelenika.....	48
(ii) Optuženi Edib Buljubašić.....	53
(iii) Optuženi Ivan Medić.....	54
(iv) Optužena Marina Grubišić-Fejzić.....	59
C. ŽALBENI PRIGOVORI PO OSNOVU POVREDE KRIVIČNOG ZAKONA	68
(a) Žalba branioca optuženog Ediba Buljubašića, optuženog lično i njegove supruge.....	68
(b) Žalbe braniteljica optuženih Ivana Medića i Marine Grubišić – Fejzić.....	71
D. ŽALBENI PRIGOVORI PO ŽALBENOM OSNOVU ODLUKE O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI I IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU	71
(a) Odluka o krivičnopravnoj sankciji.....	72
(i) Žalba Tužilaštva BiH.....	72
(ii) Žalba odbrana optuženih.....	73
(iii) Zaključak Apelacionog vijeća.....	73
(b) Odluka o imovinskopravnom zahtjevu.....	75
(i) Žalbe oštećenih.....	75
(ii) Pravni osnov za ulaganje žalbe na odluku o imovinskopravnom zahtjevu.....	76
(iii) Zaključak Apelacionog vijeća.....	76
III. ŽALBENI PRIGOVORI U ODNOSU NA OSLOBAĐAJUĆI DIO PRVOSTEPENE PRESUDE	77
1. Žalbeni prigovori Tužilaštva BiH	77

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, u vijeću Apelacionog odjeljenja Odjela I za ratne zločine, sastavljenom od sudije dr Dragomira Vukoje, kao predsjednika vijeća, te sudija Mirze Jusufovića i Hilme Vučinića, kao članova vijeća, uz sudjelovanje stručne saradnice Selene Beba u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Ivana Zelenike i drugih, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) i dr. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, u vezi sa članom 180. stav 1. i 2. istog zakona, odlučujući o žalbama Tužilaštva Bosne i Hercegovine, branioca optuženog Ivana Zelenike, advokata Fadila Abaza, optuženog Ediba Buljubašića, njegovog branioca advokata Todora Todorović i njegove supruge Mensure Buljubašić-Sivac, braniteljice optuženog Ivana Medić, advokaticke Emine Hasanović, optužene Marine Grubišić- Fejzić i njezine braniteljice, advokaticke Zumrete Akagić- Bavčić, te žalbama oštećenih: svjedoka „A“ i „F“, Slavojke Fržović, Milivoja Kruževića i Radojke Žuže, izjavljenim protiv presude Suda Bosne i Hercegovine broj S1 1 K 009124 12 Kri od 14.04.2015. godine, nakon održane javne sjednice Apelacionog vijeća, u prisustvu tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine Vladimira Simovića, u zamjeni za tužiteljicu Remziju Smailagić, branioca optuženog Ivana Zelenike, advokata Fadila Abaza, optuženog Srećka Hercega i njegovog branioca, advokata Dražena Zubaka, optuženog Ediba Buljubašića i njegovog branioca, advokata Todora Todorovića, optuženog Ivana Medića i njegove braniteljice, advokaticke Emine Hasanovića, te optužene Marine Grubišić-Fejzić i njezine braniteljice, advokaticke Zumrete Akagić-Bavčić, te oštećenih: svjedoka „A“ i „F“, a u odsustvu uredno obaviještenih optuženog Ivana Zelenike, supruge optuženog Ediba Buljubašića, Mensure Buljubašić-Sivac i oštećenih Slavojke Fržović, Milivoja Kruževića i Radojke Žuže, dana 22.09.2016. godine, donio je:

P R E S U D U

Žalbe optuženih Ediba Buljubašića i Marine Grubišić-Fejzić, branilaca optuženih Ivana

Zelenike, Ediba Buljubašića, Ivana Medića i Marine Grubišić-Fejzić, supruge optuženog Ediba Buljubašića, Mensure Buljubašić-Sivac, kao i žalbe Tužilaštva Bosne i Hercegovine i oštećenih svjedoka „A“, „F“, Slavojke Fržović, Milivoja Kruževića i Radojke Žuže na presudu Suda Bosne i Hercegovine broj S1 1 K 009124 12 Kri od 14.04.2015. godine **se odbijaju** kao neosnovane i navedena presuda **u cjelosti potvrđuje**.

O b r a z l o ž e n j e

1. Presudom Suda Bosne i Hercegovine broj S1 1 K 009124 12 Kri od 14.04.2015. godine, optuženi Ivan Zelenika, Edib Buljubašić, Ivan Medić i Marina Grubišić-Fejzić oglašeni su krivim da su radnjama opisanim u izreci osuđujućeg dijela pobijane presude počinili i to: **optuženi Ivan Zelenika** krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ BiH) (progon) u vezi sa tačkom k), sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, **optuženi Edib Buljubašić** krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH (progon) u vezi sa tačkom a) i k), sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, zatim **optuženi Ivan Medić** krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH (progon) u vezi sa tačkom g) i k), sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, te **optužena Marina Grubišić-Fejzić** krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH (progon) u vezi sa tačkom g) i k), sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, pa ih je prvostepeno vijeće ovog suda na osnovu odredbe člana 285. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ZKP BiH), uz primjenu odredbi članova 39, 42. i 48. KZ BiH u vezi sa članom 49.b KZ BiH, osudilo i to **optuženog Ivana Zeleniku** na kaznu zatvora u trajanju od 6 (šest) godina, **optuženog Ivana Medića** na kaznu zatvora u trajanju od 7 (sedam) godina, **optuženu Marinu Grubišić- Fejzić** na kaznu zatvora u trajanju od 5 (pet) godina, te je istovremeno, a na osnovu člana 56. KZ BiH odlučeno da se svim optuženim u izrečenu kaznu zatvora uračunava vrijeme provedeno u pritvoru počevši od 22.02.2012. godine u odnosu na optužene Ivana Zeleniku i Ivana Medića, a u odnosu na Marinu Grubišić-Fejzić počevši od 21.02.2012. godine, pa do 18.09.2012. godine, kada je ukinuta mjera pritvora u odnosu na sve optužene, dok je **optuženom Edibu Buljubašiću za** navedeno djelo, na osnovu članova 55. stav 1. i člana 53. stav 1. utvrđena kazna zatvora u trajanju od 6 (šest) godina, kao ranije utvrđena

uzeta kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 34 godine izrečena pravosnažnom presudom Kantonalnog suda Zenica broj: ... od 09.06.2000. godine, pa mu je, u skladu sa pravilima iz člana 53. stav 2. tačka a) KZ BiH, izrečena jedinstvena kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 34 (trideset i četiri) godine, te primjenom odredbe člana 55. stav 1. KZ BiH odlučeno da se optuženom Edibu Buljubašiću u izrečenu kaznu zatvora uračunava vrijeme koje je proveo na izdržavanju kazne po presudi Kantonalnog suda u Zenici broj: ... od 09.06.2000. godine, počevši od 15.03.2010. godine, kao i vrijeme provedeno u pritvoru od 07.02.2000. godine do 15.06.2000. godine.

2. Istom presudom, a na osnovu odredbe člana 284. stav 1. tačka c) ZKP BiH optuženi Srećko Herceg, Ivan Zelenika, Edib Buljubašić, Ivan Medić i Marina Grubišić Fejzić, oslobođeni su optužbe da su radnjama opisanim u izreci oslobađajućeg dijela pobijane presude počinili i to: **optuženi Srećko Herceg** krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH (progon), u vezi sa tačkama a), d), e), f), g) i k), sve u vezi sa članom 180. stav 1. i 2. istog zakona, **optuženi Ivan Zelenika** krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH (progon), u vezi sa tačkom f), sve u vezi sa članom 180. stav 1. i 2. istog zakona, **optuženi Edib Buljubašić** krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH (progon), u vezi sa tačkama a), e), k), f) i g), sve u vezi sa članom 180. stav 1. i 2. KZ BiH, te **optuženi Ivan Medić i Marina Grubišić-Fejzić** Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH (progon), u vezi sa tačkama a), e), f) i g), sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

3. Optuženi su na osnovu člana 188. stav 4. i 189. stav 1. ZKP BiH, oslobođeni obaveze naknade troškova krivičnog postupka, dok su na osnovu člana 198. stav 2. i 198. stav 3. ZKP BiH oštećeni sa imovinskopravnim zahtjevom upućeni na parnicu.

4. Protiv navedene presude žalbe su blagovremeno izjavili Tužilaštvo Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Tužilaštvo BiH/Tužilaštvo), oštećeni - svjedoci „A“, „F“, Slavojka Fržović, Milivoje Kružević i Radojka Žuža, branioci optuženih Ivana Zelenike, Ediba Buljubašić, Ivana Medića i Marine Grubišić- Fejzić, kao i lično optuženi Edib Buljubašić i Marina Grubišić-Fejzić, te supruga optuženog Ediba Buljubašića, Mensura Buljubašić-Sivac.

5. Tužilaštvo je izjavilo žalbu zbog zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o krivičnopravnoj sankciji, sa prijedlogom da vijeće Apelacionog odjeljenja Suda BiH uvaži žalbu, ukine pobijanu presudu u oslobađajućem dijelu i odredi održavanje

pretresa na kojem će se ponoviti dokazi uslijed kojih je činjenično stanje pogrešno i nepotpuno utvrđeno, te da se optuženim za djela za koja su oglašeni krivim izrekne kazna zatvora u dužem trajanju.

6. Branilac optuženog Ivana Zelenike, advokat Fadil Abaz je izjavio žalbu zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o krivičnopravnoj sankciji, sa prijedlogom da se žalba uvaži, pobijana presuda preinači i optuženi oslobodi krivične odgovornosti za radnje koje su mu stavljene na teret ili ukine presuda i održi glavni pretres.

7. Branilac optuženog Ediba Buljubašića, advokat Todor Todorović je izjavio žalbu zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o krivičnopravnoj sankciji, sa prijedlogom da Apelaciono vijeće u cijelosti uvaži žalbu kao osnovanu, te pobijanu presudu ukine u osuđujućem dijelu, odredi održavanje pretresa na kojem će se ponoviti dokazi uslijed kojih je činjenično stanje pogrešno i nepotpuno utvrđeno, otkloniti učinjene povrede postupka na koje je ukazano, a nakon toga donijeti pravednu jedinstvenu kaznu za sva djela optuženom Edibu Buljubašiću.

8. Optuženi Edib Buljubašić je izjavio žalbu zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona, pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o krivičnopravnoj sankciji, sa prijedlogom da Apelaciono vijeće uvaži žalbu kao osnovanu, te pobijanu presudu preinači u pogledu odluke o kazni i otkloni povrede krivičnog zakona, te izrekne jedinstvenu kaznu zatvora ili pak da presudu ukine i odredi održavanje pretresa.

9. Mensura Buljubašić-Sivac, supruga optuženog Ediba Buljubašića žalbu je izjavila zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka i povrede krivičnog zakona, sa prijedlogom da Apelaciono vijeće preinači pobijanu presudu i optuženog pusti na slobodu.

10. Braniteljica optuženog Ivana Medića, advokat Emina Hasanović žalbu je izjavila zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona, pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, kao i odluke o krivičnopravnoj sankciji, sa prijedlogom da Apelaciono vijeće Suda BiH uvaži žalbu, te preinači pobijanu presudu na način da donese oslobađajuću presudu ili da ukine pobijanu presudu u osuđujućem dijelu i odredi održavanje novog pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja.

11. Braniteljica optužene Marine Grubišić-Fejzić, advokat Zumreta Akagić-Bavčić žalbu je izjavila iz svih žalbenih razloga navedenih u članu 296. ZKP BiH (zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona, pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, kao i odluke o krivičnopravnoj sankciji), sa prijedlogom da Apelaciono vijeće Suda BiH uvaži žalbu, te preinači pobijanu presudu na način da donese oslobađajuću presudu za optuženu ili ukine pobijanu presudu u osuđujućem dijelu i odredi održavanje novog pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja.

12. Optužena Marina Grubišić-Fejzić žalbu je podnijela na osuđujući dio prvostepene presude, bez decidnog navođenja osnova po kojem se isti pobija, sa prijedlogom da je Apelaciono vijeće oslobodi tačkaka po kojima je oglašena krivom ili da ukine prvostepenu presudu u osuđujućem dijelu i odredi održavanje novog pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja.

13. Oštećeni - zaštićeni svjedoci „A“ i „F“, te svjedoci Slavojka Fržović, Milivoje Kružević i Radojka Žuža su izjavili istovjetne žalbe zbog osnova propisanog u članu 296. tačka d) ZKP BiH, odluke o krivičnopravnim sankcijama, oduzimanju imovinske koristi, troškovima krivičnog postupka, imovinskopravnom zahtjevu, kao i zbog odluke o objavljivanju presude putem sredstava javnog informisanja¹ sa prijedlozima da Apelaciono vijeće Suda BiH ukine prvostepenu presudu, održi pretres, te naloži sudsko-medicinsko vještačenje u cilju utvrđivanja zdravstvenog i psihičkog stanja oštećenih, da izvede dokaz saslušanjem određenog vještaka, te u skladu sa članom 198. stav 2. ZKP BiH, a u vezi sa odredbama članova 200. i 202. Zakona o obligacionim odnosima donese odluku o imovinskopravnom zahtjevu u pogledu duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti i duševnih bolova zbog smanjenja životne aktivnosti.

14. Odgovore na žalbu Tužilaštva dostavili su branioci optuženih Srećka Hercega, Ediba Buljubašića, Ivana Medića i Marine Grubišić-Fejzić, kao i lično optuženi Edib Buljubašić i Marina Grubišić-Fejzić, sa prijedlogom da se ista odbije kao neosnovana.

15. Tužilaštvo BiH je dostavilo odgovore na žalbe branilaca optuženih Ivana Zelenike, Ediba Buljubašića, Ivana Medića i Marine Grubišić-Fejzić i optuženih Ediba Buljubašića i Marine Grubišić-Fejzić, sa prijedlogom da vijeće Apelacionog odjela Suda BiH iste u cijelosti odbije kao zakonski neutemeljene i neosnovane.

¹ Iz sadržaja žalbe proizilazi osporavanje samo odluke o imovinskopravnom zahtjevu.

16. Branilac optuženog Srećka Hercega dostavio je odgovor na žalbe oštećenih „A“, „F“, Slavojke Fržović, Milivoja Kruževića i Radojke Žuže sa prijedlogom da se iste odbiju kao neosnovane, a također je i lično optuženi Edib Buljubašić dostavio odgovor na žalbu oštećene - svjedoka „A“, u kojem navodi da se slaže sa svjedokom zbog odluke o krivičnopravnim sankcijama, obzirom da je Sud BiH izrekao male kazne koje su rugaju žrtvama, dok u pogledu ostalih traženja svjedoka „A“ ističe da se ne slaže.

17. Shodno odredbi člana 304. ZKP BiH, Apelaciono vijeće je dana 22.09.2016. godine održalo javnu sjednicu kojoj su pristupili: tužilac Tužilaštva BiH, Vladimir Simović, u zamjeni za tužiteljicu Remziju Smailagić, oštećeni – zaštićeni svjedoci „A“ i „F“, branilac optuženog Ivana Zelenike, advokat Fadil Abaz, optuženi Srećko Herceg i njegov branilac, advokat Dražen Zubak, optuženi Edib Buljubašić i njegov branilac, advokat Todor Todorović, optuženi Ivan Medić i njegova braniteljica, advokat Emina Hasanović, te optužena Marina Grubišić-Fejzić i njena braniteljica, advokat Zumreta Akagić-Bavčić, dok optuženi Ivan Zelenika, supruga optuženog Ediba Buljubašića, Mensura Buljubašić-Sivac i oštećeni Slavojka Fržović, Milivoje Kružević i Radojka Žuža, iako uredno obaviješteni, nisu pristupili na sjednicu vijeća, te je na osnovu odredbe člana 304. stav 4. ZKP BiH sjednica održana u njihovoj odsutnosti.

18. Tužilac i branioci optuženih su ukratko izložili sadržaj podnesenih žalbi, ističući da u cjelosti ostaju kod u žalbama datih razloga i prijedloga. Optužena Marina Grubišić- Fejzić je u usmenom izlaganju napomenula spornost njezine identifikacije od strane svjedoka, kao i određenih materijalnih dokaza Tužilaštva, dok je optuženi Edib Buljubašić istakao da ne bi ulazio u činjenična utvrđenja, kao što je to činio njegov branilac, „reći će da jeste tako, da je ubio Božu Balabana, gruhao koga je stigao“, te da su na njegovoj strani cijenjene otežavajuće okolnosti koje su egzistirale prije 16 godine, a da se previdio protek vremena, činjenica da aktivno učestvuje u procesu svoje resocijalizacije, te da je značajno doprinijeo razotkrivanju zločina koji su se dogodili. Optuženi Ivan Medić se takođe u cijelosti saglasio, kako sa pismeno podnesenom žalbom, tako i usmenim izlaganjem njegove braniteljice.

19. Zaštićeni svjedoci „A“ i „F“ su kao oštećeni ukratko iznijeli razloge žalbi, tražeći da se njima kao oštećenim u krivičnom postupku dosudi imovinskopravni zahtjev, odnosno obeštećenje.

20. Branioci optuženih Ivana Zelenike, Srećka Hercega, Ediba Buljubašića, Ivana Medića

i Marine Grubišić-Fejzić u odgovorima na žalbu Tužilaštva, te branilac optuženog Srećka Hercega i u odgovoru na žalbe zaštićenih svjedoka „A“ i „F“, predložili su da vijeće Apelacionog odjeljenja istu odbije kao neosnovanu, a što su podržali i njihovi branjenici koji su prisustvovali sjednici vijeća, dok je optuženi Edib Buljubašić istakao da se protivi da mu bude izrečena kazna ispod zakonskog minimuma od 10 godina, jer ga je sramota žrtava, te da se treba usvojiti zahtjev oštećenih svjedoka, koji su žrtve jedne politike.

21. Tužilac je takođe na sjednici vijeća dao odgovor na žalbe branilaca optuženih i optuženih lično, ističući da su svi žalbeni prigovori neosnovani, te predložio da vijeće Apelacionog odjeljenja žalbe odbije kao neosnovane, uz napomenu da Tužilaštvo podržava da se u određenoj mjeri cijene olakšavajuće okolnosti na strani optuženog Buljubašića.

22. Apelaciono vijeće je u skladu sa odredbom člana 306. ZKP BiH ispitalo pobijanu presudu u granicama istaknutih žalbenih prigovora, te je izvršilo uvid u spis, nakon čega je odlučilo kao u izreci iz sljedećih razloga.

I. OPŠTA PITANJA

23. Prije obrazloženja za svaki istaknuti žalbeni prigovor, Apelaciono vijeće napominje da je obaveza žalioaca da u skladu sa odredbom iz člana 295. stav (1) tačke b) i c) ZKP BiH u žalbi navede kako pravni osnov za pobijanje presude, tako i obrazloženje kojim potkrepljuje osnovanost istaknutog prigovora.

24. Budući da Apelaciono vijeće na osnovu odredbe člana 306. ZKP BiH pobijanu presudu ispituje samo u granicama istaknutih žalbenih navoda, obaveza je podnosioca žalbe da žalbu sastavi tako da ista može poslužiti kao osnova za ispitivanje presude.

25. U tom smislu podnosilac žalbe mora konkretizovati žalbene osnove iz kojih pobija presudu, precizirati koji dio presude, dokaz ili postupak suda osporava, te navesti jasno i argumentovano obrazloženje kojim će potkrijepiti istaknuti prigovor.

26. Samo paušalno označavanje žalbenih osnova, jednako kao i ukazivanje na navodne nepravilnosti u toku prvostepenog postupka, bez preciziranja na koji žalbeni osnov se podnosilac žalbe poziva, nije valjana osnova za ispitivanje prvostepene presude, zbog čega Apelaciono vijeće neobrazložene i nejasne žalbene prigovore ne može smatrati

osnovanim.

II. ŽALBENI PRIGOVORI U ODNOSU NA OSUĐUJUĆI DIO PRVOSTEPENE PRESUDE

A. ŽALBENI PRIGOVORI PO ŽALBENOM OSNOVU BITNIH POVREDA ODREDABA KRIVIČNOG POSTUPKA

1. Standardi odlučivanja po žalbi

27. U skladu sa odredbom člana 296. tačka a) ZKP BiH, presuda se može pobijati zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka. Bitne povrede odredaba krivičnog postupka određene su članom 297. ZKP BiH.²

28. S obzirom na težinu i značaj počinjenih povreda postupka postoje povrede koje, ukoliko se utvrdi da postoje, stvaraju neoborivu pretpostavku da su negativno uticale na valjanost izrečene presude (apsolutno bitne povrede), te povrede kod kojih se u svakom konkretnom slučaju ostavlja na ocjenu sudu da li je ustanovljena povreda postupka imala ili mogla imati negativan utjecaj na valjanost presude (relativno bitne povrede).

29. Apsolutno bitne povrede ZKP BiH taksativno su predviđene u tačkama a) do k) stava (1) člana 297. ZKP BiH.

² Član 297. (1) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka postoji: a) ako je Sud bio nepropisno sastavljen ili ako je u izricanju presude učestvovao sudija koji nije učestvovao na glavnom pretresu ili koji je pravomoćnom odlukom izuzet od suđenja, b) ako je na glavnom pretresu učestvovao sudija koji se morao izuzeti, c) ako je glavni pretres održan bez osobe čija je prisutnost na glavnom pretresu po zakonu obavezna ili ako je optuženom, branitelju, ili oštećenom protivno njegovom zahtjevu, uskraćeno da na glavnom pretresu upotrebljava svoj jezik i da na svom jeziku prati tok glavnog pretresa, d) ako je povrijeđeno pravo na odbranu, e) ako je protivno zakonu bila isključena javnost na glavnom pretresu, f) ako je Sud povrijedio propise krivičnog postupka o postojanju odobrenja nadležnog organa, g) ako je Sud donio presudu a nije bio stvarno nadležan ili ako je nepravilno odbio optužbu zbog stvarne nenadležnosti, h) ako Sud svojom presudom nije potpuno riješio predmet optužbe; i) ako se presuda zasniva na dokazu na kome se po odredbama ovog zakona ne može zasnivati presuda, j) ako je optužba prekoračena, k) ako je izreka presude nerazumljiva, protivrječna sama sebi ili razlozima presude ili ako presuda uopće ne sadrži razloge ili u njoj nisu navedeni razlozi o odlučnim činjenicama. (2) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka postoji i ako Sud u toku glavnog pretresa ili prilikom donošenja presude nije primijenio ili je nepravilno primijenio koju odredbu ovog zakona, a to je bilo ili je moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude.

30. Ukoliko bi žalbeno vijeće našlo da postoji neka od zakonom određenih bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, obavezno je da u skladu sa odredbom člana 315. stav (1) tačka a) ZKP BiH, ukine prvostepenu presudu, izuzev u slučajevima iz člana 314. stav (1) ZKP BiH.³

31. Za razliku od apsolutnih, relativno bitne povrede nisu taksativno pobrojane u zakonu, već postoje u slučaju kada sud u toku glavnog pretresa ili prilikom donošenja presude nije primjenio ili je nepravilno primjenio koju odredbu zakona o krivičnom postupku, ali samo ukoliko je to bilo ili je moglo biti od utjecaja na zakonito i pravilno donošenje presude.

32. U odnosu na navode da je povreda načela krivičnog postupka mogla imati negativan utjecaj na donošenje zakonite i pravilne presude, nije dovoljno da podnosilac žalbe jednostavno tvrdi da se procesna povreda *hipotetički* mogla negativno odraziti na donošenje zakonite i pravilne presude, već će žalbeno vijeće zaključiti da se povreda načela krivičnog postupka desila samo ako podnosilac žalbe pokaže da je ona suštinske prirode i da se ne može zaključiti da navedena povreda nije negativno utjecala na donošenje zakonite i pravilne presude. Naime, kada žalbeno vijeće smatra da je donesena zakonita i pravilna presuda, bez obzira na povredu postupka takve prirode, žalbeno vijeće će zaključiti da član 297. stav (2) ZKP BiH nije povrijeđen.

2. Žalba branioca optuženog Ivana Zelenike

(a) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka j) ZKP BiH

33. Kako branilac u žalbi ističe, a cijeneći bitne elemente krivičnog djela za koje je optuženi oglašen krivim, kao i stepen utvrđene odgovornosti, izmjene činjeničnog opisa krivičnog djela u pogledu svojstva optuženog u inkriminisanom periodu u Vojnoj ambulanti, odnosno određivanje istog kao de facto upravnika zatvora, umjesto višeg časnika, kako je to u optužnici navedeno, dovele su optuženog u nepovoljan položaj, jer se time povećava stepen njegove odgovornosti, kao i uloga u Vojnoj ambulanti, obzirom da je viši časnik u

³Član 314. **Preinačenje prvostepene presude:** (1) Vijeće apelacionog odjeljenja će, uvažavajući žalbu, presudom preinačiti prvostepenu presudu ako smatra da su odlučne činjenice u prvostepenoj presudi

hijerarhiji ispod upravnika, naročito kada se ima u vidu da optužnica njegovu krivicu vezuje i za funkciju koju je u tom periodu obavljao. Optuženi je doveden u nepovoljniji položaj i zbog samoincijativnog proširenja kruga lica koja su učestvovala u UZP, na koji način je UZP dobio veći okvir i težinu, kao i cilja postupanja optuženog na način da je isti postupao u cilju sistema zatočenja civila srpske nacionalnosti kako bi bili prebačeni u „Bruno Bušić“ u Dretelju. Za razliku od toga, optužnicom je optužen da je učestvovao u sistemu zlostavljanja prije prebacivanja civila srpske nacionalnosti u „Bruno Bušić“ u Dretelju, čime su kreirani elementi koji su u optužnici nedostajali za oglašavanje optuženog za učešće u UZP-u. Pored proširivanja postupanja izvan Vojne ambulante, novo svojstvo optuženog, koje je potom povezano sa vrhom vojne hijerarhije (Blaž Kraljević), te svojstvo Vinka Martinovića u inkriminisanim periodu, koje je isto pogrešno utvrđeno, obzirom da iz materijalnih dokaza i iskaza svjedoka proizilazi da je on bio glavni i odgovorni zapovjednik HOS-a Mostar, kao i promjena mjesta izvršenja radnje iz Vojne ambulante u stan oštećene (tačka l.d. izreke osuđujućeg dijela pobijane presude), dovele su po tvrdnjama žalbe do prekoračenja optužbe na štetu optuženog.

34. Apelaciono vijeće istaknute prigovore ocjenjuje neosnovanim.

35. Prije svega, ovo Vijeće nalazi bitnim naglasiti da između predmeta optužbe i presude, shodno odredbama ZKP BiH, zaista mora postojati identitet, kako to i žalba tvrdi. Identitet između optužbe i presude razmatra se u odnosu na, s jedne strane, činjeničnu i s druge strane, u odnosu na pravnu osnovu. Dakle, tužilac optužnim aktom određuje krivični događaj činjenično i pravno. U činjeničnom smislu, optužbom se najprije individualizira osoba koja se optužuje i protiv koje se traži zakazivanje i održavanje glavnog pretresa (subjektivni identitet). U pogledu predmetne osnove optužbe koja je od značaja za objektivni identitet optužbe i presude, tužilac u optužnici daje činjenični opis i pravnu kvalifikaciju krivičnog djela koje se optuženoj osobi stavlja na teret. Imajući prethodno navedeno u vidu, Apelaciono vijeće nalazi, suoprotno prigovorima branioca optuženog, da prvostepeno vijeće nije izašlo iz okvira optužnice, budući da je optuženog oglasio krivim za krivično djelo čiji su svi potrebni elementi sadržani u samoj optužnici. S tim u vezi, kada se govori o identitetu između presude i optužnice, govori se o identitetu radnji koje se optuženom stavljaju na teret, odnosno samog činjeničnog opisa, a ne i o pojedinim činjeničnim preciziranjima izvršenim od strane suda, koja uostalom, imaju podlogu u

pravilno utvrđene i da se, s obzirom na utvrđeno činjenično stanje, po pravilnoj primjeni zakona, ima donijeti drukčija presuda, a prema stanju stvari i u slučaju povrede iz člana 297. stav (1) tačka f), g) i j) ovog zakona.

izvedenim dokazima (iskazima svjedoka). Stoga, činjenica da je prvostepeno vijeće umjesto navoda optužnice da je optuženi inkriminisane radnje počinio u svojstvu „višeg časnika“ i „u cijju sistema zlostavljanja u kcjem je više od stotinu civila srpske nacionalnosti sa područja Mostara bilo sistemski lišavano slobode i odvođeno u Vcjnu ambulantu gdje su bili nezakonito zatočeni u nehumanim uvjetima i podvrgnuti psihičkom i fizičkom zlostavljanju zbog svcje nacionalne, vjerske, odnosno političke pripadnosti, prije nego što su prebačeni u vcjni zatvor Drete,j „Bruno Bašić“, utvrdilo da je u suštini iste te radnje počinio u svojstvu „de facto upravnika zatvora“, učestvovanjem u udruženom zločinačkom poduhvatu „kcji je za cijj imao zatočer,je srpskih civila kcji su nezakonito lišeni slobode sa područja grada Mostara, da bi bili prebačeni u zatvor „Bruno Bašić“ u Drete,ju, odakle su trebali biti razmjerenjeni i trajno rase,jeni iz Hercegovine“, ne implicira povredu identiteta pobijane presude, kako to žalba nastoji prikazati.

36. S tim u vezi, Apelaciono vijeće smatra da je prvostepeno vijeće prethodno navedena preciziranja izvršilo na temelju pravilnih činjeničnih zaključaka iznijetih u paragrafu 460. pobijane presude, a u odnosu na status optuženog Ivana Zelenike u okviru vojne ambulante Mostar. Iz ovog i narednih paragrafa presude vidljivo je da je prvostepeno vijeće svojstvo optuženog u vojnoj ambulanti utvrdilo na osnovu iskaza saslušanih svjedoka koji su saglasni u pogledu činjenica o autoritativnom ponašanju optuženog unutar ambulante, u njegovoj kancelariji, u koju se kako svjedok „I“ ističe prvo dolazilo nakon hapšenja i njegove ingerencije nad ispitivanjima i postupanjima prema zatvorenicima u gotovo svim slučajevima. Nadalje, u pogledu formulacije zajedničkog zločinačkog cilja, kao jedan od elemenata *actus reus* sistemskog UZP, izvršene intervencije u činjeničnom opisu izreke presude ni u kom slučaju ne odstupaju od temeljne postavke da je optuženi učestvovao u sistemu zlostavljanja civilnog stanovništva srpske nacionalnosti, koji je u jednom svom segmentu uključivao hapšenje i zatvaranje civila sa područja Mostara, te njihovo držanje u prostorijama vojne ambulante Mostar gdje su bili podvrgnuti različitim vidovima zlostavljanja i odakle su transportovani u logor Dretelj, sa ciljem da se trajno uklone sa prostora Hercegovine. Izmjene su izvršene u skladu sa rezultatima izvedenih dokaza, te u svrhu bližeg pojašnjenja sistemskog UZP-a. Ne radi se o izmjeni činjeničnog stanja kakvo je predstavljeno optužbom, naročito kada se ima u vidu da branilac optuženog isticanjem prigovora u pogledu cilja postupanja optuženog Zelenike u inkriminisanom periodu previđa zaključak prvostepenog vijeća iznesenog u paragrafu 481. o nepostojanju ovlasti optuženog da odlučuje o tome ko će biti lišen slobode i zatvoren u prostorije vojne ambulante.

37. Kada je riječ o pluralitetu osoba, kao prvom actus reus elementu UZP-a, Apelaciono vijeće primjećuje da, iako se Blaž Kraljević, te zatvorski čuvari, kao i drugi članovi zatvorskog osoblja i pripadnici HOS-a ne navode u optužnici na način da je optuženi Ivan Zelenika sa istima sudjelovao u UZP-u, ipak isti se izričito spominje u dijelu optužnice koja se odnosi na Srećka Hercega, Ediba Buljubašića, Ivana Medića i Marinu Grubišić-Fejzić, na način da su Hrvatske obrambene snage (HOS) preduzele širok i sistematičan napad usmjeren protiv srpskog civilnog stanovništva opština Mostar, Čapljina i Stolac, a da je upravo Blaž Kraljević, prema izvedenim dokazima, bio zapovjednik HOS-a za Hercegovinu koji je uživao najviši autoritet, te vršio stvarnu i efektivnu kontrolu nad pripadnicima HOS-a u Hercegovini. Učešće zatvorskih stražara, te drugih članova zatvorskog osoblja i pripadnika HOS-a, iako se u optužnici decidno ne navode kao učesnici u UZP-u zajedno sa optuženim Zelenikom, proizilazi iz opisa pojedinačnih inkriminacija koja se optužnicom stavljaju na teret optuženom Ivanu Zeleniki. Slijedom toga je prvostepeno vijeće opravdano izvršilo intervenciju u činjeničnom opisu izreke presude u cilju preciznije identifikacije učesnika UZP-a. Na taj način, suprotno prigovoru branioca, uloga i doprinos optuženog nije dobio veći okvir i težinu, niti je optuženi doveden u nepovoljniji položaj, naročito kada se ima u vidu da je optužnicom poimenično navedeno više lica, u kontekstu postojanja prvog actus reus elementa UZP-a.

38. Takođe, ne stoje ni žalbeni prigovori po kojima je prvostepeno vijeće učinilo bitnu povredu odredaba krivičnog postupka kada je u izreci pobijane presude navelo za Vinka Martinovića da je bio načelnik HOS-a za Mostar. Naime, iz provedenih dokaza proizilazi da je imenovani bio glavni i odgovorni zapovjednik HOS-a Mostar, a što se i navodi u obrazloženju pobijane presude, tako da se ovdje in concreto radi o pogrešnoj jezičkoj formulaciji dužnosti koju je obavljao Vinko Martinović zvan "Štela", koja u suštini niti smanjuje, niti povećava njegove ovlasti, a naročito ne ovlasti optuženog Zelenike u inkriminisanom periodu, koje su utvrđivane na osnovu materijalnih dokaza i iskaza svjedoka. Pri tome treba imati u vidu da je bez obzira na naziv funkcije, nesumnjivo da se radi o čovjeku (Martinoviću) koji je bio na čelu HOS-a Mostara.

39. Konačno, izmjena u tački d) izreke osuđujućeg dijela pobijane presude, u pogledu mjesta izvršenja radnje na način da je navedeno da se predmetno krivično djelo desilo u "stanu u kojem je živjela svjedokinja "E" sa Rajkom Lojpurom", predstavlja samo drugačije označavanje mjesta izvršenja djela učinjeno na osnovu dokaza kojim je prvostepeno vijeće poklonilo vjeru. Ipak, ni ta izmjena u činjeničnom opisu učinjena od strane prvostepenog vijeća, kako je to već istaknuto, ne izlazi van okvira na način da bi predstavljala novu

optužbu sa daljom negativnom reperkusijom po garancije odbrane optuženog. Uostalom, da je odbrani bila poznata okolnost da se događaj desio u stanu oštećene, vidljivo je iz činjenice da je oštećena osoba "E" saslušana kao svjedok Tužilaštva nedugo nakon početka glavnog pretresa i da je o toj činjeničnoj okolnosti detaljno i, po mišljenju ovog Vijeća, ubjedljivo svjedočila. Dakle, oštećena je saslušana prije izvođenja dokaza odbrane, te je optuženi, kao i njegova odbrana itekako bila upoznata sa determinisanjem mjesta izvršenja predmetne inkriminisane radnje, sljedstveno čemu su se mogli pripremiti za adekvatnu odbranu u tom pogledu. Pored navedenog, Apelaciono vijeće nalazi potrebnim napomenuti da mjesto izvršenja predmetnog krivičnog djela (druga nečovječna djela slične prirode kao pojedinačna inkriminacija u osnovi Zločina protiv čovječnosti) jeste relevantna činjenica koju sud utvrđuje, ali ista ne predstavlja bitno obilježje ovog krivičnog djela.

40. Prema tome, kada se izvrši komparacija optužnice od 29.02.2012.godine (potvrđena dana 13.03.2012. godine) i izreke pobijane presude, jasnim se nameće zaključak da, iako je prvostepeni sud izvršio određene zahvate u činjenični opis, radi se o takvim izmjenama koje su učinjene s ciljem se činjenični opis učini jasnijim i preciznijim, kako bi što više odgovarao utvrđenom činjeničnom stanju, koje izmjene nisu izmjenile suštinu činjeničnog opisa događaja, niti optuženog dovele u nepovoljniji položaj. Po ocjeni ovog vijeća, prvostepeno vijeće je na temelju činjeničnog utvrđenja u toku postupka preciziralo činjenični opis, a da kod toga, nije diralo u dijelove optužnice koji se tiču bitnih elemenata djela, tako da se ni u kom slučaju ne radi o novoj optužbi, niti o proširenju optužbe na teže po optuženog, kako to odbrana neosnovano potencira. Stoga je i ove prigovore branioca optuženog u smislu člana 297. stav 1. tačka j) ZKP BiH valjalo odbiti kao neosnovane.

41. Na osnovu svega naprijed izloženog, Apelaciono vijeće je utvrdilo da nisu osnovani žalbeni prigovori odbrane zasnovani na članu 297. stav 1. tačka j) i tačka d) ZKP BiH, te su kao takvi odbijeni.

(b) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH

42. Prema ocjeni branioca, tačka e) izreke osuđujućeg dijela pobijane presude je nerazumljiva, jer radnje optuženog nisu odvojene u odnosu na ostale, odnosno iz činjeničnog opisa ove tačke ne može se zaključiti kako je optuženi dao doprinos izvršenju krivičnog djela, a čemu u prilog ide i presuda Apelacionog vijeća Suda BiH broj S 1 K

43. Razmatrajući navedeni prigovor, apelaciono vijeće je prvenstveno imalo u vidu navodno spornu tačku izreke osuđujućeg dijela pobijane presude, koja glasi: *“dana 15. jula 1992. godine ili oko tog datuma, Ivan Zelenika bio prisutan u prostoriji u kcjcj je svjedoka „B“ ispitivao Vinko Martinović, od kcjeg je dobio naredbu da svjedoka „B“ odvede u podrumске prostorje, što su on i nekolicina bcjovnika HOS-a i učinili, te su po dolasku u podrumске prostorje istog razocjenuli, bičevali i tukli bezbol palicama od bambusa, a zatim ga podvrgli elektrošokovima“*. Dakle, iz ovakvog činjeničnog opisa, suprotno žalbenim prigovorima, proizilaze jasno sljedeće radnje optuženog: prisutnost u postoriji gdje je oštećeni „B“ ispitivan od strane Vinka Martinovića, zaprimanje naredbe od imenovanog da se oštećeni „B“ odvede u podrumске prostorije, postupanje u skladu sa naredbom na način da je zajedno sa drugim bojovnicima HOS-a, oštećenog razodjenuo, bičevao i tukao bezbol palicom, te u konačnici podvrgavanje oštećenog elektrošokovima. Opisane i preduzete radnje optuženog je potvrdio i svjedok „B“ prilikom saslušanja na glavnom pretresu, kao i činjenicu da je upravo optuženi Zelenika bio taj koji je donio i primoravao oštećenog da drži krajeve žice koje su potom uključene u struju.

44. Branilac optuženog prilikom pozivanja na ukidno rješenje u predmetu Fikret Planinčić i drugi, te citiranja istog u dijelu koji se odnosi na neophodnost da činjenični opis izreke presude mora sadržavati i opis radnji u odnosu na svakog saizvršioca konkretno, dovoljno precizno i jasno, previđa činjenicu da se in concreto ne radi o institutu saizvršilaštva u klasičnom smislu, nego vrlo specifičnom obliku i formi izvršenja - kroz UZP. Naime, u slučaju kada su osobe krive kao saizvršioci, to znači da je utvrđeno da su svaka od njih svojim radnjama dale odlučujući doprinos izvršenju konkretnog djela, a što je znatno viši stepen učešća od onoga koje je potrebno prema teoriji UZP-a, gdje bi određeno lice moglo biti kvalifikovano kao učesnik u UZP-u iako njegova uloga i doprinos u izvršenju predmetnog djela nisu takve težine da djelo bez tih radnji ne bi bilo moguće. U slučaju UZP, bitno je da svi djele zajedničku namjeru i ciljeve, pri čemu svaki od učesnika i ne mora učestvovati u izvršenju svake pojedinačne radnje izvršene u cilju ostvarenja zajedničkog plana.

45. Imajući u vidu prethodno dato obrazloženje, ovo vijeće nalazi da je prilikom zastupanja UZP-a neophodno jasno opisati konkretnu ulogu i prirodu učešća optuženog u

UZP-u⁴, a što iz izreke pobijane presude proizilazi, pa tako i za tačku e). Stoga se i ovi žalbeni prigovori bitne povrede odredaba krivičnog postupka ukazuju neosnovanim.

46. Također, branilac u dijelu svoje žalbe koja se odnosi na obrazlaganje pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja ističe prigovore koje kvalificira kao bitnu povredu odredaba krivičnog postupka. Stoga je ovo vijeće, u cilju sistematičnosti, izvršilo razgraničenje prigovora na navedena dva žalbena osnova, baveći se sadržajnom ocjenom svakog od njih, te će radi doslijednosti i zakonom utvrđenog primata u ispitivanju, tako biti i izneseni u ovoj presudi.

47. Naime, branilac ističe da materijalni dokaz Tužilaštva „Organizacija HOS-a u BiH“, nije cijenjen i doveden u vezu sa drugim dokazima, kao i da se prvostepeno vijeće prilikom donošenja zaključka u paragrafu 158 pobijane presude samo poziva na iskaze svjedoka Slavka Bogdanovića, Srećka Marića i Radojke Žuže, bez navođenja i cijenjenja sadržine njihovih iskaza.

48. Suprotno navedenom prigovoru, Apelaciono vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće u pogledu načina ocjene dokaza metodološki gledano postupilo ispravno, onako kako to nalaže odredba člana 281. stav 2. ZKP BiH. To, što nije iznesena detaljna analiza sadržaja ovih dokaza, ne znači da isti nisu cijenjeni, već naprotiv, to u konkretnom znači da je pobijana presuda primjenjujući metod analitičkog iznošenja sadržaja dokaza, kako Tužilaštva, tako i odbrane, iste *implicite* prihvatila kao vjerodostojne. Nije bilo nužno ponaosob navoditi da li se pojedinom iskazu poklanja vjera ili ne, jer je zajedničkom, sveobuhvatnom ocjenom vjerodostojnosti navedenih iskaza saslušanih svjedoka i uloženi materijalnih dokaza prvostepeno vijeće u metodološkom smislu na ispravan način iznijelo dovoljne i u svemu prihvatljive razloge za svoja utvrđenja, zbog čega ovo vijeće nalazi da je pobijana presuda *prima facie* koncentrisana na ispitivanje i ocjenu izvedenih dokaza na osnovu kojih je izvela svoja utvrđenja o dokazanosti krivice optuženog, a o čemu će detaljnije biti riječi u dijelu koji se odnosi na žalbene prigovore odbrane sa osnova pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

49. Na kraju, bitno je ukazati da to što jednoj strani u postupku ne odgovara zaključak prvostepenog vijeća, isto ne znači da je vijeće propustilo da uradi adekvatnu analizu dokaza koji su prethodili zaključku.

⁴ *Bundalo i dr*, drugostepena presuda, para 270

3. Žalba optuženog Ediba Buljubašića

(a) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka b) ZKP BiH

50. Optuženi Buljubašić, potkrepljujući tvrdnje o nepravilnostima i neodgovarajućem postupanju prema njemu, prije svega navodi da se sudija Enida Hadžiomerović trebala izuzeti iz ovog predmeta, jer je suđenje vodila pristrasno i na štetu istog, oduzimajući mu sva zakonska i ustavna prava.

51. Apelaciono vijeće istaknuti prigovor nalazi neosnovanim.

52. Apelaciono vijeće navedeni prigovor odbija iz razloga što je o ovom pitanju već raspravljano, te doneseno rješenje, broj S1 1 K 009124 12 Kri od 08.09.2014. godine kojim je dat odgovor na sve postavljene prigovore u vezi sa tim pitanjem, koje kao valjane podržava i ovo vijeće.

(b) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka c) ZKP BiH

53. Smatrajući da je došlo do bitne povrede iz člana 297. stav 1. tačka c) ZKP BiH, optuženi navodi da je optužnica i glavni pretres vođen na hrvatskom jeziku, tako da nije upotrebljavan njegov jezik – bosanski jezik, te da nije imao prevodioca, pri čemu ni njegov advokat ne razumije hrvatski jezik.

54. U vezi sa ovim navodima optuženog Buljubašića, valja podsjetiti da su shodno odredbi člana 8. ZKP BiH, u krivičnom postupku pred Sudom BiH u ravnopravnoj upotrebi – bosanski, hrvatski i srpski jezik, pri čemu je stavom 2. istog člana određeno da se prijevod osigurava samo u slučajevima kada stranka ili drugi učesnici ne razumiju jedan od službenih jezika, što u konkretnoj situaciji nije bio slučaj sa optuženim Buljubašićem, slijedom čega se i ovaj prigovor odbija kao neosnovan.

(c) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka d) ZKP BiH

55. Optuženi smatra da je počinjena navedena povreda iz razloga što u KPZ Zenica nije

imao uslove za pripremu odbrane, zbog čega je isti podnio zahtjev da mu se prekine izdržavanje zatvorske kazne, te da mu se odredi pritvor u pritvorsku jedinicu Suda BiH, KPZ Kula ili pritvor u KPZ Sarajevo ili Zenica, koji je odbijen. S tim u vezi, za optuženog je sporno i to što je rješenje po žalbi u vezi odbijanja njegovog zahtjeva za premještaj donijelo vijeće u čijem je sastavu bio sudija Redžib Begić, sa kojim je on, prema vlastitim tvrdnjama, imao nesuglasica dok je navedeni sudija bio predsjednik Kantonalnog suda u Zenici.

56. Da mu je povrijeđeno pravo na odbranu, optuženi vidi i u činjenici da je odbijen prijedlog istog za saslušanjem određenih svjedoka koji bi, prema tvrdnji optuženog, bili kompetentni da kažu istinu o dešavanjima u logoru Dretelj, kao i politici HSP-a i HOS-a. Također, u žalbi se ističe da je prvostepeno vijeće navelo da su saslušani određeni svjedoci, a za koje optuženi tvrdi da nisu: Mirsad Zahirović, Samir Horozović, Ivan Petrušić.

57. Apelaciono vijeće iznesene prigovore nalazi neosnovanim.

58. Navedeni prigovor optuženog Buljubašića koji se odnosi na rješenje po žalbi koje je navodno donijelo vijeće u čijem sastavu je bio sudija koji se trebao izuzeti, ovom prilikom i ne može biti ispitivan, obzirom da žalba na prvostepenu presudu nije mjesto na kojem se mogu isticati prigovori na rješenja o premještanju, pogotovo kada je na odluku o tome već ostvareno pravo žalbe, te donesena konkretna, konačna odluka. Predmet odlučivanja ovog vijeća je valjanost prvostepene presude kojom je odlučeno o osnovanosti optužnice za radnje navedene u istoj, kao i postupka koji joj je prethodio.

59. U pogledu prigovora optuženog Buljubašića kojim se navodi da je odbijen prijedlog za saslušanjem određenih svjedoka, Apelaciono vijeće nalazi da se u istom ne može ogledati povreda prava na odbranu, obzirom da navedeno, čak ni prema prigovorima optuženog, ni na koji način ne utječe na njegovu ličnu odgovornost. Pri tome, valja imati u vidu da prvostepena presuda daje obrazloženje za svaki odbijeni prijedlog. U tom smislu, navodno pogrešna lista svjedoka, također, ne tvori povredu prava na odbranu kako to optuženi ističe.

(d) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka h) i k) ZKP BiH

60. Žalbom optuženog Buljubašića također se ističe da nije riješen predmet optužbe,

obzirom da se ne zna ko je osnovao logor Dretelj za Srbe, ko je izdavao naloge za nezakonito hapšenje, ko je naređivao da se civili smjeste u nehumane i neljudske prostorije. Također, u žalbi se ističe da nije riješen predmet optužbe obzirom da su kazne izrečene ispod zakonom propisanog, da su minorne, a da se veliki zločinci iz Dretelja „šepure“ po Hercegovini, Hrvatskoj i Evropi. Nadalje, optuženi navodi da je ostalo nejasno da li je HOS bio za BiH, ili za Hercegovinu, ili za veliku Nezavisnu Hrvatsku. Optuženi zaključuje da se iz presude ne vidi ni ko je od „hosovaca“ iz HSP-a sačinio tabelu ustroja zapovjedništva ratnog stožera HOS-a Hercegovine.

61. Nedostatke pobijane presude kroz ovu povredu iz tačke k) optuženi vidi u činjenici da u presudi stoji da nije utvrđeno ko je bio zapovjednik vojarne „Bruno Bušić“ Dretelj, dok u istoj toj presudi u njoj izreci stoji da su u Dretelju bili glavni šefovi – zapovjednici: Hektor Čosić-Dida, Ivan Petrušić, Edib Buljubašić, Šime Martinović, Sajo Horozović, Mirsad Zahirović, Zoran Hranilović, Derviš Kurtić ...

62. Apelaciono vijeće iznesene prigovore nalazi neosnovanim.

63. Obzirom da je povodom preispitivanja kako prigovora po tački h), tako i po tački k), Apelaciono vijeće došlo do istog zaključka, to ih je jedinstveno izložilo, te u tom smislu daje i jedinstven odgovor. Naime, optužba je rješavana u odnosu na konkretno optužena lica u ovom predmetu i u okviru činjeničnog opisa radnji koje su optuženim stavljene na teret optužnicom, slijedom čega optuženi istu ne može „širiti“ na način kako to žalbom pokušava, te iz toga izvoditi zaključak o neriješenosti predmeta i postojanju povrede iz tačke k), jer nije utvrđeno ko je bio zapovjednik vojarne “Bruno Bušić” Dretelj, te da li je HOS bio za BiH, Hercegovinu ili Veliku Republiku Hrvatsku.

(e) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka i) ZKP BiH

64. Optuženi u žalbi dalje ističe da se presuda ne može zasnivati na lažnim dokazima, a da se to upravo desilo, obzirom da se ista većinom zasniva na svjedocima odbrane, pripadnicima HOS-a, koji su svojim iskazima lažno svjedočili ne samo kako bi pomogli optuženima, već i da bi i sebe „spasili“ krivične odgovornosti.

65. Apelaciono vijeće izneseni prigovor nalazi neosnovanim.

66. Cijeneći navedeni prigovor, ovo Vijeće zaključuje da je pretresno vijeće, neposrednim saslušanjem svjedoka, bilo u najboljoj mogućnosti da uoči da li je neki svjedok

tendenciozno svjedočio, s namjerom da pomogne optuženima ili ne. Pri tome valja istaći da se ni jedan dokaz ne uzima u ocjenu isključivo samostalno, nego se cijeni i u sklopu svih drugih dokaza, te da u situaciji kada sud prihvati određeno svjedočenje, to znači da je uporište za takav zaključak nađen u jednom zatvorenom krugu dokaza koji su činili cjelinu van svake razumne sumnje.

(f) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka j) ZKP BiH

67. Prema tvrdnji optuženog, ova povreda se ogleda u navodnoj činjenici da je optužnicu radio i potpisao tužilac Jude Romano, a koji je u to vrijeme bio neovlašteno lice, koje po zakonu nije moglo saslušavati svjedoke niti potpisivati i dostavljati Sudu BiH optužnicu, obzirom da se protiv istog vodio disciplinski postupak upravo po pritužbi optuženog. S tim u vezi, optuženi ističe da je postupak prema istom obustavljen iz razloga prestanka mandata, a isti je dan poslije isteka mandata potpisao i dostavio optužnicu.

68. Apelaciono vijeće navedeni prigovor nalazi neosnovanim.

69. Prije svega, ovo Vijeće napominje da činjenica vođenja disciplinskog postupka, sama za sebe, bez da je bila na snazi neka mjera u vidu suspenzije vršenja dužnosti, ne znači automatski da je isti postao neovlašteno lice i da dalje ne može vršiti svoje redovne poslove. U konkretnom slučaju, suspenzije pomenutog tužioca nije bilo, niti to žalba tvrdi.

70. U pogledu navoda žalbe u vezi sa podnošenjem optužnice, Apelaciono vijeće konstatuje da je ista podnesena dana 29.02.2012. godine, a ne 02.03.2012. godine, kako to optuženi u žalbi pogrešno tvrdi. Kako i sam optuženi u žalbi navodi da je navedenom tužiocu prestao mandat 01.03.2012. godine, nesumnjivo je da je u vrijeme podnošenja optužnice tužilac Romano imao ovlaštenje za takav čin, a da su suprotne tvrdnje žalbe neosnovane.

71. U vezi navoda optuženog koje žalba podvodi pod povredu procesnog zakona iz člana 297. stav 2., Apelaciono vijeće ističe da će isti biti preispitani kroz žalbeni osnov povrede krivičnog zakona, budući da tu povredu žalba vezuje za pitanje objedinjavanja kazni.

4. Žalbe branilaca optuženih Ivana Medića i Marine Grubišić-Fejzić

(a) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka d) ZKP BiH

72. Braniteljica optužene Marine Grubišić-Fejzić koja je, kako sama ističe, žalbu na osuđujući dio pobijane presude izjavila zbog svih žalbenih razloga navedenih u članu 296. ZKP BiH, bez klasificiranja žalbenih razloga pod odgovarajuće žalbene osnove, u obrazloženju žalbe, u dijelu u kojem osporava pravna utvrđenja koja se odnose na elemente krivičnog djela Zločina protiv čovječnosti, između ostalog ističe da prvostepeno vijeće nije uopšte uzelo u obzir izjave saslušanih svjedoka Tužilaštva koji su bili saglasni da su period prije maja 1992. godine obilježile određene incidente situacije koje su nakon višestranačkih izbora zaoštrile odnose među stanovništvom i dovele do stanja straha, napetosti i neizvjesnosti, koji će kasnije kulminirati međusobnim sukobom. U tom smislu, osvrćući se na takvo stanje, ista navodi svjedoke kao što su npr. svjedoci Milivoje Bokić, Mile Bjelobaba, "B" i drugi, koji su izjavili da u Mostaru nije bilo napada, niti oružanih sukoba, a koje činjenice, po ocjeni braniteljice, ukazuju da na predmetnim područjima nije postojao širok ili sistematičan napad usmjeren protiv srpskog civilnog stanovništva. Žalba u tome vidi povredu prava na odbranu.

73. Apelaciono vijeće istaknute prigovore nalazi neosnovanim.

74. Naime, povreda prava na odbranu podrazumijeva da nisu primijenjena ili su nepravilno primijenjena pravila postupka na štetu optužene. S tim u vezi, pod ovaj žalbeni osnov ne može se podvoditi pitanje da li je odlučna činjenica, koja se utvrđuje neposredno pomoću dokaza ili posredno iz drugih činjenica, pogrešno utvrđena ili nije uopšte utvrđena. Stoga ostaje nejasno na čemu braniteljica zasniva tezu da je došlo do povrede prava na odbranu kada se ima u vidu da u vezi s tim ističe da svi dokazi nisu cijenjeni sa istom pažnjom i da su o tome dati pogrešni razlozi, što predstavlja upućivanje zamjerki na pravilnost utvrđenog činjeničnog stanja i pobijanje presude po tom žalbenom osnovu.

75. Pravilnost zaključaka prvostepenog vijeća o tome da li je postojao širok i sistematičan napad usmjeren protiv srpskog civilnog stanovništva, ovo vijeće će preispitati u okviru prigovora pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, dok posmatrano sa aspekta bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, ne nalazi osnovanim prigovore

braniteljice optužene da je, kroz istaknute navodne povrede, povrijeđeno pravo optužene na odbranu.

(b) Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH

76. Bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297. stav 1. tačka k) ZKP BiH po ocjeni braniteljica optuženih Ivana Medića i Marine Grubišić-Fejzić počinjena je time što je izreka prvostepene presude nerazumljiva, te protivrječna sama sebi. To se obrazlaže time da, u pobijanoj presudi nije obrazloženo postojanje diskriminatorne namjere na strani optuženih, a što je jedan od elemenata progona kao zločina protiv čovječnosti. Također, žalbe ističu da je izreka pobijane presude u dijelu u kome se navodi da su optuženi učestvovali u planu provedbe hapšenja, protivrječna obrazloženju u kojem se navodi da nisu učestvovali u planu provedbe hapšenja, da nisu mogli uticati na to, da je logor formiran prije njihovog dolaska, te da zbog svog položaja nisu ni mogli imati uticaja na sve to. Nadalje, braniteljice ističu da je u izreci pobijane presude navedeno da su optuženi dijelili diskriminatornu namjeru u provedbi plana hapšenja, a potom se isto pobija u obrazloženju presude.

77. Analizirajući predmetne žalbene prigovore Apelaciono vijeće nalazi da navedena žalbena argumentacija ne podržava tvrdnje o nerazumljivosti izreke pobijane presude, niti protivrječnosti izreke samoj sebi ili razlozima presude, da bi se time osnovano ukazivalo na postojanje navedene bitne povrede odredaba krivičnog postupka. Iznešena argumentacija takođe upućuje na žalbeni osnov pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, pa će ocjena i ovih prigovora biti data kod ispitivanja prvostepene presude po tom osnovu.

B. ŽALBENI PRIGOVORI PO ŽALBENOM OSNOVU POGREŠNO ILI NEPOTPUNO UTVRĐENO

ČINJENIČNO STANJE

1. Standardi za odlučivanje po žalbi

78. Standard koji Apelaciono vijeće treba primjeniti prilikom preispitivanja navodno

pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja jeste utemeljenost (osnovanost).

79. Apelaciono vijeće će prilikom razmatranja navodno pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja utvrditi da li bi jedan objektivan sud koji presuđuje u činjeničnim pitanjima došao do istog zaključka isključujući svaku razumnu sumnju. Neće svaka činjenična greška biti razlog da Apelaciono vijeće ukine presudu, nego samo ona greška koja je uzrokovala nepravilnu presudu što se kvalifikuje kao krajnje nepravičan ishod sudskog postupka, kao u slučaju kada je optuženi osuđen uprkos nedostatku dokaza o biću krivičnog djela.

80. Prilikom utvrđivanja da li je zaključak prvostepenog vijeća bio opravdan Apelaciono vijeće će krenuti od načela da se ne treba olako upuštati u narušavanje činjeničnog stanja koje je utvrdilo prvostepeno vijeće. Apelaciono vijeće ima na umu, kao opšte načelo, da je njegov zadatak da sasluša, provjeri i odmjeri dokaze izvedene na glavnom pretresu prvenstveno u diskrecionoj nadležnosti prvostepenog vijeća. Stoga Apelaciono vijeće mora iskazati određeno uvažavanje u pogledu činjeničnog stanja koje je utvrdilo prvostepeno vijeće.

81. Apelaciono vijeće može vlastitim nalazom zamijeniti utvrđenje prvostepenog vijeća samo ako jedan objektivan sud koji presuđuje u činjeničnim pitanjima ne bi mogao donijeti takvu presudu, kada dokazi na koje se oslanjalo prvostepeno vijeće ne bi mogli biti prihvaćeni od strane bilo kojeg objektivnog suda ili kada je ocjena dokaza "potpuno pogrešna."

82. Članom 299. ZKP BiH propisano je kada se presuda može pobijati zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Odlučne činjenice se utvrđuju neposredno pomoću dokaza, ili posredno iz drugih činjenica (indicija ili kontrolnih činjenica). Samo one činjenice koje su sadržane u presudi mogu se smatrati da postoje, te bez obzira što odlučne činjenice postoje, u presudi se uvijek moraju dati razlozi o njihovom postojanju. U suprotnom nema potpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Ukoliko neka odlučna činjenica nije utvrđena onako kako je zaista postojala u stvarnosti nekog događaja, onda postoji pogrešno utvrđeno činjenično stanje.

83. U odnosu na osporavanje procesnih odluka prvostepenog vijeća, koje se odnose na odbijanje prihvatanja pojedinih dokaznih prijedloga stranaka ili branilaca, Apelaciono vijeće napominje da je potrebno konkretizovati koje bi se to činjenice eventualno drugačije utvrdile da su takvi dokazi prihvaćeni i provedeni.

2. Žalbe branilaca optuženih

84. Prije nego se upusti u razmatranje žalbenih prigovora branilaca optuženih kvalificiranih kao pogrešno ili nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, Apelaciono vijeće nalazi potrebnim napomenuti, a sve u cilju jasnoće i izbjegavanja bespotrebnog ponavljanja, da će određene prigovore iznesene u žalbama branilaca optuženih Zelenike, Medića i Grubišić-Fejzić, i njihove reperkusije na pravilnost utvrđenog činjeničnog stanja od strane prvostepenog vijeća, razmatrati kao zajedničke prigovore, uz uvažavanje i davanje posebne ocjene onih prigovora koji su različiti.

(a) Elementi krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti

85. Branilac optuženog Ivana Zelenike u žalbi ističe da se u obrazloženju pobijane presude ne navode dovoljni razlozi na osnovu kojih se može zaključiti da je napad u opštinama koje su obuhvaćene izrekom presude bio sistematičan, a naročito da je postupanje prema Srbima u Mostaru bilo dio sistema. Žalba u vezi s tim dalje ističe da nije dokazano da je HOS bio vojni ogranak HSP, a da iz iskaza svjedoka Miljenka Miloša i Stanka Primorca, kao i materijalnih dokaza T-89 i T-79, koji nisu cijenjeni, proizilazi da je ideja i cilj HOS-a bila jedinstvena i nezavisna BiH u okviru svojih međunarodno priznatih granica. Nadalje, branilac ističe niz kontradiktornosti u zaključcima Vijeća, u pogledu cilja HOS-a (paragrafi 264. i 241.), postojanju nacionalističke ideologije HOS-a (paragrafi 351. i 365.), kao i propuštanje da se ukaže na dokaze i razloge koji su doveli do zaključka da je napad instrumentaliziran i dio većeg plana (paragraf 173.), da je napad na civile srpske nacionalnosti poduzet isključivo od strane pripadnika HOS-a, naročito cijeneći činjenicu da je u tom periodu postojao oružani sukob, te da su u Mostaru djelovale i snage Armije BiH i vojna policija, o čemu su svjedočili Zoran Brevnik, Milivoje Bokić i svjedok B, kao i da je hapšenje bilo sistematično i u enormnom broju, obzirom da osim iskaza svjedoka ne postoje materijalni dokazi. Također, branilac ističe da nije opisana struktura i organizacija HOS-a na p

86. području opština Mostara, Livna i Ljubuškog, te da nije ukazano na dokaze koji potkrijepljuju zaključak da je postojala dobro organizovana i hijerarhijska vojna struktura.

87. Nadalje, branilac osporava zaključke vijeća iznesene u paragrafima:

- 222. - a koji se odnosi na znanje optuženog za napad i da su njegove radnje dio tog napada,
- 228. – koji se odnosi na to da je optuženi ovlašten od strane Vinka Martinovića da se stara o uslovima u kojima su držani zatvoreni civili, odnosno da koordinira aktivnostima vezanim za zatvorene u Vojnoj ambulanti,
- 477. - koji se tiče činjenice da je optuženi na poziciju de facto upravnika logora raspoređen od strane Vinka Martinovića,
- 230. – koji se osvrće na to da je isti bio upućen u sve okolnosti pod kojima se napad odvijao, kako na području grada Mostara tako i šire i
- 297. pobijane presude – koji govori o tome da je prema zatvorenicima u Vojnoj ambulanti Mostar umišljajno i iz diskriminatorne namjere poduzeo pojedinačne radnje inkriminacije za koje je oglašen krivim.

S tim u vezi, branilac ističe da je vijeće propustilo da opiše činjenice u pogledu statusa Vojne ambulante, šta je ista predstavljala za HOS, kao i organizaciju i strukturu osoblja u istoj, te da li su u istoj bili samo pripadnici HOS-a ili i druga lica. Nadalje, ističe da je vijeće propustilo da opiše strukturu i organizaciju HOS-a u Mostaru, kao i sjedište istog, te na osnovu čega je utvrdilo povezanost HOS-a Mostar sa sjedištem HOS-a Ljubuški, sljedstveno kojoj su svi pripadnici HOS-a Mostar mogli biti upoznati sa planovima HOS-a Ljubuški i Blaža Kraljevića, odnosno da je i sam optuženi bio upoznat sa aktivnostima HOS-a izvan vojne ambulante. Sve prethodno navedeno je, prema navodima odbrane, potrebno utvrditi da bi se moglo raspravljati o položaju optuženog u Vojnoj ambulanti, o kojem su svjedočili svjedoci H, I, E, G, Slavojke Fržović i optuženi Buljubašić, a koji, prema ocjeni branioca, imaju uglavnom posredna saznanja i dojam da je optuženi u nekoj de facto ulozi upravnika tog zatvora. O poslovima koje je optuženi obavljao u Vojnoj ambulanti, svjedočio je i sam optuženi, te Vinko Martinović, za koje svjedočenje vijeće neosnovano zaključuje da je usmjereno na svjesno umanjivanje odgovornosti optuženog, ali i svjedok Mile Bjelobaba, čiji iskaz nije cijenjen a koji potvrđuje navode optuženog i Vinka Martinovića da je u Vojnoj ambulanti popravljao mašine. Prema ocjeni branioca, vijeće je propustilo da cijeni iskaze svjedoka koji su u inkriminisanom periodu bili pripadnici HOS-a i svjedočili o okolnostima koje su im poznate u vezi sa optuženim i to iskaze svjedoka Zorana Brevnika, Derviša Kurtića, Seada Kurtića, Tonče Rajića i Nike Dragičevića, koji su saglasni da im optuženi nije uopšte poznat iz inkriminisanog

perioda, kao i optužene Grubišić Fejzić, koja je izjavila da je za optuženog prvi put čula u sudnici. Također, ističe se da je vijeće nepotpuno cijenilo iskaz svjedoka Petra Majića koji je svjedočio na okolnosti postupka unaprijeđenja i nepostojanja formacijskog mjesta upravnika, a iz kojeg iskaza, kao i prethodno navednih, kada se međusobno dovedu u vezu, i materijalnog dokaza T-178, proizilazi da se svojstvo upravnika nije moglo utvrditi. Konačno, branilac ističe kontradiktornost u paragrafima 476. i 227., obzirom da se iznosi da je optuženi mogao uticati na poziciju pojedinih u pritvoru, iako je prethodno navedeno da nije dokazano da su optuženi imali rukovodeće uloge na način da su mogli odlučivati o hapšenju i zatvaranju Srba ili njihovom držanju u nehumanim uslovima i daljoj sudbini, kao i da svojstvo upravnika spada u rukovodeće uloge i podrazumijeva daleko šira ovlaštenja od onih koje je vijeće utvrdilo u obrazloženju pobijane presude da je optuženi imao. U konačnici se zaključuje da se nekoliko primjera dobročinstva koje je optuženi ispoljio prema zatvorenim civilima, koristeći svoja poznanstva sa Vinkom Martinovićem, ne mogu okarakterisati onako kako je to urađeno u pobijanoj presudi..

88. Braniteljica optužene Marine Grubišić-Fejzić ističe da kada se uzmu podaci o popisu stanovništva iz 1991. godine za područja grada Mostara, Stoca i Čapljine za stanovništvo srpske nacionalnosti, kao i broj od oko 200 uhapšenih, dolazi se do zaključka, da u konkretnom slučaju nije bilo širokog ili sistematičnog napada na civilno stanovništvo. Braniteljica navodi da je uistinu postojala intencija za progonom pripadnika srpske nacionalnosti, svi bi bili uhapšeni ili protjerani, a što u ovom predmetu nije bio slučaj, pri čemu se veliki broj pripadnika srpske nacionalnosti koji je bio zatočen u Dretelju, nakon razmjene, vratio u svoje domove u Mostaru i tu proveo čitav rat. Prema ocjeni braniteljice ne treba zanemariti ni činjenicu da je prvostepeno vijeće donijelo odluku u kojoj se navodi da ne postoje dokazi za napad na području opštine Ljubuški, a što je, samo jedan od dokaza da napad nije bio usmjeren protiv srpskog stanovništva u cilju progona sa područja Hercegovine, kao i da su u Ljubuškom živjeli, a i danas žive pripadnici srpske nacionalnosti. Također, ista navodi da je ova opština – Ljubuški, bila pod kontrolom HOS – a, te da je glavna komanda HOS – a upravo bila u Ljubuškom. U vezi sa navedenim, braniteljica ističe da sve ovo dobija na težini kada se uzme u obzir svjedočenje svjedoka odbrane drugooptuženog Branka Bubala, kao i da osobe koje su uhapšene nisu bili civili i da nisu uhapšeni samo zato što su Srbi, a što proizilazi iz iskaza svjedoka Tužilaštva, Dragana Rudana, koji sam kaže da je bio pripadnik TO. Nadalje, prema ocjeni braniteljice, prvostepeno vijeće nije uzelo u obzir izjave saslušanih svjedoka Tužilaštva, među kojima su Milivoje Bokić, svjedok B i Mile Bjelobaba, kao i mnogi drugi koji su naveli da u Mostaru

nije bilo napada niti oružanih sukoba, osim što su isticali da su ovi „sa brda“ granatirali Mostar, a koje činjenice, kako braniteljica ističe, ukazuju da nije bilo širokog ili sistematičnog napada. Nadalje, prema ocjeni braniteljice nejasno je gdje je u svemu tome optužena Marina, jer se nigdje ne navodi na koji način je ona učestvovala u širokom ili sistematičnom napadu, naročito kada se ima u vidu da nijedan svjedok optuženu ne dovodi u bilo koji kontekst hapšenja, protjerivanja i slično, pri čemu ni prvostepeno vijeće ne dovodi u vezu radnje optužene sa bilo kakvim hapšenjima, zatočenjima, provođenju nekog plana, nego utvrđuje da optužena nije učestvovala u napadu, u formiranju logora, niti je učestvovala u hapšenju, zatvaranju i ispitivanju zatočenika, kao ni u njihovoj razmjeni.

89. Braniteljica optuženog Ivana Medića tvrdi da Tužilaštvo nije dostavilo dovoljno dokaza za postojanje širokog i sistematičnog napada kao osnovnog obilježja djela Zločini protiv čovječnosti. S tim u vezi, žalba navodi da se optužnica odnosila na samo 4 općine u Hercegovini, a da je tokom postupka dokazano da nijedna osoba srpske nacionalnosti sa područja općine Ljubuški nije uhapšena, niti protjerana tokom predmetnog perioda. U žalbi se ističe da posebno treba obratiti pažnju na ukupni broj osoba srpske nacionalnosti koje su živjele na tom području i broj uhapšenih osoba, pri čemu se dolazi do zaključka da se radi o vrlo malom broju osoba, kao i da su te osobe uhapšene iz određenih razloga i da su predstavljale opasnost za sigurnost države BiH. Navedeno je, prema tvrdnji odbrane, vidljivo i iz sprovednih listova, dokaza Tužilaštva. U vezi s tim, braniteljica navodi kako je npr. Dragan Rudan bio pripadnik TO, komandir voda, kako je bio na liniji i imao uniformu i oružje. Braniteljica optuženog posebno podvlači činjenicu koja se odnosi na izvješće HVO – Općinski stožer Čapljina iz kojeg se jasno vidi da je na tom području u kritično vrijeme postojala „specijalna služba neprijatelja“ koju je vodio muž zaštićenog svjedoka A i koji su radeći na prikupljanju potrebnih podataka o vojnoj strukturi HVO, HOS-a Armije BiH, o ljudstvu, njihovom rasporedu i obavještavali neprijatelja, što je uveliko utjecalo na ukupnu bezbjedonosnu situaciju. Potkrijepljujući svoju tezu o nepostojanju napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva, braniteljica u žalbi navodi da niko od saslušanih svjedoka nije naveo da je u općinama na koje se odnosi optužnica bilo borbenih dejstava i napada u samim gradovima usmjerenog protiv civilnog stanovništva, a s čim u vezi ističe da su određeni svjedoci navodili kako su pripadnici JNA pravili određene probleme, te da su se složili u činjenici da je bilo granatiranje Mostara od strane JNA, da su isti bili u svojim stanovima i da ih niko nije napadao, kao i da su se prije hapšenja slobodno kretali po Mostaru. Vezano za činjenicu da li ima dokaza da je optuženi Medić bio dio napada i znao

za isti, odbrana je mišljenja da za to nije bilo dovoljno dokaza, te da je suprotan stav vijeća neshvatljiv, naročito ako se uzme u obzir da je isto vijeće u obrazloženju presude navelo da je Ivan Medić oslobođen za krivičnopravne radnje hapšenja, privođenja, sprovođenja u Dretelj zatočenika srpske nacionalnosti.

90. Apelaciono vijeće navedene prigovore nalazi neosnovanim.

91. Suprotno istaknutim žalbenim prigovorima, Apelaciono vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće, imajući u vidu utvrđene činjenice, izvelo pravilan zaključak da je u vrijeme obuhvaćeno optužnicom na području Mostara, Čapljine i Stoca postojao širok i sistematičan napad usmjeren protiv civilnog stanovništva srpske nacionalnosti, kao i da su radnje optuženih Zelenike, Buljubašića, Medića i Grubišić-Fejzić, po svojoj prirodi i posljedicama, bile dijelom širokog i sistematičnog napada na civilno stanovništvo za koga su optuženi znali i da se te radnje ne mogu posmatrati van konteksta takvog napada.

92. U vezi sa prigovorom da nije zadovoljen broj žrtava u kontekstu analiziranja ispunjenosti širine napada, obzirom na broj stanovnika srpske nacionalnosti koji su živjeli u Mostaru, Stocu i Čapljini, prema popisu stanovništva iz 1991. godine, kao i broj uhapšenih od oko 200, Apelaciono vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće, imajući u vidu relevantnu praksu MKSJ i Suda BiH, pravilno navelo da je broj žrtava samo jedan od više faktora koji se moraju uzeti u obzir prilikom procjene postojanja širine napada, te da pored njega postoje i drugi faktori, kao što su posljedice napada po ciljano stanovništvo, priroda i kumulativni efekti niza nečovječnih djela ili jedinstveni efekat jednog djela velikih razmjera⁵, a čije postojanje je utvrđeno na osnovu iskaza brojnih svjedoka. Radi se o svjedocima koji su živjeli na širem području Mostara i njegove okoline (Dubrave), Čapljine i Stoca, u inkriminisanom periodu, te koji su govorili o situacijama lišenja slobode civila srpske nacionalnosti.

93. Činjenice koje braniteljice žalbom potenciraju u korist teze o nepostojanju širokog i sistematičnog napada na navedenom području - da nisu uhapšeni ili protjerani svi pripadnici srpske nacionalnosti, već da je uhapšeno oko 200 osoba i da se određeni broj pripadnika srpske nacionalnosti koji je bio zarobljen u Dretelju nakon razmjene vratio svojim domovima u Mostaru i tu proveo čitav rat, nisu od takvog značaja da bi dovele u pitanje opstojnost ovog opšteg elementa krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti. Isto

⁵ Presuda prvostepenog Suda BiH u predmetu protiv Željka Mejakića

tako, za njegovo postojanje nije od posebnog značaja ni to da li je došlo do ostvarenje zločinačkog cilja.

94. S druge strane, u pogledu broja uhapšenih prvostepeno vijeće je u paragrafu 194. pobijane presude istaklo da se broj uhapšenih, a kako proizilazi iz dokaza T-56 i T-57, kretao i preko 681, te pravilno zaključilo da ovakav broj jeste samo potkrijepljujući iskazima svjedoka, iz kojih jasno proizilazi da su pripadnici HOS-a poduzeli napad na području tri opštine i u svakom pojedinom slučaju postupali po već ustaljenom obrascu⁶, da su nasilno i bez navođenja razloga lišavali slobode lica srpske nacionalnosti u vrijeme dok su oni boravili u svojim domovima ili su se zatekli u ugostiteljskom objektu ili na radnom mjestu. Činjenice da je istim nakon navedenog bilo saopšteno da idu na informativni razgovor, te da su odvođeni u prostorije vojne ambulante u Mostaru, gdje ih je ispitivao optuženi Zelenika i drugi pripadnici HOS-a, te u zgrade kompleksa "Bruno Bušić" u Dretelj, odnosno logor, gdje su podvrgavani i različitim oblicima psihičke i fizičke torture, i prema ocjeni ovog Vijeća upućuju na zaključak da je napad bio širok i da je uključivao organizovanu prirodu djela nasilja, vršenih po određenom obrascu, prema srpskom stanovništvu Mostara, Čapljine i Stoca, dakle, da je bio i sistematičan.

95. Suprotno drugačijim tvrdnjama žalbe, prvostepeno vijeće je jasno i konkretno obrazložilo u paragrafima 182 i 192 iz kojih razloga je našlo da je provođena kampanja terora i straha bila usmjerena protiv srpskog civilnog stanovništva, te da je uključivala visok stepen sistematičnosti. Tako je svjedokinja "A" govorila o napetoj situaciji, ograničenoj slobodi kretanja, obavezi odlaska na posao "pod granatama", isključivanju telefona u Čapljini, dok je svjedok Dragan Rudan iz Stoca govorio o tome kako mu je jedan komšija muslimanske nacionalnosti savjetovao da ostavi naoružanje i da se ne kreće okolo u uniformi, kako ga ne bi uhapsili pripadnici HOS-a, koji su u nekoliko navrata tražili svjedoka, da bi ga na kraju i našli u stanu njegovog prijatelja muslimanske nacionalnosti gdje se krio. Nadalje, svjedok Branislav Simić je opisivao postavljene barikade i ograničeno kretanje prije maja 1992. godine u Mostaru. O tome je svjedočio i svjedok Mile Bjelobaba koji proljeće 1992. godine u Mostaru objašnjava na sljedeći način

⁶ „Tako što bi dolaskom na adresu na kojoj su stanovala lica srpske nacionalnosti ulazili u stan, vršili pretres stana, kojom prilikom su u pojedinim situacijama oduzimali ključeve od kola, kao što je slučaj sa svjedokinjom Savom Bojanić, kojoj su oduzeli ključeve od kola i stana i sa svjedokom „G“ kojem su oduzeli ključeve od kola i garaže, a pored toga, vojnici su od uhapšenih oduzimali novac ili druge dragocijenosti za koje oštećenima nisu izdavali bilo kakvu potvrdu niti su prema provedenim dokazima isti svoje predmete ikada dobili nazad.”

“bilo je jako konfuzno nesretno što kažu i teško starje što kažu, počeli su nemiri, previranja među narodom tu, nestašica bila hrane, narod je ko je mogao većinom se to radi o Srbima oni su odlazili tježali svak svčjim putem a onaj ko je osjećao da nije kriv, da nema zašto da tježi itd. Većinom se opreojelio da ostane među njima i ja sam taj bio.”

96. U vezi sa prigovorom branioca optuženog Zelenike u pogledu sistematičnosti napada, a koji u građenju svojih žalbenih prigovora u ovom pravcu polazi od stava pretresnog vijeća MKSJ u predmetu Akajesuu koji glasi da se koncept “sistemskog” može definisati kao temeljno organizovan i redovan obrazac zasnovan na zajedničkoj politici sa znatnim javnim ili privatnim sredstvima, a što navodi i prvostepeno vijeće u paragrafu 202., te potom isto povezuje sa ideologijom i ciljem HOS-a. Na ovakav način branilac poistovjećuje utvrđenost postojanja obilježja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti i elemenata sistemskog UZP-a. Stoga apelaciono vijeće nalazi potrebnim napomenuti da je UZP oblik saizvršilaštva koji utvrđuje ličnu krivičnu odgovornost, a ne krivično djelo, koje ima svoje elemente mens rea i actus rea, a u okviru kojih je prvostepeno vijeće i razmatralo pitanje ideologije HOS-a u osnovi zajedničkog cilja UZP-a. Takođe, dokazi T-89 i T-79, iskazi svjedoka Miljenka Miloša i Stanka Primorca, a koji se prema ocjeni branioca odnose na činjenicu da je ideja i cilj HOS-a bila jedinstvena i nezavisna BiH u okviru svojih međunarodno priznatih granica biće razmatrani u nastavku.

97. Nadalje, suprotno prigovoru branioca da je prvostepeno vijeće propustilo da ukaže na razloge za zaključak iznesen u paragrafu 173 pobijane presude, da je napad na civile srpske nacionalnosti poduzet isključivo od pripadnika HOS-a, a naročito kada se ima u vidu da je u to vrijeme postojao oružani sukob na području Hercegovine i djelovanje drugih oružanih snaga u Mostaru, Apelaciono vijeće nalazi da se u pobijanoj presudi detaljno iznose iskazi brojnih svjedoka sa područja grada Mostara koji su na jasan i nedvosmislen način ukazali da je napad bio instrumentaliziran i dio većeg plana, te poduzet od strane pripadnika HOS-a u tri vala, počevši od aprila/maja 1992. godine, na već opisani način.

98. Činjenicu postojanja oružanog sukoba koju branilac problematizira, dok braniteljica optužene Grubišić-Fejzić ističe da nije bilo napada niti oružanog sukoba, razmatralo je detaljno prvostepeno vijeće u paragrafima 195-204, a koje ovo vijeće u potpunosti prihvata kao pravilne, naročito kada se ima u vidu da se kod kvalifikacije napada kao opšteg elementa djela u konkretnom slučaju, nije ni nužno bazirati se samo na njegov vojni aspekt, jer se napad ne ograničava samo na upotrebu oružane sile. Napad

podrazumijeva činjenje radnji nasilja protiv civilnog stanovništva⁷ i pod određenim okolnostima može biti počinjen čak i u miru.

99. Pitanje kvantiteta i kvaliteta dokaza, suprotno tvrdnjama branilaca optuženih, sud ocjenjuje u svakom konkretnom slučaju. Tako je i ovom predmetu prvostepeno vijeće, cijeneći iskaze svjedoka koji su se izjašnjavali u odnosu na relevantne činjenice i činjenične okolnosti podobne za utvrđivanje elemenata širokog i sistematičnog napada, pravilno našlo dokazanim egzistentnost opšteg elementa predmetnog krivičnog djela, što činjenicu postojanja ili nepostojanja materijalnih dokaza ne dovodi u sumnju. Ovo naročito kada se ima u vidu da pobijana presuda u paragrafu 138, u prilog izjavi svjedokinje „A“ o ograničenoj slobodi kretanja stanovništvu od strane pripadnika HOS-a u Čapljini, navodi materijalni dokaz T-62 i O4-6 (Izvešće sigurnosne službe za dan 07.05.1992. godine broj 02-1/92 u kojem stoji *Problem prelaska građana i žiteja Dubrava u rejonu Šurmanaca otežan je uspostavom punkta HOS-a kcji nedozvojava normalno prelaženje judi mimo potvrda kcje je izdala HVO Čapljina.*“). Pri tome su iskazi svjedoka o okolnostima njihovog lišavanja slobode potkrijepljeni materijalnim dokazom T-72, dok obrazac nasilnog i protupravnog postupanja prema civilnom stanovništvu srpske nacionalnosti od strane vojnika HOS-a, pored iskaza svjedoka potvrđuje i materijalni dokaz T-62. Takođe, broj uhapšenih civila na području Hercegovine od oko 681 je dokumentovan u aktima i ovjeren od strane MKSJ-a, bez oznake autora koji su ih sačinili (T-56 i T-57).

100. Suprotno drugačijim tvrdnjama iz žalbi braniteljica optuženih, ocjena prvostepenog vijeća iz paragrafa 178. da ne nalazi da je tokom postupka dokazano da je širok i sistematičan napad obuhvatao i područje opštine Ljubuški, ne dovodi u pitanje pravilnost zaključka da je napad na području druge tri opštine (Stolac, Čapljina i Mostar) ispunjavao obje karakteristike, jer se postojanje istog, a kako i zahtijevaju pravila dokazivanja, ispitivao i utvrđivao za svako pojedino područje na osnovu iskaza svjedoka i uloženi materijalnih dokaza. U konačnici, pobijana presuda je i konstatovala da Tužilaštvo, na kome leži teret dokazivanja, na okolnost napada u Ljubuškom nije saslušalo niti jednog svjedoka koji je kao civil srpske nacionalnosti lišen slobode na području Ljubuškog, te doveden i zatvoren u hangarima kasarne u Dretelju.

101. Kada je u pitanju formiranje, struktura i organizacija HOS-a na području Hercegovine, Apelaciono vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće u paragrafima 246-269 detaljno opisalo

⁷ Presuda Suda BiH broj S1 1 K 014365 14 Kri od 11.05.2015. godine, para. 124.

ustrojstvo i način djelovanja jedinica HOS-a u vrijeme i na području koje je bilo obuhvaćeno širokim i sistematičnim napadom, uz navođenje dokaza iz kojih proizilazi zaključak da se radi o dobro organiziranoj i hijerarhijski uređenoj vojnoj strukturi, a ne o samoorganiziranoj i stihijskoj vojsci, kako je to branilac optuženog Zelenike isticao i tokom prvostepenog postupka. Branilac isto ponavlja i u žalbi ističući da nije opisana struktura i organizacija HOS-a na području općine Mostara, Livna i Ljubuškog. Time dolazi u svojevrstu protivrječnost, jer je prethodno u žalbi naveo da je svjedok Stanko Primorac detaljno opisao strukturu i organizaciju Prve bojne u Ljubuškom. U tom kontekstu, isti previđa i činjenicu da je materijalni dokaz T-81 ("Organizacija HOS-a u BiH") cijenjen upravo u ovom kontekstu (a ne da je na isti samo "ukazano"), zajedno sa drugim izvedenim dokazima, kao što su iskazi svjedoka Petra Majića, Stanka Primorca i optuženog Ediba Buljubašića u svojstvu svjedoka. Također, isticanjem ovakvog prigovora ostaje nejasno zašto branilac insistira na opisivanju strukture i organizacije HOS-a za područje samo pojedinih opština sa područja Hercegovine, kada je navedeno opisano za čitavo područje Hercegovine sa detaljnim osvrtom na Ljubuški, što je i logično obzirom da se tu nalazio Glavni stožer HOS-a za Hercegovinu. U konačnici je bitno napomenuti u vezi opštine Livno, da ista nije ni bila obuhvaćena predmetnom optužnicom.

102. Po ocjeni ovog vijeća, činjenica da su vojnici koji su hapsili stanovnike srpske nacionalnosti na području opština Mostar, Čapljina i Stolac nosili različite uniforme, ne dovodi u pitanje iskaze svjedoka saslušanih na okolnosti hapšenja i odvođenja u vojnu ambulantu ili Dretelj, koji su bili vrlo decidni u tvrdnji da su to učinili pripadnici HOS-a. Iskazi su time kredibilniji, kada se ima u vidu da je većina svjedoka ta ista lica koja su ih hapsili i odvodili, poznavala od ranije ili su im se oni predstavljali ističući svoju pripadnost HOS-u i svoje ime i prezime.

103. Nadalje, prilikom utvrđivanja ispunjenosti drugog elementa predmetnog krivičnog djela, usmjerenost napada protiv civilnog stanovništva, prvostepeno vijeće je razmatralo i slučaj svjedoka Dragana Rudana, kao lica koje je bilo pripadnik oružane jedinice, dužilo uniformu i naoružanje. U tom kontekstu prvostepeno vijeće je pravilno istaklo da je pri sagledavanju statusa žrtava protiv kojih je bio usmjeren napad, potrebno rukovoditi se odredbom zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, koja propisuje da se civilima imaju smatrati *"osobe koje ne uzimaju učešća u neprjateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje, ili su onesposobjeni za borbu"*. Dakle, i Dragan Rudan je prema navedenom članu Ženevskih konvencija uživao zaštitu, kao i sva druga lica, čiji se civilni status cijenio u vrijeme izvršenja krivičnog djela, odnosno u vrijeme lišenja

slobode, odvođenja i zatvaranja od strane pripadnika HOS-a.

104. Suprotno prigovorima žalbi branilaca koji se odnose na ispunjenost posljednjeg opšteg elementa predmetnog krivičnog djela, Apelaciono vijeće nalazi da je u pobijanoj presudi na pravilan način opisana povezanost radnji optuženih i napada protiv civilnog stanovništva (nexus), kako sa aspekta pozicija koje su u inkriminisanom periodu optuženi obnašali u okviru vojnih struktura HOS-a, tako i sa aspekta njihovih radnji neposredno preduzimanih na terenu. S tim u vezi, Apelaciono vijeće primjećuje da žalbe paušalnim izlaganjem navodno pogrešnih zaključaka prvostepenog vijeća da su optuženi znali za napad i da su njihove radnje bile dijelom tog napada, bez davanja kritičkog osvrtu na iste koji bi bio potkrijepljen argumentima, odnosno konkretizovan, ne mogu dovesti u sumnju ispravnost činjeničnih utvrđenja prvostepenog vijeća ni u vezi sa ovim opštim elementom.

105. Činjenica pripadnosti optuženih vojnim strukturama HOS-a, prema ocjeni ovog vijeća, jednako kao i prvostepenog, kada se dovede u kontekst širine i sistematičnosti napada od strane HOS-a na područjima opština Mostar, Čapljina i Stolac, potvrđuje da su optuženi bili svjesni da su njihove radnje bile dio tog napada, dok se činjenica da optuženi Grubišić-Fežić i Medić nisu dovedeni u kontekst hapšenja, zatvaranja u zatočeničke objekte ili određivanju i uspostavljanju uslova u kojima su zatvorenici boravili (što se dogodilo prije njihovih radnji), ne ukazuje relevantnom, obzirom da je bilo sasvim dovoljno i to da optuženi razumiju opšti kontekst, bez potrebe da budu upoznati sa pojedinostima napada.

106. Veće ovlasti i status optuženog Zelenike u okviru vojne ambulante u Mostaru u odnosu na stražare, prvostepeno vijeće nije utvrđivalo na osnovu materijalnih dokaza ili sistematizacije vojnog rasporeda HOS-a, već na temelju saglasnih iskaza svjedoka: zaštićenih svjedoka H, I, E, G I svjedoka Slavojke Fržović. Njihovi iskazi se ne mogu dovesti u pitanje iskazima svjedoka koje branilac u žalbi navodi, a kojima Ivan Zelenika nije bio poznat, što je i logično, jer je većina imenovanih bila vezana, ili je u to vrijeme bila stacionirana u Dretelju, dok je je zapovjednik HOS-a za Mostar Vinko Martinović, zv. Štela, dao ovlaštenje optuženom da obnaša dužnost upravnika zatvora u vojnoj ambulanti, o čemu ilustrativno govori iskaz svjedokinje E⁸.

⁸ **Branilac:** ... Vi ste ovde pomenuli da je Ivan Zelenika bio upravnik.

Svjedok: Da, zatvora.

Branilac: To, to, to znate samo po kazivanju jel' tako?

Svjedok: Ne.

107. Po ocjeni ovog vijeća, prvostepeno vijeće je pravilno postupilo kada nije prihvatilo tezu odbrane da je optuženi vršio neke sitne poslove u ambulanti, a kako to navodi svjedok Vinko Martinović. Prvostepeno vijeće sasvim opravdano nije prihvatilo takvu tvrdnju obzirom da je nesporno utvrđena dužnosti ovog svjedoka u okviru strukture HOS-a za Mostar, kao i činjenica da je upravo on postavio optuženog Zeleniku na poziciju de facto upravnika zatvora u vojnoj ambulanti Mostar. Stoga se sam po sebi, kao pravilan nameće zaključak da je iskaz ovog svjedoka bio svjesno usmjeren na umanjenje krivične odgovornosti optuženog, a indirektno i na izbjegavanje vlastitog povezivanja sa sistemom zlostavljanja, što se ne može umanjiti činjenicom, koju žalba potencira, da Vinko Martinović nije bio obuhvaćen predmetom optužnice. Svjedok Vinko Martinović zaista nije bio optuženi u ovom predmetu, ali se on navodi u činjeničnom opisu optužnice i izreke pobijane presude kao učesnik UZP-a, te je sasvim razumljiv njegov interes da na svaki način negira postojanje uspostavljenog sistema zlostavljanja, bilo kakvog zatvora ili logora i svega drugog što bi upućivalo na udruženi zločinački poduhvat.

108. Također, svjedok Mile Bjelobaba ne podržava gore navedenu tezu odbrane optuženog Zelenike, jer je u dodatnom ispitivanju za ulogu optuženog Zelenike u vojnoj ambulanti izjavio da je on „*ušao u taj hodnik kcji dijeli to je prostor,ja za pranje veša i priručni magacin i tu se dolazi prilazi. Mrdao je tu nešto i prolazio, I ja sam ga vidio i zamolio. I mogu vam reći a nisam znao da je on upravnik toga zatvora sve dok nisam došaoKad sam čuo od osalih zatvorenika da je Zelenika upravnik a Štela je bio komadant Hos-a u Mostaru.*“

109. S tim u vezi, primjetno je da branilac u žalbi pokušava da implicira potrebu utvrđivanja činjenica koje nisu relevantne u kontekstu analize psihičkog odnosa (mens rea) optuženog prema učinjenom krivičnom djelu, u vrijeme počinjenja predmetnih krivičnih djela. Stoga ovo vijeće ponavlja ono što je navedeno u paragrafu 223 pobijane presude, da se psihički odnos učinioca ograničava na dva elementa: namjeru da se izvrši dato krivično djelo i svijest o širem kontekstu unutar kojeg se krivično djelo događa. U konkretnom slučaju je prethodno navedeno na osnovu čega je prvostepeno vijeće

Branilac: To niste utvrdili ništa već samo, ko, to je Vaše mišljenje.

Svjedok: Pa kad sam dovedena u, u HOS policiju, na sprat kod Štele gospodina, onda je reko icete kod upravnika zatvora Ivana Zelenike, vodite je dole.

Branilac: To ste od Štele čuli da je upravnik Ivan Zelenika, jel' tako?

Svjedok: Da, da.

pravilno utvrdilo ispunjenost ovog posljednjeg opšteg elementa predmetnog krivičnog djela.

110. Prigovor koji se odnosi na pitanje organizacije HOS-a Mostar, ovo vijeće je takođe već razmatralo u prethodnim paragrafima, u okviru ispunjenosti prvog elementa predmetnog krivičnog djela, dok u pogledu pitanja da li je sistem koordinacije bio takav da su svi pripadnici HOS-a Mostar mogli biti upoznati sa aktivnostima HOS-a izvan vojne ambulante, vijeće ponovo napominje da je za nexus dovoljno da optuženi razumije opšti kontekst u kome je djelovao, bez da se zahtijeva da je upoznat sa svim pojedinostima napada. U konačnici i sam branilac u žalbi ističe da je optuženi bio upoznat sa aktivnostima koje su se dešavale u vojnoj ambulanti.

111. Što se tiče pitanje vojne ambulante u Mostaru i šta je ista predstavljala za HOS-a, iz obrazloženja prvog opšteg elementa Zločina protiv čovječnosti, ideologije u osnovi udruženog zločinačkog poduhvata i pojedinačnih inkriminacija koje se stavljaju na teret optuženom, jasno proizilazi da se radilo o objektu koji je bio dio uspostavljenog sistema zlostavljanja civila srpske nacionalnosti, gdje su dovođeni uhapšeni sa područja Mostara, gdje su im oduzimate lične stvari i dragocjenosti, te ispitivani i podvrgavani raznim oblicima nečovječnog postupanja, nakon čega su prebacivani u kasarnu „Bruno Bašić“ u Dretelju. Dakle, radilo se o objektu gdje se provodio svojevrsan postupak „isljeđivanja“, kao i trijaže od strane optuženog Zelenike i drugih pripadnika HOS-a.

112. U analiziranje navodne kontradiktornosti zaključaka u paragrafima 476 i 297. pobijane presude, Apelaciono vijeće se nije upuštalo, imajući u vidu ranije navedene standarde prilikom ispitivanja ovog žalbenog osnova, obzirom da branilac nije obrazložio u čemu bi se ogledale te kontradiktornosti.

113. Branilac optuženog Zelenike se u problematiziranju statusa optuženog Zelenike kao de facto upravnika zatvora u vojnoj ambulanti u Mostaru, u žalbi pozivao na predmet Željko Mejakić i drugi. Branilac međutim previđa da se paragrafi 70-72 drugostepene presude koju citira u žalbi, odnose na pitanje komandne odgovornosti optuženog, kao i činjenicu da je i u tom predmetu optuženi Mejakić imao položaj de fakto komandira obezbjeđenja logora sa ovlastima u logoru, a koje ovlasti je, van razumne sumnje, in concreto imao i optuženi Zelenika u vojnoj ambulanti kao njen čelni čovjek.

114. Slučajevi zaštite svjedoka Mileta Bjelobabe i Tihomira Čvore takođe govore u prilog statusa optuženog Zelenike kao prvog čovjeka Vojne ambulante i posjedovanja

ovlasti koje iz toga proizilaze. Činjenica da je optuženi poznavao Vinka Martinovića prije dolaska u vojnu ambulantu, sama po sebi ni za ovo vijeće nije dovoljna za prihvatanje teze odbrane da je optuženi u Vojnoj ambulanti samo popravljao mašine i pomagao oko hrane, a da je na osnovu ranijeg poznanstva mogao moliti puštanje određenih zatvorenika. Naprotiv, radi se o situaciji da je zaštita navedenih svjedoka bila rezultat toga što se optuženi koristio ovlastima i funkcijama prvog čovjeka Vojne ambulante koju mu je upravo dodijelio njegov poznanik od ranije.

(b) Postojanje diskriminatorne namjere kao bitnog elementa progona kao zločina protiv čovječnosti

115. Obrazlažući žalbene prigovore na zaključke prvostepenog vijeća u pogledu mens rea kao elementa UZP, branilac optuženog Zelenike ističe da iz obrazloženja prvostepenog vijeća ne proizilazi postojanje subjektivnog elementa UZP-a, odnosno diskriminatorne namjere, obzirom da izvedeni dokazi, prema ocjeni branioca ukazuju na protivljenje diskriminaciji civila na nacionalnoj osnovi u okviru politike progona.

116. Osporavajući postojanje diskriminatorne namjere, braniteljica optuženog Medića posebno ističe da Tužilaštvo nije dostavilo niti jedan direktni dokaz iz kojeg bi se jasno vidjelo da je optuženi Medić imao takav stav da želi na prostorima koji se spominju u optužnici stvoriti nacionalnu državu iz koje bi bili protjerani pripadnici jednog naroda, u ovom slučaju srpskog.

117. Braniteljica optužene Grubišić-Fežić takođe ističe da u pobijanoj presudi nije obrazloženo postojanje diskriminatorne namjere na strani njene branjenice, a što je jedan od elemenata progona kao zločina protiv čovječnosti, kao i da niko od svjedoka na čijim iskazima prvostepeno vijeće zasniva postojanje progona ne spominje optuženu kada govore o hapšenju, kada govori o osobama koje su to činile, razlozima i uslovima zatočenja, te posebno naglašava da je optužena u Dretelj došla tek u julu 1992. godine, a HOS-u je pristupila isključivo radi hrane.

118. Apelaciono vijeće navedene prigovore nalazi neosnovanim.

119. Prije svega apelaciono vijeće ističe da se *mens rea* za djelo progona sastoji od tri elementa: a) znanja da postoji rasprostranjen ili sistematski napad na civilno stanovništvo i da djelo optuženog ulazi u okvir napada; b) namjere da se izvrši djelo u osnovi progona i

c) diskriminatorne namjere, odnosno namjere da se žrtve progone na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi. Ovim posljednjim elementom, koji je i po žalbama bio sporan, progon se razlikuje od drugih zločina protiv čovječnosti.

120. Apelaciono vijeće kao prvo primjećuje da se do zaključka o postojanju navedene posebne namjere, uopšte uzevši, može doći jedino putem zaključivanja na osnovu objektivnih činjenica i opšteg ponašanja optuženog uzetog u cjelini⁹, a što je u skladu i sa stavom MKSJ iz presude u predmetu Tužilac protiv Radislava Brđanina, citiranom u paragrafu 442. pobijane presude.

121. Prilikom izvođenja zaključka da su optuženi imali diskriminatornu namjeru, prvostepeno vijeće je imalo u vidu revnosno sprovođenje zadataka prema funkcijama koje su optuženi obavljali u inkriminisano vrijeme (optuženi Ivan Zelenika u Vojnoj ambulanti u Mostaru, a optuženi Medić i Grubišić-Fejzić u kasarni "Bruno Bušić" u Dretelju), kao i činjenicu da su optuženi svojim ponašanjem gotovo svakodnevno ispoljavali netrpeljivost prema civilima srpske nacionalnosti, vrijeđajući ih verbalno i ponižavajući ih na različite načine. Tako svjedokinja Olga Škoro navodi da ih je optuženi Zelenika često tjerao da pjevaju ustaške pjesme, a što potvrđuje i svjedokinja "H". Pjesme sa nacionalističkim tekstom su zatvorenici morali pjevati i u Dretelju, o čemu saglasno svjedoče Dragan Rudan, "B", Sava Bojanić, kao i Slavko Bogdanović u svom iskazu. Zatim, optužena Grubišić Fejzić je zatvorenike oslovljavala pogrdnim nazivima "Srbine-četniče" i ponižavala različitim postupcima, motivisana činjenicom da se radi o pripadnicima srpskog naroda. Isto važi i za optuženog Medića, koji je žrtve birao isključivo po njihovoj pripadnosti srpskom narodu, što sve, kada se dovede u vezu sa opštom atmosferom mržnje i netrpeljivosti prema civila srpske nacionalnosti, upućuje na nesumnjiv zaključak da su optuženi posjedovali i dijelili diskriminatornu namjeru.

122. Apelaciono vijeće smatra da je prvostepeno vijeće dokaze provedene na navedene okolnosti koje ukazuju na posjedovanje diskriminatorne namjere, cijenilo na pravilan način i u skladu sa odgovarajućim odredbama ZKP BiH. Dato obrazloženje i iznesene argumnete, ovo vijeće ocjenjuje jasnim i uvjerljivim. Slijedom toga i ovo vijeće prihvata da su posvećenost optuženih provođenju zadataka dodijeljenih prema funkcijama koje su obavljali, gotovo svakodnevno verbalno vrijeđanje i ponižavanje na različite načine, kao što je pjevanje pjesama sa nacionalističkim tekstom, kada se sve posmatra u kontekstu

⁹ *Tužilac protiv Kordića i Čerkeza*, IT-95-14/1-A, Presuda žalbenog vijeća, pasus 715.

opisane atmosfere u kojoj je vladala mržnja i netrepeljivost, više nego dovoljni za zaključak o postojanju diskriminatorne namjere na strani svih optuženih.

123. Na osnovu prethodno navedenog, te stava sudske prakse da i jedno djelo može biti dovoljno za postojanje progona, ako to djelo stvarno diskriminiše i ako je izvršeno s namjerom da se diskriminiše po jednom od zabranjenih osnova, Apelaciono vijeće zaključuje da su optuženi imali konkretnu diskriminatornu namjeru koja je neophodna za krivično djelo progona, a koje branioci optuženih svojim paušalnim prigovorima nisu doveli u sumnju, kao ni braniteljica optužene Grubišić-Fejzić, obzirom da motiv pristupanja optužene HOS-u nije relevantan za procjenjivanje njenog posjedovanja i dijeljenja diskriminatorne namjere u vrijeme počinjenja djela, koja namjera u momentu pristupanja HOSu i nije morala biti prisutna na strani optužene.

(c) Prigovori koji se odnose na "sistemski" UZP

124. Branilac optuženog Ivana Zelenike osporava kao neosnovan zaključak prvostepenog vijeća o učešću optuženog u sistemskom UZP-u, smatrajući da su prezentirani dokazi preslabi za osuđujuću presudu. Pozivajući se na predmet Brđanin i stav MKSJ zauzet u istom, koji je prihvaćen i od strane Apelacionog vijeća u predmetu Lalović i Škiljević, branilac ističe da je propušteno da se utvrdi postojanje zajedničkog cilja i da je isti bio zajednički za sve osobe koje su djelovale u okviru UZP. Prema navodima žalbe, propušteno je i da se navedu lica koja su kreatori UZP, njihova politika i ideja, a kojem sistemu je optuženi navodno doprinio. Nadalje, branilac u žalbi postavlja pitanje na osnovu kojih dokaza je prvostepeno vijeće utvrdilo da je ideja HOS-a bila zločinačka i da su učesnici te ideje bili svi pripadnici HOS-a, obzirom da je utvrđeno da HOS nije bio ogranak HSP i da nije dokazana nacionalistička ideologija HOS-a. Nadalje, žalba ističe da nije utvrđeno da je u napadu učestvovao politički vrh, jer se u izreci navode samo pripadnici vojske i policije, a što je potrebno da bi se radnje optuženog kvalifikovale kao dio širokog i sistematičnog napada, kako potvrđuje i presuda u predmetu Lalović i Škiljević. Takođe, branilac ističe propuste vijeća prilikom utvrđivanja elemenata UZP, u odnosu na actus reus: 1. proizvoljno određivanje lica koja su učestvovala sa optuženim u UZP; 2. nije dokazano postojanje zajedničke namjere; 3. nije dokazano da je doprinos optuženog bio značajan, naročito kada se ima u vidu da optuženi nije direktni izvršilac bilo kojeg djela u osnovi progona; u odnosu na mens rea nije dokazano da je optuženi znao za postojanje organizovanog sistema i imao namjeru održavanja takvog sistema na snazi, dakle

diskriminatornu namjeru kao višeg stepena mens rea za zločin progona, a nije dokazano ni da su radnje mučenja bile obuhvaćene mens rea optuženog.

125. Odbrana optuženog Ivana Medića postavlja pitanje kako neko može biti svjesni učesnik UZP-a, a da uopšte nije imao znanja o hapšenjima, privođenjima, ispitivanjima, niti je znao i odlučivao ko i kada će biti uhapšen. Uz to, braniteljica naglašava da je nejasno kako prvostepeno vijeće može neosnovano tvrditi da je neko bio učesnik UZP-a, a da ga uopšte nije ispitalo (npr. Blaž Kraljević - preminuo), a da s druge strane bezrazložno odbija prijedlog odbrane 4-optuženog za saslušanjem Bošnjak Mladena koji ima saznanja iz prve ruke o osnivanju HOS-a, njihovim ciljevima i politici. S tim u vezi, braniteljica predlaže saslušanje svjedoka Sefera Halilovića, obzirom da je isti u inkriminirajuće vrijeme bio glavnomkomandujući Armije RBiH, a da je odbrana tokom postupka dokazala da je u to vrijeme HOS bio dio Armije RBiH, slijedom čega bi svjedok mogao govoriti o tome i dati vrlo važne činjenice o ustroju jedinica u BiH, ciljevima i strukturi.

126. Nadalje, žalba navodi kako optužnica nije bila jasna, kao i da u istoj nije navedeno o kojem obliku UZP-a se radi, ni kako je tačno u svemu tome učestvovao Ivan Medić. U konačnici, analizom teorije i prakse u vezi postojanja UZP, odbrana postavlja pitanje kako je Vijeće bez utvrđivanja doprinosa moglo zauzeti stav da je Ivan Medić bio učesnik UZP.

127. Kada je riječ o UZP – u, braniteljica optužene Marine Grubišić - Fejzić se poziva na sudske odluke MKSJ u predmetima Kvočka, Tadić, Brđanin i dr., ukazujući na jedan od glavnih elemenata UZP – a, učesništvo optuženog koje mora biti znatno, da bi se isti uopšte mogao oglasiti krivim za počinjene zločine u okviru UZP- a. S tim u vezi, braniteljica ističe da prvostepeno vijeće prilikom donošenja odluke uopšte nije obratilo pažnju na gore pomenuti element UZP – a, već je samo navelo da je u pogledu optuženih Ivana Medića i Marine Grubišić Fejzić zaključilo da su kao vojnici HOS – a imali nesmetan pristup zatvorenima u hangarima kasarne „Bruno Bušić“ u Dretelju, te da su učestvovali u sistemu fizičkog, psihičkog i seksualnog zlostavljanja zatvorenika, čime je zadovoljen *actus reus* kao element odgovornosti na osnovu sistemskog UZP – a. Pri tome nije obrazloženo na osnovu čega se izvodi zaključak da je optužena imala nesmetan pristup zatvorenima. Suprotno tome, iz iskaza svjedoka proizilazi drugačiji zaključak - da optužena nije bila dio stražarskog osoblja, da nije čuvala zatvorenike i imala pristup zatvorenima. To proizilazi iz iskaza svjedoka Ivana Grbavca, pripadnika jedinice zadužene za zatvorenike, koji je izjavio da Marina nije bila u jedinici koja je čuvala zatvorenike, niti je imala mogućnost pristupa istim, zatim iz iskaza svjedoka Ivana

Petrušića koji navodi da je za zatvorenika bila nadležna vojna policija kojom je rukovodio Šime Martinović i da optužena nije bila pripadnik te jedinice, kao i *iskaza svjedoka Branka Bubala*, koji ističe da od trenutka zatočenja, pa do trenutka razmjene nije vidio Marinu (period maj '92- august '92), kao i da je samo jedna žena bila stražar po imenu Suzana, koju poznaje od ranije. Sve navedeno dobiva na snazi kada se ima u vidu da je prvostepeno vijeće navelo da ne nalazi dokazanim da je optužena mogla odlučivati o lišenju pojedinaca i njihovom zatvaranju.

128. U žalbi braniteljica dalje navodi da je nejasno kako prvostepeno vijeće tvrdi da je optužena Marina bila svjesna sistema hapšenja, zatvaranja i zlostavljanja civila srpske nacionalnosti, ako ista uopšte tu nije bila od samog početka, kada je bio „najveći val“ hapšenja, zbog čega se nije mogao zauzeti stav o pripadnosti UZP – u. Naime, Tužilaštvo nije prezentiralo dokaze iz kojih bi proizlazilo učešće optuženih lica u istom, nego je samo iznijelo puku tvrdnju da oni predstavljaju učesnike UZP – a, odnosno proizvoljno odredilo članove UZP-a, samo na osnovu pretpostavke da su isti mogli imati zajednički cilj i djelovati u pravcu njegovog ostvarenja. Prema ocjeni braniteljice, Tužilaštvo je bilo u obavezi da na temelju izvedenih dokaza, suzi opseg UZP – a i preciznije identifikuje njegove počinioce, a što je u skladu sa već ranije zauzetim stavovima ovog Suda u predmetima Lalović i Škiljević.

129. Takođe, braniteljica ističe da optužnica nije bila jasna, obzirom da ne samo da nisu odvojene tačke u odnosu na pojedinog optuženog, nego se iz optužnice ne može zaključiti u pogledu kojih djela se tačno optuženi terete za UZP, komandnu odgovornost, već se stalno navodi „sve u vezi sa..., planirali, naredili i dr.“ i sljedstveno tome takva optužnica uopšte ne ispunjava zakonske pretpostavke za postupanje po istoj.

130. Ovakvim postupanjem, prema ocjeni braniteljice, povrijeđena su sva osnovna načela krivičnog postupka, a najviše pravo na pravično suđenje. Kako zajedničko djelovanje ili učešće u zajedničkom planu nije konkretno opisano ni u jednoj tački optužnice, ni *actus reus* elementi nisu ispunjeni, zbog čega braniteljica ističe da Sud nije na pravilan način cijenio sve dokaze, te da je zbog toga izveo pogrešan zaključak po ovom pitanju.

131. Apelaciono vijeće iznesene prigovore nalazi neosnovanim.

132. Obzirom na sadržaj žalbi, nužno je ocijeniti da li je prvostepeno vijeće pravilno, imajući u vidu provedene dokaze, zaključilo da postoje svi elementi sistemskog udruženog zločinačkog poduhvata u odnosu na sve optužene, pa tako i da li za *actus reus*

postoji zajednički cilj da se počini jedno ili više određenih krivičnih djela, što se ostvaruje organizovanim sistemom koji je na snazi. Učešće, koje je potrebno za doprinos zajedničkom cilju sistema, svakako ne mora biti u vidu stvarnog počinjenja temeljnog krivičnog djela, pod uslovom da je učešće optuženog aktivno doprinijelo provođenju sistema. Za mens rea je potrebno lično znanje o organizovanom sistemu na snazi i njegovom zajedničkom zločinačkom cilju, kao i namjera da se doprinese tom sistemu.

133. Po ocjeni ovog Vijeća, sasvim je očigledno da pobijana presuda sadrži razloge u pogledu namjere svakog od optuženih da ostvari zajedničku svrhu UZP-a i doprinosa svakog optuženog sistemskom UZP-u, čime jasno obrazlaže elemente odgovornosti po osnovu UZP-a za svakog optuženog pojedinačno.

134. U pogledu optuženog Zelenike, prvostepeno vijeće je utvrdilo da je optuženi na značajan način doprinosa nesmetanom i efikasnom funkcionisanju uspostavljenog sistema, čiji cilj je bio progon civila srpske nacionalnosti, i to konkretno kao osoba koja je uživala autoritet među vojnicima u prostorijama vojne ambulante i podržavala sistem nezakonitog zatvaranja i zatočenja Srba sa područja Mostara, na način da su isti nakon hapšenja od strane pripadnika HOS-a dovođeni u prostorije vojne ambulante, gdje su zatvarani bez da su im saopšteni razlozi takvog postupanja i oduzimate im sve lične stvari i dragocjenosti, te potom organizovano i planski, uz podršku samog optuženog Zelenike, a koji je nekoliko puta i učestvovao neposredno u transportu civila, prebacivanih u logor Dretelj gdje su inače držani i zatvoreni Srbi sa područja opština Stolac, Gabela i Čapljina. Prvostepeno vijeće je zaključilo, a imajući u vidu faktore značajne za utvrđivanje znanja o sistemu, da je optuženi Zelenika svojim radnjama dao značajan doprinos njegovom provođenju na terenu, naročito cijeneći broj radnji izvršenja, činjenicu da je optuženi Zelenika koristio svojstva i osjećaj nadmoći da sam ili sa drugim licima maltretira zatvorenike u prostorijama vojne ambulante u Mostaru, odnosno da je posjedovao mens rea i actus reus koji su neophodni da bi se smatrao odgovornim kao učesnik u sistemskom UZP-u.

135. Suprotno drugačijim prigovorima branioca optuženog Zelenike, Apelaciono vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće pravilno i jasno utvrdilo da zajednički cilj ili plan jeste progon na diskriminatorskoj osnovi, kako je to i obrazloženo u paragrafu 317 pobijane presude, jednako kao i stav u čemu se ogleda odgovornost optuženog Zelenike: u dozvoljavanju u Vojnoj ambulanti stražarima i drugim licima (vojnicima) koji su na različite načine zlostavljali zatvorenike, u postupanje po nalogu nadređenog u smislu prihvatanja i

držanja zatvorenika, te u pojedinim slučajevima lično učešće u inkriminiranim radnjama. S tim u vezi, Apelaciono vijeće napominje da postojanje zajedničkog plana ili nakane ne mora biti prethodno dogovoreno ili formulirano, već da može biti improvizovano na licu mjesta, a izvodi se iz činjenice da više osoba djeluje zajedno kako bi sproveli u djelo zajednički zločinački poduhvat, što kada se poveže sa zaključcima istaknutim u paragrafu 326 pobijane presude da su lica srpske nacionalnosti koja su bila zatvorena u vojnoj ambulanti u Mostaru organizovano i planski, od strane najviših časnika HOS-a, a uz podršku zapovjednika Vinka Martinovića Štele, optuženog Zelenike, Sergeja Belovića, Zvonimira Bjeliša i drugih, prebacivani u logor Dretelj, ne podržava tezu branioca optuženog iz žalbe da je propušteno da se utvrdi da je cilj bio zajednički za sve osobe koje su djelovale u okviru UZP-a.

136. Prethodno navedena teza žalbe je neprihvatljiva posebno kada se ima u vidu i to da je dovoljno da učesnik udruženog zločinačkog poduhvata izvrši djela koja su na ovaj ili onaj način usmjerena ka ostvarenju zajedničkog plana¹⁰, kao i da se mens rea (lično znanje o organizovanom sistemu na snazi i njegovom zajedničkom zločinačkom cilju i namjera da se doprinese tom sistemu) UZP utvrđuje pojedinačno za svakog od optuženih. S tim u vezi, kako bi sud utvrdio da je zločinački cilj zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru udruženog zločinačkog poduhvata, vijeće napominje da je žalbeno vijeće Specijalnog suda za Sierra Leone u predmetu *Sesey i dr.* navelo faktore koji proizilaze iz sudske prakse MKSJ-a, a koji su relevantni za to utvrđenje¹¹. Ti faktori, između ostalog uključuju i sljedeće: način i stepen interakcije, saradnje i komunikacije (zajedničkog djelovanja) između tih pojedinaca¹², način i stepen međusobnog oslanjanja jednih na druge i davanja doprinosa u ostvarenju zločinačkih ciljeva koje ne bi mogli postići sami,¹³ postojanje zajedničke strukture odlučivanja,¹⁴ stepen i priroda neslaganja i opseg bilo koje zajedničke radnje u poređenju sa opsegom navodnog zajedničkog zločinačkog

¹⁰ Žalbeno presuda protiv Vasiljevića, para. 102. (i).

¹¹ *Trbić, prvostepena presuda* para 217, citat iz presude Tužilac protiv Sesey-a i dr., posebni sud az Sierra Leone, SCSL-04-15-A, od 26.10.2009. godine, („Sesey i dr. SCSL žalbeno presuda) para 1141

¹² *Brđanin*, žalbeno presuda, para 410 (stav vijeća bio je da se odluka o tome da li je zločin počinjen u sklopu zajedničkog cilja donosi na osnovu činjenice da je optuženi ili neki drugi učesnik UZP-a usko sarađivao sa glavnim izvršiocem kako bi postigao ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja), *Krajišnik*, prvostepene presuda, para 884

¹³ *k*, Presuda pretresnog vijeća MKSJ-a u predmetu *Krajišnik*, broj IT-00-39 od 27.09.2006. godine , para 1082.

¹⁴ Osobe “ne moraju biti u nekoj vojnoj, političkoj ili administrativnoj organizaciji” pošto zakon ne predviđa da je postojanje ili nepostojanje takve strukture relevantno za dokazivanje. Vasiljević, žalbeno presuda, para 100; *Tadić*, žalbeno presuda, stav para. 227

cilja.¹⁵ Vijeće mora utvrditi da su se lica koja se terete za pripadnost tom pluralitetu lica udružila u svrhu postizanja zajedničkog cilja.¹⁶

137. Nadalje, ovo vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće pravilno utvrdilo postojanje prvog elementa *actus reus* UZP, pluralitet osoba, koji su međusobno povezani linijom komandovanja i rukovođenja, te iste dovoljno precizno identifikovalo na osnovu izvedenih dokaza, pri čemu nije potrebno da bude utvrđen identitet svake od njih. Pluralitet osoba ne podrazumijeva utvrđivanje kreatora UZP-a, kako to branilac ističe u žalbi, već činjenicu da je UZP-u pripadalo više osoba za koje je dovoljno da na temelju izvedenih dokaza budu određivi i koje čak ne moraju biti organizovane u nekoj vojnoj, političkoj ili upravnoj strukturi.

138. Problematizirajući ideju i cilj HOS-a, branilac optuženog Zelenike previđa da činjenice da nije dokazano da je HOS bio vojni ogranak Hrvatske stranke prava, te da idejni politički koncept djelovanja HOS-a nije bilo stvaranje državne tvorevine Herceg-Bosne, ne isključuju postojanje određene nacionalističke ideologije kojom su se vojnici HOS-a rukovodili na terenu, a koja ideologija je manifestovana kroz sistematično hapšenje i zatvaranje Srba sa područja Mostara, Stoca i Čapljine sa krajnjim ciljem njihovog preseljenja iz Hercegovine. Također, suprotno drugačijim žalbenim navodima, dokazi T-79 i T-89 su cijenjeni od strane prvostepenog vijeća, jednako kao i drugi materijalni dokazi, iskazi svjedoka Henrika Hovlanda, zaštićenog svjedoka "I", optuženog Ediba Buljubašića u svojstvu svjedoka, a na osnovu kojih je pravilno zaključeno da HOS načelno jeste propagirao ideju jedinstvene BiH, ali da su u suštini ideje vodilje HOS-a i HSP-a u inkriminisano vrijeme bili stvaranje buduće države BiH u nekoj vrsti savezništva sa susjednom Republikom Hrvatskom, bez potrebe da se između cilja UZP i postojanja ideologije stavlja znak jednakosti, kako se to obrazlaže u paragrafu 367 prvostepene presude.

139. Nadalje, ovo vijeće primjećuje da se žalbom osporavaju svi zaključci prvostepenog vijeća u pogledu ostvarenja *actus reus* i *mens rea* elemenata UZP-a na strani optuženog

¹⁵. Presuda Žalbenog vijeća MKSJ-a u predmetu *Brđanin*, broj IT-99-36 od 03.04.2007. godine, paragraf 430 (sud mora „precizno definisati zajednički zločinački cilj kako u smislu namjeravanog kažnjivog cilja tako i u pogledu njegovog domašaja (npr. Utvrditi vremenska i geografska ograničenja tog cilja; i opšti identitet namjeravanih žrtava.“)

¹⁶ *Trbić*, prvostepena presuda, para 217, citat it Tužilac protiv Martića, IT-95-11_a, presuda, 08.10.2008, para 172; *Brđanin*, žalbena presuda, para 431.

Zelenike, ali bez konkretizacije ovih prigovora, odnosno razloga koji bi eventualno mogli dovesti u sumnju zaključke prvostepenog vijeća.

140. Učestvovanje i doprinos optuženog Zelenike u sistemskom udruženom zločinačkom poduhvatu, koji je postojao u vojnoj ambulanti Mostar i logoru „Dretelj“, bilo je po mišljenju Apelacionog vijeća, jednako kao i prvostepenog, značajno. Kao ključna ličnost u Vojnoj ambulanti, odnosno, kao de facto upravnik u istoj, koje poslove je obavljao po nalogu zapovjednika HOS-a za Mostar Vinka Martinovića zv. Štela, optuženi je svojim radnjama u obavljanju svakodnevnih dužnosti, učestvujući nekoliko puta i neposredno u transportu zarobljenih civila iz vojne ambulante u Dretelj, te koristeći određene ovlasti da odlučuje o puštanju pojedinih zatvorenih lica, na značajn način doprinosio nesmetanom i efikasnom funkcionisanju uspostavljenog sistema zlostavljanja koji je podrazumijevao da civili zatvoreni u Vojnoj ambulanti Mostar, nakon što prođu proceduru „isljeđivanja“ od strane optuženog i drugih njemu poznatih pripadnika HOS-a, budu prebačeni u kasarnu „Bruno Bušić“ u Dretelju, gdje je se prema njima nastavljao nehumanim i nečovječan tretman, čiji je cilj bio progon civila srpske nacionalnosti na način opisan u izreci prvostepene presude. Kao osoba koja je imala vlast, nastavkom obavljanja dužnosti i odgovornosti u Vojnoj ambulanti i svojim direktnim učestvovanjem u maltretiranju zarobljenih civila, optuženi je praktično podsticao sve druge – stražare i pripadnike HOS koji su dolazili, da nastave sa maltretiranjem zatvorenika i ostvarenjem cilja sistemskog udruženog zločinačkog poduhvata. S tim u vezi, Apelaciono vijeće ocjenjuje da su zaključci prvostepenog vijeća, u vezi sa navedenim, valjani i opravdani. Stoga, ovo vijeće zaključuje da odbrana optuženog Zelenike nije dokazala da je prvostepeno vijeće pogrešno zaključilo da je optuženi kriv kao učesnik u sistemskom UZP-u u Vojnoj ambulanti u Mostaru i logoru “Dretelj”.

141. U pogledu optužene Marine Grubišić-Fejzić, Apelaciono vijeće još jednom napominje da se njen značajan doprinos sistemskom udruženom zločinačkom poduhvatu cijenio kroz broj radnji izvršenja, korištenje svojstava i osjećaja nadmoći da bi se maltretirali zatvorenici, uz znanje da su isti nemoćni i prestrašeni, držani u nehumanim i nehigijenskim uslovima, te da su uslijed raznih oblika zlostavljanja kojima su svakodnevno bili izloženi jedva preživljavali.

142. U pogledu okolnosti koju braniteljica optužene Marine Grubišić – Fejzić problematizira u okviru postojanja actus reus elemenata UZP-a, a to je nesmetani pristup zatvorenicima u logoru Dretelj, prvostepeno vijeće je ocjenjujući iskaze mnogobrojnih svjedoka u kontekstu pojedinačnih inkriminacija koje se optuženoj stavljaju na teret

zaključilo da optužena jeste imala nesmetani pristup zatvorenicima. U vezi s tim su u onrazloženju dati jasni i konkretni razlozi koje kao valjane prihvata i ovo vijeće.

143. Okolnost da li je optužena bila u Dretelju u vrijeme kada je bio najveći val hapšenja, i po ocjeni ovog vijeća nema poseban značaj u kontekstu ocjene posjedovanja svijesti (mens rea) potrebne za sistemski UZP, naročito kada se imaju u vidu koje faktore je cijeno prvo stepeno vijeće kako bi utvrdili znanje optuženih o sistemu, položaj u sistemu, preuzimanje odgovornosti nakon što je njihov zločinački cilj postao očit. Ovdje je potrebno napomenuti da značaj doprinosa optuženih također može biti dokaz o njihovoj zajedničkoj namjeri, dužina vremena tokom kojeg se bilo dio sistema, efikasnost u izvršavanju zadataka, verbalne izjave o sistemu, kao i bilo koje direktno učešće u actus reus temeljnih krivičnih djela, a što je sve prvo stepeno vijeće nesumnjivo imalo u vidu prilikom donošenja pravilnog zaključka da je optužena posjedovala mens rea neophodnu za odgovornost po osnovu sistemskog UZP-a, uz napomenu da namjera optužene da doprinese provođenju sistema postoji nezavisno od njezinog motiva pristupanja HOS-u.

144. Što se tiče pluraliteta osoba, kao prvog elementa actus reus UZP-a, Apelaciono vijeće upućuje na prethodne dijelove ove presude gdje se već razmatrao isti prigovor branioca optuženog Zelenike, uz napomenu da paušalno navođenje stavova iz drugog predmeta ovog suda nema nikakvog uporišta u konkretnom predmetu.

145. Također, i pored određenih manjkavosti u samom optužnom aktu, kako se to navodi u žalbama braniteljica optuženih Medić i Grubišić-Fejzić, ovo vijeće nalazi da su svi elementi sistemskog udruženog zločinačkog poduhvata činjenično ipak dovoljno opisani, odnosno da je prvo stepeno vijeće pravilno zaključilo da su optuženi posjedovali mens rea i actus rea koji su neophodni za odgovornost po osnovu sistemskog UZP-a.

146. Činjenica koja se žalbom braniteljice optuženog Medića potencira da on nije mogao odlučivati o lišenju slobode određenih pojedinaca, o njihovom zatvaranju u zatočeničke objekte ili određivanju i uspostavljanju uslova u kojima su isti boravili, ne ekskulpiraju optuženog i ne ukazuju da on nije bio svjestan sistema hapšanja, zatvaranja i zlostavljanja civila srpske nacionalnosti. Ovo posebno kada se ima u vidu da je on kao pripadnik HOS-a imao nesmetan pristup hangarima kasarne "Bruno Bušić" u Dretelju koji je imao sve karakteristike logora, a što je detaljno obrazloženo u paragrafima 394-424 pobijane presude, da je on aktivno i neposredno učestvovao u sistemu zlostavljanja koji je uspostavljen u Dretelju poduzimajući pojedinačne inkriminacije, o čemu su svjedočili brojni

svjedoci koji su također bili zarobljeni u ovom logoru i imali neposredna saznanja o ponašanju i postupcima optuženog prema zatvorenicima srpske nacionalnosti.

147. Nadalje, određivanje učesnika UZP-a kako to čini prvostepeno vijeće, imajući u vidu stavove iz prakse MKSJ i ovog Suda, ima svoje uporište u izvedenim dokazima. Između ostalih, ilustrativan je primjer iskaza svjedoka Henrika Hovlanda u kojem navodi da je Blaž Kraljević imao fašističku retoriku, kao i da je u svojim obraćanjima tretirao zatvorene Srbe kao neku vrstu "devize" kojom se moglo trgovati, a upravo je on bio glavni zapovjednik HOS-a i imao potpunu kontrolu na prostoru na kojem je utvrđeno da je postojao širok i sistematičan napad, pa je tako i utvrđeno da su učesnici UZP bili povezani linijom komandovanja i rukovođenja, odnosno kako je to istakao i sam optuženi Buljubašić u završnom izlaganju u prvostepenom postupku, da su „moć odlučivanja imala lica koja su obnašala oficirske dužnosti i ako je postojao UZP u njemu su bili Blaž Kraljević, Mirsad Zahirović, Vinko Martinović zv. „Štela“, poručnici Šime Martinović, Derviš Kurtić i Dobroslav Paraga, vrhovni zapovjednik i predsjednik HS-a“. Otuda se ukazuje kao paušalan prigovor žalbi da je Blaž Kraljević u konkretnom predmetu, iako nije ispitan, ipak proglašen učesnikom sistemskog UZP-a.

148. Paušalnim se ukazuje i prigovor da nije obrazloženo odbijanje prijedloga odbrane za saslušanjem svjedoka Mladena Bošnjaka, obzirom da je prvostepeno vijeće u paragrafu 1042 pobijane presude jasno navelo da su tokom postupka, na iste okolnosti već izvedeni materijalni dokazi i saslušani svjedoci, odnosno da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno. Također, vezano za isticanje prijedloga o saslušanju Sefera Halilovića, Apelaciono vijeće nalazi da je još tokom prvostepenog postupka odbrana optuženog Buljubašića imala istovjetan prijedlog i da je prvostepeno vijeće zaključilo da njegovo saslušanje nije relevantno, odnosno da nije od značaja za inkriminisane radnje za koje se optuženi terete.

149. Konačno, suprotno prigovoru da nije utvrđen doprinos optuženog, Apelaciono vijeće nalazi da je u paragrafima 317. i 325 pobijane presude jasno obrazloženo da se doprinos optuženog Medića ogleda u radnjama za koje je oglašen krivim, a kojima je lično doprinijeo održavanju sistema zlostavljanja na snazi, poduzimanjem neposrednog učešća u počinjenju inkriminacija.

(d) Pojedinačne inkriminacije

(i) Optuženi Ivan Zelenika

150. Branilac optuženog Zelenike u žalbi navodi dio iskaza Borivoja Petrovića koji se odnosi na trenutak kada je Ivan Zelenika u njega uperio pištolj i povukao okidač, a koji je citiran u paragrafu 518. pobijane presude, te ističe da svjedok o tome nije svjedočio na glavnom pretresu, niti se takav iskaz nalazi u materijalnim dokazima. S tim u vezi, branilac ističe da svjedok niti u jednom dijelu nije izjavio da mu je optuženi iz neposredne blizine uperio pištolj u glavu kako je to navedeno u izreci presude, odnosno prisionio pištolj uz čelo. Također, prema ocjeni žalbe branioca, prvostepeno vijeće nije obrazložilo okolnosti na osnovu kojih je utvrdilo da se duševna patnja koju je oštećeni pretrpio zbog navedene radnje može definisati kao intenzivna duševna patnja, odnosno da je prouzrokovala ozbiljnu duševnu bol, naročito kada se ima u vidu da je svjedok izjavio da je ispitivanje kratko trajalo, a radnja s pištoljem još kraće. Nadalje, branilac ističe da je iskaz ovog svjedoka pogrešno cijenjen i u pogledu prisustnosti optuženog u vozilu koje ga je prevozilo u Dretelj, zatim ukazuje na propust da se iskaz ovog svjedoka dovede u vezu s drugim dokazima, a koji su, prema ocjeni branioca, kontradiktorni navodima svjedoka, konkretno iskazu svjedoka C, na okolnost dešavanja u Vojnoj ambulanti i prevoza u Dretelj, kao i da se pažljivo opišu faktori uzeti u prilog identifikaciji optuženog u svojstvu vozača kada je Borivoje Petrović prevezen u Dretelj. Također, branilac osporava i zaključak vijeća da je optuženi kao nadređeni svojim postupcima ohrabrivao vojnike da tuku zatvorenika ili se s tim prećutno saglašavao (paragraf 521) obzirom da, prema njegovoj ocjeni, ne postoje dokazi koje ukazuju na osnovanost ovakvih tvrdnji.

151. Prema ocjeni branioca, Tužilaštvo nije izvelo dokaze na osnovu kojih se može utvrditi da je zlostavljanje i premlaćivanje oštećenog Ilije Domazeta doseglo nivo nečovječnog postupanja, naročito kada se ima u vidu da oštećeni u svom iskazu nije naveo da su nastupile posljedice po njegov tjelesni integritet. U prilog svojim tvrdnjama branilac se poziva na presudu Apelacionog vijeća u predmetu Lalović i Škiljević.

152. U pogledu nečovječnog postupanja prema Petru Golijaninu, branilac ističe da postoji samo iskaz svjedoka oštećenog Petra Golijanina, čiji iskaz je kontradiktoran i neobjektivan zbog mogućnosti da optuženi koji je niži od oštećenog 10-15 centimetara istog objesi za

vodovodne cijevi koje su bile visoko postavljene čak i za samog svjedoka jer je trpio nenasnosne bolove u rukama.

153. Također, branilac ističe da optuženi ne može biti odgovoran za radnje koje je poduzeo nepoznati borovnik HOS-a prema svjedoku „I“¹⁷, te da je isti mogao spriječiti njegovo zlostavljanje.

154. Apelaciono vijeće iznesene prigovore nalazi neosnovanim.

155. Suprotno drugačijim prigovorima, Apelaciono vijeće je uvidom u transkript sa ročišta održanog 29.10.2013. godine, kada je svjedočio Borivoje Petrović, utvrdilo da je svjedok zaista izjavio ono što je navedeno u paragrafu 518 pobijane presude i to na pitanje jednog od članova prvostepenog vijeća¹⁸. S tim u vezi ne stoji ni prigovor branioca da svjedok nije izjavio da mu je iz neposredne blizine od strane optuženog uperen pištolj u glavi, obzirom da svjedok svoj dolazak u vojnu ambulantu i prostoriju u kojoj je optuženi Zelenika preduzeo inkriminisane radnje prema njemu opisuje na sljedeći način: „...Kad smo došli tamo uveli su me u jednu prostoriju gdje je bila marje, marje površine, može biti pet sa pet. Bilo je prisutno nekoliko HOS-ovaca gdje su sjedili oko na nekim stolovima. Za jednim stolom je sjedio čovjek gdje se ispostavilo kasnije da je to Ivan Zelenika.“ Dakle odrednica udaljenosti sa koje je optuženi Zelenika uperio prema svjedoku Petroviću pištolj i dva puta povukao okidač, odnosno kako svjedok kaže „počeo jednu proceduru“, nesumnjivo proizilazi iz opisa veličine prostorije u kojoj se navedeno i dešavalo, dok što se tiče upotrijebljene formulacije u paragrafu 519 pobijane presude, da oštećenom prislanja pištolj uz čelo, očito se radi o lapsus calami, obzirom da je u prethodnom paragrafu jasno navedeno da je optuženi u svjedoka Petrovića uperio pištolj, tako da ista ne dovodi u sumnju pravilnost utvrđenog činjeničnog stanja i to na način kako je svjedok Petrović opisao prilikom saslušanja na glavnom pretresu.

156. Također, ovo vijeće nalazi da je u paragrafu 520 jasno i decidno navedeno na osnovu kojih okolnosti je prvostepeno vijeće donijelo pravilan zaključak da su radnje uperenja i povlačenja pištolja prema svjedoku Petroviću kod istog prouzrokovala intenzivnu duševnu patnju i dosegle nivo nečovječnog postupanja, naročito kada se ima u

¹⁷ Branilac u žalbi navodi ime i prezime zaštićenog svjedoka.

¹⁸ **Sudija Božić:** Kako ste se osjećali kada je taj pištolj uperen u Vas i kada je o, o, okinuto okidačem?

Svjedok: Pa kako bi se osjećao svaki čovjek, sa strahom, sa zebnjom, sa onim šta će se desiti, da li je to stvarno namjera, da li je stvarno metak unutra ili nije. Znači veliki strah, velika strepnja, veliko uzbuđenje, velika dekoncentracija i sve najnegativnije.

vidu opis svjedoka o tome kako se osjećao u trenutku kada je optuženi Zelenika u njega uperio pištolj i povukao okidač, naveden u paragrafu 518. pobijane presude. Ovo vijeće, jednako kao i prvostepeno, nalazi da je svjedok Petrović u svom iskazu bio decidan da je lice koje je kritične prilike uperilo pištolj u njega, identično onom koje je kasnije njega i druge zatvorenike prevezlo u Dretelj, odnosno da je u obje prilike to bio optuženi Zelenika.

157. Suprotno prigovoru branioca da optuženi nije svojim postupcima ohrabrivao vojnike da tuku zatvorenike ili da se s tim prećutno saglašavao, pored iskaza svjedoka Petrovića, ilustrativni su primjeri postupanja prema oštećenim Iliju Domazetu, Petru Golijaninu i zaštićenom svjedoku I, koji ujedno predstavljaju dokaze na osnovu kojih je prvostepeno vijeće moglo donijeti zaključak iznesen u paragrafu broj 521.

158. Što se tiče iskaza svjedoka C, tačno je da isti ne spominje optuženog kao lice koje ih je prevozilo, niti da je tokom prevoza neko maltretiran, ali je pri tome neophodno imati u vidu da svjedok na ove okolnosti nije ni pitan. Naime, pitanja svjedoku C i njegovi odgovori bili su prvenstveno fokusirani na događaje u kojima je on oštećen, odnosno zlostavljan, a na pitanje tužioca da li je vidio Zeleniku u logoru u Dretelju, njegov odgovor je bio: *„Jeste i Zelenika Ivan nam dol., on manje više dovodio u logor jude iz Mostara“*, da bi se na pitanje branioca optuženog ispravio na to da je čuo da je Zelenika to radio. Ipak, nije zanemrljivo spomenuti da su iskazi svjedoka C i Petrovića saglasni u pogledu više okolnosti: odjeće u koju je bio obučen svjedok C, mjeseca u kojem se desio događaj koji opisuje svjedok Petrović gdje su glavni akteri bili optuženi Zelenika i svjedok C, te dešavanja prilikom sasipanja u lice svjedoku C određenog napitka. Također, suprotno prigovoru branioca da je pogrešno interpretiran iskaz svjedoka Petrovića u pogledu činjenice prisutnosti optuženog u vozilu koje ga je prevozilo za Dretelj, prvostepeno vijeće u paragrafu 515 parafrazira iskaz svjedoka Petrovića i navodi da je isti ukrcan u kamion koji je vozio Zelenika, da bi tek potom u paragrafu 521 upotrijebilo formulaciju *„i sam bio prisutan“* u vozilu, jer nije sporno da je Zelenika morao biti prisutan u vozilu ako je isto vozio. Konačno, a vezano za opis faktora koji idu u prilog da je kritične prilike optuženi Zelenika prevezao svjedoka Petrovića u Dretelj, ovo vijeće nalazi da branilac optuženog formulacijom ovakvog prigovora previđa da je uopće pitanje identifikacije optuženog od strane svjedoka Petrovića već razmatrano od strane prvostepenog vijeća i nesumnjivo utvrđeno da je ista osoba uperila pištolj prema njemu i povlačila okidač, te ga vozila u Dretelj, odnosno da je u obje situacije to bio upravo optuženi Ivan Zelenika.

159. Kada se imaju u vidu okolnosti postupanja prema oštećenom svjedoku Iliji Domazetu, valja ponovo ukazati na stav Evropske komisije za ljudska prava naveden u paragrafu 501 pobijane presude: *“ kada je osoba tokom zatočerstva podvrgnuta zlostavljanju kao što su udarci pendrekom u kojena, prijetnje noževima, udaranje nogama dok leži na zemlji, uzastopno udaranje palicama, žljeznim cijevima i pendrecima, a zatim ostavljena bez ikakve ljekarske pomoći bez obzira na povrede glave i tijela, to predstavlja okrutno i nečovječno postupanje.*¹⁹

160. Slijedeći pristup ustanovljen u međunarodnoj sudskoj praksi, te definisanje na relevantan način i pri tome uzimajući u obzir sve činjenične okolnosti, uključujući prirodu radnje ili propusta, kontekst u kojem je djelo počinjeno, njegovo trajanje, odnosno ponavljanje, fizičke, duševne i moralne posljedice djela na žrtvu i lične okolnosti žrtve, uključujući godine, pol i zdravlje, prvostepeno vijeće je i po ocjeni ovog vijeća, suprotno drugačijim žalbenim prigovorima, valjano utvrdilo ispunjenost navedenih elemenata nečovječnog postupanja prema oštećenom Iliji Domazetu. Stoga ovo vijeće podržava zaključak naveden u paragrafu 530 pobijane presude, da i pored činjenice da svjedok Domazet nije izričito istakao posljedice koje je zadobio uslijed postupaka optuženog Zelenike, iz samog opisa tih radnji koji je svjedok dao tokom svog svjedočenja nesumnjivo proizilazi kao pravilno utvrđenje prvostepenog vijeća da je zadavanje udaraca gumenom palicom i nogom u predio slabina i bubrega, te prijetnja uperenim pištoljem prislonjenim uz čelo svjedoka, kod istog rezultirala teškom duševnom patnjom. Ovo naročito kada se ima u vidu da je nakon ovakvog ličnog postupanja prema oštećenom, optuženi izdao naredbu vojnicima HOS-a da svjedoka „isprate“ u podrumске prostorije onako „kako njima dolikuje“ i koji su ga potom brutalno pretukli. Sve navedeno potvrđuje i svjedok Domazet riječima „Udarali su me sa svih strana tako da sam jedva živ uspio uletiti dole u grupu ljudi“, sljedstveno čemu povezanost udaraca i prijetnji od strane optuženog i postupanje vojnika HOS-a rezultira teškom povredom tjelesnog integriteta i doseže nivo nečovječnog postupanja prema oštećenom Iliji Domazetu.

161. Također, branilac optuženog pozivanjem na presudu Lalović i drugi iskazuje jedan parcijalan pristup u formulisanju svojih prigovora, obzirom da Sud nema obavezu da strogo slijedi doktrinu stare decisis, zatim da je svaki slučaj za sebe, kao i svaki izvršilac, da je u svakom konkretnom slučaju potrebno cijeniti sve činjenične okolnosti koje se odnose kako na događaj, tako i na učinioce, te konačno da je u predmetu Lalović i drugi

¹⁹ Leslie protiv Jamajke, br. 564/1993, paragraf 9.2.; Bailey protiv Jamajke, br. 759/1997, paragraf 9.3.

bilo u pitanju mučenje, a ne nečovječno postupanje koje je blaži oblik zabranjenog postupanja nego mučenje koje se, osim onim što je sastavni dio nečovječnog postupanja, karakteriše i posebnim ciljem - iznuđivanje informacija ili priznanja, kažnjavanja, zastrašivanja ili vršenja pritiska na žrtvu ili treću osobu ili diskriminacije.

162. Vezano za nečovječno postupanje prema oštećenom Petru Golijaninu, Apelaciono vijeće primjećuje da je identičan prigovor branioca optuženog već razmatran u paragrafu 542 pobijane presude, gdje konstatovano da je svjedok Golijanin, prilikom saslušanja, na upit člana prvostepenog vijeća detaljnije pojasnio kako je moguće da ga za zapešća ruke objesi osoba koja je 10-15 cm niža od njega, in concreto optuženi Zelenika. Svjedok je tada objasnio iz kojih razloga to i nije komplikovano i nemoguće, kako to branilac u žalbi ponovo predstavlja. Slijedom toga i ovo vijeće, jednako kao i prvostepeno, dati opis i objašnjenje nalazi razložnim i prihvatljivim, naročito kada se ima u vidu je svjedok saglasno i u istrazi i na glavnom pretresu opisao svoje zarobljavanje, odvođenje u prostorije vojne ambulante Mostar i postupanje optuženog Zelenike prema njemu.

163. Konačno, a imajući u vidu ranije iznesene razloge zbog kojih prihvata kao pravilnim utvrđenje prvostepenog vijeća da je optuženi Zelenika bio de facto upravnik zatvora, koja funkcija je podrazumijevala ovlasti i u pogledu zaštite uhapšenih i spriječavanja nasilja prema njima, kao i ovlasti za izdavanje naredbi za postupanje podređenih prema zatvorenicima i svih drugih koji se zateknu u Vojnoj ambulanti, neosnovanim se ukazuje prigovor branioca da optuženi nije odgovoran za radnje koje je nepoznati pripadnik HOS-a preduzeo prema svjedoku „I“. Ovo posebno kada se ima u vidu da je prilikom premlaćivanja svjedoka od strane vojnika HOS-a, optuženi bio prisutan čitavo vrijeme, da bi potom izdao naredbu da se svjedok izvede na ispitivanje tokom kojeg je ponovo premlaćen od strane tog istog vojnika zajedno sa drugim neidentificiranim vojnicima. Nesumnjivo je da je naredba optuženog za izvođenje na ispitivanje podrazumjevala i premlaćivanje osoba u cilju iznuđivanja informacija, odnosno predstavljala ustaljenu praksu postupanja vojnika HOS-a i samog optuženog prema zatvorenicima, što ilustrira i primjer svjedoka B.

164. Obzirom da se branilac u pogledu nečovječnog postupanja prema Rajku Lojpiru i svjedokinji „E“, te svjedoku „B“ referiše na strane 4. i 5. žalbe gdje su obrazlagane navodne bitne povrede odredaba krivičnog postupka, ovo vijeće upućuje na već iznešene stavove vijeća i date razloge u vezi sa ocjenom žalbenih prigovora u kontekstu žalbenog

osnova bitnih povreda odredaba krivičnog postupka.

(ii) Optuženi Edib Buljubašić

165. Prije svega, Apelaciono vijeće konstatuje da se žalba branioca optuženog Ediba Buljubašića, u dijelu koji se odnosi na prigovore u vezi pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, neće preispitivati, obzirom na izričit zahtjev optuženog iznesen na sjednici Apelacionog vijeća, održanoj dana 22.09.2016. godine. Shodno tome, predmet preispitivanja će biti samo žalbeni prigovori izneseni u žalbi optuženog lično.

166. Optuženi Buljubašić u žalbi ističe da je prvostepeno vijeće mnoge odlučne činjenice pogrešno utvrdilo ili ih nikako nije utvrdilo, pri čemu isti navodi da posjeduje nove činjenice i dokaze, kojim može dokazati ove tvrdnje, kao i da posjeduje validan i relevantan vojni dokument HOS iz kojeg se vidi kome je bio zamjenik zapovjednika Dretelja. Također, optuženi ističe da su u presudi konstatovana određena mučenja, bez da se navodi ko je ista naredio i činio.

167. U žalbi se ističe i da je sud morao pozvati političke i vojne analitičare, stručnjake da ovu temu objasne. Također, optuženi postavlja pitanje zašto nije utvrđeno koje jedinice HOS-a su bile pod komandom HVO-a i pod komandom Armije BiH i zašto HOS nije imao jedinstvenu politiku u BiH. Nadalje optuženi ističe da nije utvrđeno ko je držao zatočene Srbe u vojnom HOS zatvoru u Ljubuškom. Optuženi postavlja pitanje i zašto nije utvrđena uloga Ivica Primorca, zamjenika generala Blaža Kraljevića.

168. Apelaciono vijeće iznesene prigovore nalazi neosnovanim.

169. Navedeni prigovori optuženog Buljubašića se prema ocjeni ovog Vijeća ukazuju neprihvatljivim, budući da optuženi u žalbi ističe činjenice i postavlja niz pitanja čiji se odgovori ne mogu smatrati relevantnim za ocjenu njegove odgovornosti za ono što je optužnicom njemu stavljeno na teret. Pri tome žalba ni na koji način ne dovodi u sumnju valjanost zaključaka i ocjena prvostepenog vijeća koji se odnose na konkretne inkriminacije za koje se on teretio.

(iii) Optuženi Ivan Medić

170. Odbrana optuženog Medića u žalbi postavlja pitanje kako je Vijeće moglo izvesti zaključak da je optuženi Ivan Medić bio pripadnik vojne policije, te u vezi s tim ističe da se u dokumentu uvedenom kao dokaz O4-2 – Uvjerenje broj 07/44-03-14/12 od 27.02.2012. godine nigdje ne navodi da je optuženi bio pripadnik HOS-a, niti vojne policije, nego se navodi da se isti u vojnoj evidenciji vodi kao nesposoban. Da optuženi nije bio pripadnik vojne policije, prema žalbenim navodima, vidljivo je i iz Potvrde Zapovjedništva ratnog stožera HOS-a za Hercegovinu-Ljubuški od 08.10.1992. godine, kojom se potvrđuje da je optuženi Medić bio pripadnik HOS-a, pri čemu se ne konstatuje da je pripadnik Vojne policije.

171. U pogledu događaja u kojem su poduzete inkriminisane radnje prema Radi Bulutu, odbrana osporavajući iskaz svjedoka A, ističe da se postavlja pitanje kako je ista, koja dobro poznaje Ivana Medića i može ga u svakom trenutku prepoznati, mogla tako pogriješiti da Vijeće ne prihvati dio njenog iskaza vezanog za seksualno uznemiravanje Anđe Vojinović. Tvrdeći da se u konkretnom slučaju, radi o zamjeni identiteta, odbrana ukazuje na iskaz svjedoka Srećka Marića, kao i zaštićenog svjedoka F, čiji iskazi govore o tome da je Ivan Medić bio dosta stariji od ostalih. U prilog tvrdnji da je došlo do zamjene identiteta, odbrana ukazuje i na iskaze zaštićenog svjedoka "I" i svjedoka Bjelobaba Mileta. Vraćajući se na iskaz svjedokinje A, odbrana dovodi u pitanje poziciju iste u inkriminisanom trenutku, odnosno da li je ona uopšte mogla vidjeti ono o čemu je svjedočila. U konačnici, braniteljica se osvrće na iskaz svjedoka Dragana Rudana uz tvrdnju da iz iskaza istog, nasuprot navodima presude, ne proizilazi da mu je Rade Bulut lično rekao da ga je premlatio Ivan Medić.

172. U vezi skalpiranja Radomira Žuže, odbrana ističe da su za svjedoka Rudan Dragana, Ivan Medić i Poskok dvije različite osobe, dok svjedoci Olga Škoro i svjedok B uopšte ne spominju Ivana Medića u kontekstu Radomira Žuže. Što se tiče svjedoka Radojke Žuže, odbrana smatra da se radi o nezakonitom dokazu, obzirom da su prihvaćeni prigovori odbrane da se ovaj svjedok u replici nije mogao ispitati na način kako je to Tužilaštvo učinilo. U konačnici, braniteljica zaključuje da navode u vezi sa događajem prema Radomiru Žuži nisu potvrdili ni svjedoci koji su bili prisutni, a među njima i Slavko Bogdanović.

173. U vezi inkriminiranih radnji prema Slavku Bogdanoviću i Peri Brkiću, u žalbi se osporava da je Slavko Bogdanović označio Ivana Medića kao učesnika.

174. Vezano za silovanje svjedokinje "A", odbrana navodi da se u konkretnom slučaju radi o osobi koja je prošla jedno teško razdoblje svog života u Dretelju, što je u mnogo čemu moglo utjecati na njeno sjećanje, te percepciju o tome šta se tačno dešavalo. Osporavajući identifikaciju optuženog za konkretan događaj, braniteljica navodi da Ivan Medić, u što se moglo i prvostepeno vijeće uvjerit, ima jako specifičan način izgovora riječi i rečenica, da vrlo često govori nerazumljivo, te da je upitno kako svjedokinja A to nije pomenula, obzirom da je to morala uočiti. Također, u žalbi se ističe da svjedokinja A nije dala ni približan opis Ivana Medića, te da je jedino što kaže za njega da se sjeća nekog znaka na ruci što joj je pokazao. Da je došlo do zamjene identiteta, prema stavu odbrane, proizilazi i iz izjava svjedoka "F", Halila Beše i Marić Srećka.

175. Apelaciono vijeće iznesene prigovore nalazi neosnovanim.

176. Naime, pokušaj odbrane optuženog Medića da preko pitanja pripadnosti istog vojnoj policiji, izbjegne odgovornost za inkriminirane radnje, za raspravljanje ovog pitanja se ukazuje irelevantnim. Kada tako zaključuje, ovo Vijeće nalazi da je u prvostepenoj presudi u paragrafu 657 izveden pravilan zaključak da je optuženi Medić zv. „Poskok“ kao pripadnik HOS-a, od sredine maja do sredine jula 1992. godine, imao nesmetan pristup zatvorenicima u kompleksu kasarne „Bruno Bušić“ u Dretelju, kada je i počinio krivična djela za koje ga je Vijeće oglasilo krivim. Iz navedenog proizilazi da je pretresno vijeće svoju odluku zasnovalo na pripadnosti istog HOS-u, a da za odgovornost optuženog nije bila odlučujuća njegova eventualna pripadnost vojnoj policiji HOS-a. Pri tome valja istaći da nasuprot žalbenim prigovorima, iz uvjerenja broj 07/44-03-14/12 od 27.02.2012. godine, ne proizilazi samo to da je optuženi u evidencijama vođen kao nesposoban, nego se navodi i da se na temelju službene evidencije potvrđuje da je Ivan Medić tokom domovinskog rata bio pripadnik OS (HVO-AbiH)HOS-Ljubuški, HVO-vp 1710 dp Ljubuški u vremenskom periodu od 03.04.1992. godine do 22.03.1995. godine.

177. Nadalje, Apelaciono vijeće prigovore odbrane u vezi odgovornosti optuženog za postupanje prema Radi Bulutu, također nalazi neosnovanim, te nakon analize pobijane presude u okviru žalbom isticanih prigovora, zaključuje da je prvostepeno vijeće pravilno i potpuno utvrdilo činjenično stanje na kojem je zasnovalo ocjenu o odgovornosti optuženog Ivana Medića za nečovječno postupanje prema ovom oštećenom. Nasuprot navodima

odbrane optuženog Medića, ovo Vijeće cijeni da neprihvatanje dijela iskaza svjedoka "A", koji se odnosi na zlostavljanje Anđe Vojinović, ni u kom slučaju ne obezvrjeđuje iskaz koji je sud osnovano prihvatio kao relevantan, a koji se odnosi na inkriminisano postupanje prema Radi Bulutu.

178. U vezi sa navedenim, a slijedom žalbenih prigovora odbrane, Apelaciono vijeće analizom pobijane presude ne nalazi upitnim identitet optuženog Medića, zbog čega bi bili relevantni iskazi navedenih svjedoka koje odbrana potencira. Naime, u potpunosti osnovano je poklonjena vjera iskazu svjedokinje A, za koju je još u paragrafu 663. pobijane presude navedeno *da je veoma dobro poznavala optuženog i druge stražare, jer je među prvima dovedena u logor Dretej*, zbog čega je bespredmetno raspravljati o identitetu optuženog. U konačnici, pitanje pozicije svjedokinje A u inkriminisanom trenutku je isticano i tokom prvostepenog postupka, te je o istom, u paragrafu 661. dato sasvim jasno i dovoljno obrazloženje koje i ovo Vijeće prihvata kao valjano. Tako je u pobijanoj presudi navedeno:

„Braniteljica optuženog je prilikom obilaska lica mjestu tvrdila da sa mjestu gdje se nalazila svjedokinja „A“ nije bilo moguće vidjeti ono o čemu ona svjedoči. Međutim, Vijeće primjećuje da je svjedokinja u svom iskazu pojasnila da se radi o prizemlju upravne zgrade i da je ona čistila na spratu, ne potencirajući nužno poziciju gdje je pokazivala braniteljicu optuženog, niti Sud takvu tvrdnju odbrane nalazi mjerodavnom za ocjenu kredibiliteta svjedokinje „A“ jer ista nije prisustvovala obilasku lica mjestu i nije bila u prilici potvrditi tačnu lokaciju na kojoj se nalazila kad je posmatrala događaj o kojem svjedoči.“

179. U konačnici, nastojanje odbrane da ukazivanjem na navodne manjkavosti u citiranju iskaza Dragana Rudana pokuša izbjeći ili bar unijeti sumnju u odgovornost optuženog Medića za inkriminisane radnje preduzete prema Radi Bulutu, ostaje bez dovoljne potkrijepljenosti, obzirom da odbrana takvim parcijalnim pristupom zanemaruje činjenicu da utvrđenje suda o ovom događaju ni u kom slučaju nije temeljeno samo na iskazu svjedoka Rudana, već i na dosljednom i vrlo preciznom iskazu svjedokinje „A“, koja je bila očevidac događaja.

180. Nasuprot navodima odbrane u pogledu skalpiranja Radomira Žuže, Apelaciono vijeće ne nalazi da u iskazu svjedoka Dragana Rudana postoji sumnja koja bi ukazivala na to da su za istog Ivan Medić i Poskok različite osobe. Pri tome valja primjetiti da to očito ni za odbranu nije bilo sporno, obzirom da prilikom unakrsnog ispitivanja ničim nije ukazivala

na takvu sumnju.

181. U vezi navoda žalbe da svjedoci Olga Škoro i svjedok B ne spominju Ivana Medića u kontekstu Radomira Žuže, valja istaći da to ne ukazuje ni na kakve manjkavosti u utvrđenom činjeničnom stanju, obzirom da pobijana presuda u paragrafima 667-674 daje pregled dokaza na osnovu kojih izvodi zaključak o odgovornosti optuženog Medića, pri čemu nasuprot navodima iz žalbe naglašava da neki od navedenih svjedoka potvrđuju detalje nasilja nad Radomirom Žužom, ne navodeći da je to konkretno rekla i svjedok Olga Škoro.

182. Uvidom u transkript sa ročišta na kome je svjedočila svjedokinja Radojka Žuža - dana 09.09.2014. godine, Apelaciono vijeće je zaključilo da se zbog navedenih prigovora iskaz ovog svjedoka ne može tako olako oglasiti nezakonitim, naročito ako se uzme u obzir da su prigovori odbrane odmah i rješavani.

183. Isključivanje odgovornosti optuženog Medića u inkriminiranim radnjama prema Radomiru Žuži, samo na osnovu činjenice da navedeno nisu potvrdili određeni svjedoci, odnosno Slavko Bogdanović, ne može se prihvatiti obzirom na niz drugih dokaza, koji čine zatvoren krug i upućuju na nesumnjiv zaključak o odgovornosti istog, a među kojima je i iskaz Dragana Rudana od 01.10.2013.godine gdje se navodi sljedeće:

“Branilac: osim što Vam je Rade Bulut rekao?”

Svjedok: Pa Rade ga poznao jer je on pr.je toga skalpirao Žužu.”

184. Analizirajući prigovor odbrane optuženog Medića u dijelu koji se odnosi na inkriminacije prema Slavku Bogdanoviću i Peri Brkiću, a u vezi navodno pogrešnog navođenja iskaza svjedoka Bogdanovića, Apelaciono vijeće ocjenjuje da je odbrana analizi iskaza tog svjedoka pristupila parcijalno i to na način da je naglasila samo dijelove koji istoj odgovaraju, previđajući pri tome dio koji direktno inkriminiše optuženog. Tako iz transkripta sa ročišta od 14.08.2012. godine, koji citira i braniteljica u žalbi, proizilazi:

“Tužilac: sad ste nam ispričali kako je to, kako uradio Vama i, i Vašim kcji su bili zatvoreni. Aj mi recite da li Vas je i pri, pr.je toga i posl.je toga zlostavljao Medić Ivan?”

Svjedok: N.je on mene zlostavljao vjerujte, jest kad sam čupo travu on je govorio, galamio ono snajpi, snajperista, n.je vjeruj jes, ali kad je on čuvo nailazili su Crvenkapa i ostali u grupama i oni su vazda nas bili, ali on ništa jadrnik n.je mogo nit je smio da brani.

*Ko će kad ono dođe recimo Crvenkapa rjemu i ona rjegova grupa, ko će odbraniti to. To je neodbranljivo. To je potpuno nenormalan čcjek. Jedino što se taj Crvenkapa bcjao Dide. Bio od šta će Ivan Medić Crvenkapa kad naiđu u grupama onih pet, oni bju, razbjaju. Stvarno nje. **Jedino tad kad je su došli HOS-ovci iz Mostara tad je on ja ne znam šta je rjemu.**"*

185. Dakle, odbrana pozivajući se na ovaj dio iskaza svjedoka Bogdanovića, u fokus stavlja samo početni dio prve rečenice, a previđa ostatak iskaza iz kojeg proizilazi da je svjedok rekao da ga optuženi Medić, nikad prije nije zlostavljao, ali *jeste kad je čupo travu, a zatim jedino tad kad su došli HOS-ovci i da ne zna šta je rjemu.*

186. Nastojanja odbrane optuženog Medića da diskredituju svjedokinju A kroz navodno nezapažanje upečatljive govorne mane istog, te da time izbjegne odgovornost optuženog za silovanje svjedokinje A, prema stavu ovog Vijeća se ne može prihvatiti. Naime, analizirajući pobijanu presudu u okviru ovog žalbenog prigovora, Apelaciono vijeće nalazi da prvostepeno vijeće u paragrafima 693 i 694 pobijane presude daje argumentovan odgovor na ovo i u prvostepenom postupku isticano pitanje. Tako prvostepeno vijeće, koje je imalo najbolju mogućnost neposrednog opažanja kroz duži period vođenja pretresa u ovom predmetu, u navedenim paragrafima navodi, između ostalog da se Vijeće tokom predmetnog postupka nije imalo priliku neposredno uvjeriti u navode braniteljice, obzirom da optuženi prilikom izlaganja završnih riječi nije iskazivao bilo kakve smetnje ili poteškoće u izražavanju koje bi sadržaj izgovorenog činile nerazumljivim.

187. Također, u vezi nastojanja odbrane da ospori iskaz svjedokinje A u pogledu opisa optuženog, Apelaciono vijeće nalazi da je iskaz iste, kako to i prvostepeno vijeće pravilno zaključuje, dosljedan, objektivan i činjenično određen, pri čemu je ista čak precizirala da joj se optuženi sam predstavio, čime nije ostavila ni najmanju sumnju u pogledu identifikacije istog (u tom smislu vijeće upućuje na paragrafe 692., 696. i 697. pobijane presude). Pored toga, odbrana osim paušalnog navoda da izjave svjedoka "F", Halila Beše i Marić Srećka govore u prilog tezi o zamjeni identiteta, ne ukazuje na konkretne navode iz sadržaja izjava tih svjedoka koji bi bili u suprotnosti sa izjavom svjedokinje A, zbog čega odbrana ni na ovaj način nije učinila upitnim iskaz te svjedokinje.

(iv) Optužena Marina Grubišić-Fejzić

188. Optužena Marina Grubišić-Fejzić u svojoj žalbi ističe slične prigovore kao i njezina braniteljica zbog čega se, kako bi se izbjegla suvišna ponavljanja, prigovori optužene neće posebno navoditi, ali će isti biti pažljivo razmotreni od strane Apelacionog vijeća, zajedno sa prigovorima njezine braniteljice, pri čemu će se voditi računa da se odgovori i na prigovore koje optužena posebno ističe, a kojih nema u žalbi njene braniteljice.

189. Optužena u žalbi prvenstveno ukazuje na vlastiti iskaz dat u svojstvu svjedoka, ističući da je pogrešan zaključak prvostepenog vijeća da je ona kao pripadnica HOS-a imala pristup zatvorenicima u logoru „Dretelj“, ali ono što je izjavila i što tvrdi jeste to da nije ulazila u hangar, a što potvrđuje i svjedok odbrane Ivan Grbavac i svi svjedoci Tužilaštva. U vezi sa mogućnošću pristupa zatvorenicima svakom onom ko dolazi ili boravi u kasarni „Bruno Bušić“ Dretelj, jer su se zatvorenici kretali po kasarni, optužena ističe iskaz svjedoka odbrane Marinka Spajića, koji je i sam dolazio u Dretelj nekoliko puta i viđao zatvorenike i koji je ustvrdio da nju prvi put vidi u sudnici. Nadalje, optužena ističe da prvostepeno vijeće nije navelo koji je to alibi bio da nije imala pristup zatvorenicima.

190. Prigovori optužene i njezine braniteljice u pogledu fizičkog napada na zatvorenika Branka Kovačevića svode se na to da je iskaz svjedoka D, koji je jedini svjedočio o ovome, kontradiktoran, nerazumljiv i usmjeren na to da optuženu „ubaci“ u priču. Ovo posebno kada se ima u vidu da svjedok nije bio u mogućnosti da na fotografijama prepozna optuženu, zbog navodnih problema sa vidom, iako opis optužene nije mogao dati ni ranije, kada nije imao problema sa vidom, te da on nije mogao da bude direktan očevidac premlaćivanja Branka Kovačevića, obzirom na svoju udaljenost kada se inkriminirani događaj dešava, te njegove navode u pogledu razgovora sa optuženim Hercegom.

191. Optužena i braniteljica također ističu da se opis optužene koji je dao svjedok D ne slaže sa iskazom svjedoka odbrane Dejan Danuc, saborcem optužene, a ne prijateljem. Braniteljica optužene ističe da je Sudu dostavljen dokaz - Izvod iz matične knjige vjenčanih, iz kojeg je vidljivo da Marina nikada nije imala dva prezimena, pa je sasvim nejasno i nelogično, kako Vijeće i pored objektivnog dokaza uporno optuženu oslovljava sa Marina Grubišić Fejzić, kao i da svjedok D nikada nije rekao da je Marina imala kratku kosu i da su se u premlaćivanju muškaraca najviše isticale Vesna, Zerina i Marina, a što je vidljivo iz transkripta njegovog svjedočenja. Nadalje, u vezi sa navodima u obrazloženju

pobijane presude *da su drugi svjedoci sa nevjericom gledali premlaćivanje istog*, optužena ističe da je nejasno zašto nije naveden bar jedan od svjedoka koji je prisustvovao tom nemilom događaju. Također, optužena kao primjer kontradiktornih zaključaka prvostepenog vijeća navodi i zaključak da je tješila svjedoka kada je poginuo general Blaž Kraljević, a što je suprotno zaključku da su svi „nagrnuti“ na zatvorenike kada je poginuo general.

192. Nadalje, svjedok Dragan Rudan, koji je kao neposredno oštećeni svjedočio o fizičkom napadu na sebe od strane optužene, prema ocjeni braniteljice, nije uvjerljiv, iz razloga što ni u jednom momentu nije dao opis osobe koja ga je udarala, a toliko su mu o njoj pričali, govorili da je opasna, a pogotovo jer ga je jedne prilike udarila, a u više navrata vrijeđala i omalovažavala. Svjedok nije optuženu prepoznao ni u sudnici, a po prvostepenoj presudi, bio je u mogućnosti već nakon kratkog vremena provedenog u Dretelju da po mraku prepozna po glasu Marinu koju nikada do tog dana nije vidio, niti s njom razgovarao. Iz transkripta svjedočenja ovog svjedoka je uočeno, prema ocjeni braniteljice da isti nije siguran u neke činjenice, koje se tiču opisa optužene, što nadopunjava i činjenica da je o ovom predmetu svjedok saznao iz medija. Na osnovu iskaza ovog svjedoka se ne može utvrditi da li je baš Marina bila ta koja ga je udarala ili je to bila sasvim druga osoba, što je po odbrani vrlo moguće. Također, optužena u svojoj žalbi ističe da slika o ožiljku nije uvrštena kao materijalni dokaz, iako u izjavi stoji da je ožiljak uslikan, te da svjedok u muškom hangaru nije proveo dug period, otprilike 48 sati. Stoga ostaje nejasno kako je radio, vidio lično zlostavljanja i sam doživljavao ista, kao i da je svjedok Ivan Grbavac detaljno opisao dešavanja u pogledu ovog svjedoka, čijem iskazu prvostepeno vijeće ne poklanja vjeru, mada je to uradilo u odnosu na inkriminacije koje su optuženom Hercegu stavljane na teret.

193. Za svjedoka “B”, braniteljica optužene u žalbi ističe da je svjedok tokom unakrsnog ispitivanja naglasio da se zapravo radi o licu imenom Suzana, odnosno da ta dva puta kada je udaran od strane Marine, to ipak nije bila Marina, nego Vesna Varaždinka. Nadalje, kada je riječ o opisu optužene, prema ocjeni braniteljice, ovaj svjedok niti u jednom momentu nije dao opis iste, a što je suprotno zaključku prvostepenog vijeća da je dao precizan opis te Marine, a što su isto naveli i svjedoci odbrane Muris Elezović i Dejan Danuc. Iz transkripta njegovog svjedočenja proizilazi, prema ocjeni braniteljice, da nije znao optuženu, odnosno da je od drugih, koji su je poznavali, samo saznao njeno ime.

194. Također, optužena u svojoj žalbi ističe da je svjedok B dva puta svjedočio na

glavnom pretresu. Razlog tome je bila izjava iz SIPA-e, koju Tužilaštvo nije dostavilo odbrani, da bi se ista mogla što adekvatnije braniti, kao i da se ta izjava iz SIPA-e „uveliko razlikuje“ od izjave u Tužilaštvu i na glavnom pretresu, u pogledu mjesta gdje ga je Marina udarila, te u pogledu osoba koje su učestvovala u prvom i drugom događaju. Nadalje, optužena ističe da se pobijana presuda poziva na iskaz ovog svjedoka u obrazlaganju odnosa optužene prema Slavku Bogdanoviću, mada sam Slavko Bogdanović o tome nije ništa govorio, kao i da je opis optužene kao najkrupnije, suprotno zaključku prvostepenog vijeća i da ga ne potvrđuju iskazi njenih saboraca, Dejana Danuca i Murisa Elezovića, a što sve dovodi u pitanje kredibilitet ovog svjedoka.

195. U pogledu seksualnog nasilja nad zatvorenim civilima, u žalbi braniteljice optužene se navodi da je način davanja iskaza „bacio sjenu“ na kredibilnost svjedoka Milivoja Kruževića, u pogledu činjenica vezanih za seksualno nasilje (mogućnost da svjedok po noću vidi ko se nalazi iza lampe koja je usmjerena u njega, da je Marina bila stražar, što nijedan od drugih svjedoka ne potvrđuje, davanje drugačijih odgovora u unakrsnom ispitivanju, nemogućnost da opiše Marinu koju je viđao svaki dan i koju kritične prilike nije vidio, već samo čuo, navođenje da je vidio optuženu da Mileta Bjelobabu prisiljava na oralni seks s nekim zatvorenikom, bez konkretizacije ko je ta druga osoba, iako kaže da je bio prisutan). Takav iskaz kada se dovede u vezu s njegovom izjavom iz '94 nakon izlaska iz Dretelja, u kojoj iako je bio pitan o istim događajima kao i na pretresu pred ovim sudom, nije spomenuo Marinu, ali je kazao da mu je tada sjećanje bilo svježije, više je oslobađajući, nego okrivljujući dokaz. Nadalje, iz svjedočenja Dragana Rudana, koji nije mogao dati tačan opis Marine, a prepoznaje ju po glasu, po ocjeni braniteljice, proizilazi da Marina nije naređivala, da je bio mrak, već da su oni „napamet“ određivali ko bi to mogao biti, pa i po glasu.

196. Vezano za svjedoka Mileta Bjelobabu, braniteljica ističe da iz njegovog iskaza, koji je potvrdilo više svjedoka, proizilazi da ga je na oralni seks natjerao izvjesni Šapa, a da je tu bila i Marina i da mu se „čini“ da je to ta osoba koja se nalazi na „spisku optužnice“, zbog čega braniteljica smatra da je svjedok mislio na spisak koji su nakon puštanja iz Dretelja navodno sačinili zatvorenici. Takođe, prema navodima žalbe, prvostepeno vijeće ponovo „izvrće“ riječi svjedoka, što dovodi do nezakonitog zaključka. Uz to, svjedok je optuženu prepoznao u braniocu petooptužene, prethodno navodeći da se radi o osobi koja mu je htjela „iskopati“ oči, a koju okolnost tokom svjedočenja ne spominje. Vezano za oralni seks koji je ovaj svjedok imao sa svjedokom C, braniteljica ističe da i sam svjedok C to nije potvrdio. Stoga se ukazuje nelogičnim zaključak prvostepenog vijeća u pogledu

svjedoka C, kojeg zapravo samo spominje Mile Bjelobaba.

197. Suprotno prigovorima optužene, prvostepeno vijeće je utvrdilo da logor Dretelj obuhvata i hangare u kojima su držani zatvorenici, dok činjenica da Marinko Spaić nije vidio optuženu u Dretelju, i po ocjeni ovog vijeća, ne dovodi u pitanje iskaze svjedoka oštećenih koji su je vidjeli, posebno kada se ima u vidu da je imenovani svjedok prema njegovim tvrdnjama samo nekoliko puta bio u Dretelju, te da čak nije ni znao da su u Dretelju zatvorena lica srpske nacionalnosti (prema njegovim riječima, to nije bio njegov posao, jer je on bio logističar). Takođe valja ukazati da se alibi optužene u prvostepenoj presudi spominje u kontekstu počinjenja određenih radnji koje se optuženoj stavljaju na teret, a ne u kontekstu toga da optužena nije imala pristup zatvorenicima.

198. Apelaciono vijeće nalazi da kada se uporede opisi koji su dali svjedoci D i Dejan Danuc, proizilazi da je detaljniji opis Marine koja je zlostavljala zatvorenika dao oštećeni svjedok D²⁰, nego svjedok odbrane Danuc²¹, kao i da se isti podudaraju u opisu njene kose (obojica kažu da je ista bila kraća), tako da ne stoji teza odbrane da opis optužene od strane svjedoka D ne odgovara opisu koji je dao svjedok odbrane Danuc. Činjenica da

²⁰ **Branilac:** Koliko je bila visine Marina? Ovdje ste rekli...

Svjedok: Sve...

Branilac: ... da je ona bila...

Svjedok: Opet niža od mene, ja, da...

Branilac: ... 175...

Svjedok: ... nekih 10-ak...

Branilac: ... isto ste rekli...

Svjedok: Da, da.

Branilac: ... 180. Da je bila krupnija?

Svjedok: Marina?

Branilac: Ja.

Svjedok: Da, mislim da je krupnija bila od ve, od Vesne. Vesna je bila ono baš naj, najmršavija, ostala mi je ta.

Branilac: Smatrate li da je osoba visine 168 santimetara visoka?

Svjedok: 168?

Branilac: Jeste.

Svjedok: Ova osoba?

Branilac: Inače osoba od 168 santimetara, smatrate li je visokom?

Svjedok: Pa za ženske standarde, ono, to je to, ono, u normalni da kažem.

Branilac: Znete li kakvu je kosu Marina tad imala?

Svjedok: ... tih likova (nejasno) Mislim da je to bilo kraće, ono, kao...

²¹ **Svjedok:** Fizički, možda malo tamniju kosu, kraću malo, normalno, ono, kao i sad, samo mlađa malo, eto, 20 godina mlađe, Vi zamislite, nije...

Branilac: Kakav joj je bio ten? Crn, bijel?

Svjedok: Ne, bijel je ovako isto, svijetli i ten.

svjedok D nije mogao optuženu prepoznati na fotodokumentaciji u istrazi, ne govori u prilog tvrdnji odbrane da je on govorio neistinu kada je u pitanju optužena. Ovo posebno kada se ima u vidu, kako to pravilno konstatuje prvostepeno vijeće, da njegov opis odgovara opisima koji su dali drugi svjedoci, kao i svjedok Danuc, kojeg je prvostepeno vijeće pravilno kvalifikovalo kao prijatelja optužene, obzirom da je sam svjedok na glavnom pretresu izjavio da ju je upoznao prije pristupanja HOS-u, dok je radila kao konobarica po kafićima i da su se tada i sprijateljili. Pored navedenog, za ovo vijeće je, jednako kao i za prvostepeno, u potpunosti prihvatljivo i razložno objašnjenje da svjedok D zbog problema sa vidom nije bio u mogućnosti da optuženu prepozna na prezentiranim fotografijama. Također, svjedok D nije za Marinu govorio da je mršava, kako braniteljica ističe, već je govorio za Vesnu da je bila najmršavija, a da je Marina u poređenju s njom bila krupnija. Udaljenost s koje je svjedok posmatrao događaj je bila dovoljna da jasno vidi premlaćivanje Branka Kovačevića, kako sam kaže *bio je na udaljenosti k'o što je koleginica* (misli na tužiteljicu), naročito kada se ima u vidu da se kritični događaj desio po danu.

199. Braniteljica u žalbi pravilno ističe da svjedok nije izjavio da su se u premlaćivanju muških zatvorenika najviše isticale Vesna, Zerina i Marina, ali pri tome previđa da takvo što nije ni prvostepeno vijeće konstatovalo, nego da takav zaključak proizilazi iz cjelokupne analize iskaza svjedoka D, koji je na pitanje tužioca da li se sjeća imena žena koje su maltretirale muške zatvorenike rekao „*Pa Marina, Vesna. Meni su spominjali onda i tu i Zerinu...*“ Dakle, fragmentarna ocjena iskaza svjedoka D u nastojanju da se isti prikaže kao neobjektivan, za ovo vijeće ostaje bez uporišta, odnosno potrebne kvalitete da bi dovele u sumnju sasvim jasan i uvjerljiv iskaz svjedoka D, naročito kada se ima u vidu, a kako to pravilno konstatuje i prvostepeno vijeće, da je svjedok izjavio da njega optužena nikada nije udarila i da se prema njemu korektno ponašala u vrijeme kada je poginuo Blaž Kraljević. Takav iskaz nije kontradiktoran navodima iz paragrafa 652 pobijane presude, u kojem se govori o grupi „razjarenih“ HOS-ovaca koji su nedugo poslije pogibije Blaža Kraljevića ušli u muški hangar, a ne o svima koji su „nagrnuti“ na zatvorenike, kako to optužena neosnovano u žalbi ističe.

200. Iako optužena nastoji da dovede u pitanje objektivnost i istinitost iskaza svjedoka D isticanjem i njegovih navoda u pogledu razgovora sa optuženim Srećkom Hercegom, ovo vijeće napominje da je u paragrafu 790 pobijane presude decidno navedeno da istima nije mogao pružiti neku konkretniju ili pouzdaniju osnovu za utvrđivanje činjenica koje se odnose na optuženog Hercega, jer je u tom pravcu bio prilično neodređen. Dakle njegov

iskaz u tom dijelu nije ocijenjen kao neistinit, već kao neodređen i nedovoljan da bi se na njemu mogla utvrđivati ta konkretna činjenica. Također, iz ovog paragrafa pobijane presude jasno proizilazi i neosnovanost prigovora optužene da je svjedok D i u istrazi i na glavnom pretresu mogao prepoznati iste muške osobe, jer iz podataka u spisu proizilazi da svjedok još u istrazi nije mogao prepoznati ni optuženog Hercega, ponovo ističući probleme sa vidom od udaraca zadobijenih za vrijeme boravka u logoru.

201. Konačno, u pogledu prigovora optužene da nije naveden niti jedan drugi svjedok koji je prisustvovao premlaćivanju, Apelaciono vijeće podsjeća da na Tužilaštvu leži teret dokazivanja, a na Sudu ocjena svih provedenih dokaza, tako da je in concreto o premlaćivanju zatvorenika Branka Kovačevića svjedočio svjedok D, čiji iskaz je pažljivo analiziran i pravilno ocijenjen kao uvjerljiv, konzistentan, logičan, potkrijepljen nizom pojedinosti koje pružaju dovoljno osnova da se ovom svjedoku pokloni puna vjera u pogledu premlaćivanja zatvorenika Branka Kovačevića, a koji odbrana svojim prigovorima nije uspjela dovesti u sumnju. Pri tome je vijeće imalo u vidu i to da u žalbi nije iznesen niti jedan valjan kontraargument ili dokaz kojim bi iskaz ovog svjedoka bio doveden u pitanje, osim paušalnih konstatacija koje su razmatrane još u prvostepenom postupku.

202. Vezano za žalbeni prigovor koji se odnosi na prezime optužene, Apelaciono vijeće nalazi da isti nije obrazložen u smislu na koji način je to bilo od uticaja na pravilnost i zakonitost pobijane presude, odnosno u kontekstu razmatranje krivnje optužene za inkriminacije koje joj se stavljaju na teret. Stoga i ovaj paušalno istaknuti prigovor nije mogao biti prihvaćen kao bitan za utvrđenje odgovornosti optužene za počinjena djela i opstojnost prvostepene presude.

203. Pravilno odbrana u žalbama ističe da svjedok Dragan Rudan nije mogao dati opis optužene i da nije dugo vremena proveo u logoru Dretelj, ali pri tome previđa činjenicu da je u paragrafu 721 pobijane presude navedeno da je svjedok izjavio da je odmah po dolasku upozoren od strane zatvorenika na ponašanje pojedinih stražara, pa tako i u pogledu Marine da ona ima određeni obrazac po kojem postupa, a koji je podrazumijevao postavljanje određenih pitanja, gdje bi nakon što joj zatvorenik odgovori ona istog udarila, uz pojašnjenje da je identitet optužene saznao od drugih zatvorenika iz hangara koji su došli u logor prije njega. U skladu sa obrascem ponašanja optužene na koje je prethodno upozoren, svjedok je jedne prilike za vrijeme svog boravka u logoru dobio udarac od optužene od kojeg mu je ostao ožiljak. Tvrdnje žalbe koje se odnose na dužinu svjedokovog boravka u muškom hangaru, jednako kao i na dokumentovanje zadobivenog

ožiljka, koje optužena u žalbi potencira, ostaju bez potrebnog kvaliteta da dovedu u sumnju jasan i uvjerljiv iskaz ovog svjedoka u pogledu događaja u kojem je dobio udarac od strane optužene. S tim u vezi, pravilno je prvostepeno vijeće postupilo kada nije cijeniло iskaz svjedoka Ivana Grbavca u kontekstu ove inkriminacije, iako se isti izjašnjavaо u pogledu zlostavljanja Dragana Rudana i uloge optužene u tome, obzirom da nakon detaljnije i sveobuhvatnije analize ovog iskaza proizilazi da događaj koji opisuje ovaj svjedok ne mora biti isti događaj koji se optuženoj stavlja na teret, naročito kada se ima u vidu i da sam svjedok potvrđuje da je Dragan Rudan zlostavljan u logoru, što zasigurno podrazumijeva više odvojenih i vremenski i činjenično različitih događaja. Iako braniteljica optužene opis optužene datog od strane ovog svjedoka povezuje sa saznanjima istog o postupku iz medija, nakon uvida u transkript svjedočenja Dragana Rudana, Apelaciono vijeće nalazi da takva tvrdnja ostaje bez uporišta jer je svjedok na pitanje braniteljice objasnio da o ovom postupku nije imao saznanja iz medija, odnosno da za isti nije ni znaо dok ga nisu pozvali.²² Prigovori koji se odnose na identifikaciju optužene od strane svjedoka Rudana u događaju u kojem su seksualno zlostavljani Mile Bjelobaba i svjedok C Apelaciono vijeće će razmotriti u nastavku ove presude.

204. Nadalje, ovo vijeće primjećuje da se formulisanjem žalbenih prigovora u pogledu učešća optužene u fizičkom napadu na svjedoka „B“ na prethodno izneseni način nastoji stvoriti konfuzija u pogledu događaja za koje je prvostepeno vijeće utvrdilo da je optužena nasilno postupala prema svjedoku B, kao osnova za dovođenje u pitanje objektivnosti ovog svjedoka, iako iz obrazloženja pobijane presude u paragrafima 725-735 jasno proizilazi opis dvije situacije. Prva situacija se prvenstveno veže za pripadnicu HOS-a koju je svjedok poznaо kao „Suzana Varaždinka“, a druga koja je uslijedila kasnije je situacija kada su svjedoka nogama udarale optužena Grubišić-Fejzić i Zerina Šuta. Suprotno tvrdnjama žalbei, ovo vijeće nalazi da je sve razlike između njegovih iskaza iz istrage i iskaza datog na glavnom pretresu u pogledu identifikacije pripadnica HOS-a koje su u logoru nasilno postupale prema njemu, svjedok jasno objasnio pa tako i njegovo korigiranje u pogledu imena izvršilaca prvog premlaćivanja. Stoga je prvostepeno vijeće sasvim opravdano i pravilno prihvatilo njegov iskaz u dijelu koji se odnosi na učešće

²² **Branilac:** Znači, pored saznanja o za ovaj postupak dakle, znači za ovaj postupak osim od tužilaštva ste dobili praćenjem elektronskih medija zar ne, da se vodi ovaj postupak pred ovim sudom je li tako?

Svjedok: Nisam ne znam.

Branilac: Je li bilo u novinama?

Svjedok: Tako je, nisam ni znaо dok me nisu pozvali.

optužene u napadu na njega, posebno kada se ima u vidu da od lica koja su preživjela takva traumatična iskustva poput boravka u logoru i gotovo svakodnevno maltretiranje, nije razumno očekivati da se sjećaju svakog pojedinačnog elementa kompliciranog i traumatičnog redoslijeda događaja. U stvari, nedosljednosti mogu pod određenim okolnostima ukazivati i na istinitost iskaza i činjenicu da na svjedoka nije uticano, zbog čega ni ovo vijeće nije davalo posebnu težinu postojanju određenih nedosljednosti u iskazu ovog oštećenog, obzirom da je svjedok vrlo decidno i jasno objasnio ono što je bilo ključno - učešće optužene u njegovom maltretiranju.

205. Također, vijeće podsjeća i na sasvim utemeljene stavove prvostepenog vijeća u pogledu uvrštavanja zapisnika o saslušanju svjedoka u istrazi, te uzimanjem kao relevantne izjave svjedoka iz istrage samo u situaciji kada je svjedok na glavnom pretresu značajno odstupio od te izjave, a nije bio u mogućnosti ponuditi uvjerljivo obrazloženje znatnih razlika u kazivanju, što nije bio slučaj sa svjedokom „B“ , čiji je iskaz koji je dao usmeno i neposredno na glavnom pretresu, za ovo vijeće, jednako kao i za prvostepeno, ocjenjen kao uvjerljiv i istinit. Dijelovi iskaza svjedoka B u pogledu inkriminacija prema drugim licima, kao što je slučaj sa Slavkom Bogdanovićem za koji je optužena nepravomoćno oslobođena, ne dovode u pitanje kredibilitet njegovog iskaza u pogledu učešća optužene u maltretiranju svjedoka B, jer je svjedok „B“ in concreto neposredno oštećeni koji najvjerodostojnije može posvjedočiti o licu koje je kritične prilike preduzelo inkriminacije prema njemu zbog kojih su mu, kako sam ističe, ostale teške i trajne posljedice.

206. U pogledu opisa optužene, ovo vijeće, jednako kao i prvostepeno vijeće, nalazi da je svjedok B dao odgovarajući opis optužene, a što je vidljivo i iz transkripta njegovog svjedočenja²³, uz napomenu da ni svjedok Dejan Danuc, kao što je ranije istaknuto, ni svjedok Muris Elezović²⁴ nisu dali detaljniji opis optužene, a što se tiče navoda svjedoka

²³ **Branilac:** Svjedok, pitam Vas, znači postavljam Vam indirektno pitanje, znači Marina je bila mala, zdepasta, debela, plava? Je li to tačno?

Svjedok: E Boga mi to plava baš i nisam sigura, a da tako nije zdepasta, mala...

Branilac: Zdepasta, mala...

Svjedok: ... da, ovako, ali nešto to plava. Nisam baš siguran.

Branilac: Hvala lijepo.

Svjedok: Al' dobro.

Branilac: Hvala.

Svjedok: Žena kosu mijenja vazda. Ko će znati kad koju je imala.

²⁴ **Branilac:** Hvala Vam lijepa. Da li je pored Marine bilo još pripadnika HOS-a ženskog pola?

Svjedok: U, u Dretelju?

da je „bila malo krupnija“, citiran u paragrafu 732 pobijane presude, suprotno tvrdnji optužene, ta odrednica se odnosi na Zerinu Šutu, a ne na optuženu²⁵, što je i prvostepeno vijeće pravilno navelo. Također, iz transkripta svjedočenja ovog svjedoka, suprotno drugačijim navodima braniteljice optužene, jasno proizilazi da je svjedok poznavao i mogao identificirati optuženu kao izvršioca predmetne inkriminacije prema njemu²⁶, naročito kada se ima u vidu da je izjavio da je siguran da se radi o Marini Grubišić koja je imala sestru Gordanu.

207. Suprotno žalbenim prigovorima, ovo vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće pravilno utvrdilo da je optužena Marina Grubišić-Fejzić primorala oštećene Mileta Bjelobabu i svjedoka „C“ na oralni seks, pod okolnostima koje su taj čin činile osobito ponižavajućim. To nesumnjivo proizilazi iz iskaza samog oštećenog Mileta Bjelobabe, a koji su potvrdili i svjedoci Milivoj Kružević i Dragan Rudan.

208. U pogledu prigovora braniteljice optužene da svjedok Milivoje Kružević nije dao opis optužene, iz transkripta njegovog svjedočenja od 04.12.2012. godine proizilazi da istom niko od stranaka ili branioca nije postavio pitanje u pravcu opisivanja izgleda optužene u inkriminisano vrijeme, dok je druge okolnosti koje se žalbom problematiziraju (mogućnost da noću vidi ko se nalazi iza lampe koja je uperena u njega i nespominjanje Marine u ranijim izjavama), objasnio sam svjedok u unakrsnom ispitivanju. Dato objašnjenje, koje je ocjenjeno kao razložno i uvjerljivo prihvata i ovo vijeće. Radi se o tome da je svjedok vidio u koga je lampa uperena -konkretno u Milu Bjelobabu, kao i da je optuženu kritične prilike prepoznao po glasu, a ne kako braniteljica implicira da je ta lampa bila uperena u svjedoka. Okolnosti koje potvrđuju uvjerljivost i istinitost ovog svjedoka su brojne. To je

Branilac: U Dretelju, na Dretelj mislim.

Svjedok: Bila je još jedna Silvija, koliko ja znam. Ona je isto došla s njom na Igman. Ona je već druga priča bila, ona nije, ona je bila sušta suprotnost Marine, Marina je bila drug, a ona je bila ono žensko. I koliko se ja mogu sjestiti, ko kroz maglu, bila je još jedna, ona je bila ljepša od njih tako da mi je malo upala u oči ali ne mogu tačno da se sjetim kako je izgledala i šta, ali znam da je bila još ta jedna, pošto je to opet prošlo 22 godine, ne mogu ja sad tačno.

²⁵ **Branilac:** Kako je izgledala ta Zerina Šuta?

Svjedok: Pa prilično kao što je i dotična, samo možda je bila malo kurpulentnija od nje, čini mi se crne kose.

²⁶ **Branilac:** Evo samo malo, idemo dalje. Kako to znate uzme, uzimajući u obzir Vaše stanje u kojem ste se nalazili, te činjenicu da Vi nju ne poznajete, ne znate kakav je imala nadimak?

Svjedok: Poznav'o sam je već tad.

Branilac: I tada ste, kol'ko je to dana nakon toga se dogodilo?

Svjedok: To je već od prvog mog slučaja, to je bilo sigurno bar 15 dana dalje.

Branilac: 15 dana?

Svjedok: Bar tako, najmanje.

prije svega da je svjedok ostao izričit u tvrdnji da je upravo optužena bila ta koja je kritične doći došla do prozora hangara sa još nekoliko stažara, da je ona dala naredbu za ovaj čin i da je bila prisutna, te se smijala činu u kojem su Mile Bjelobaba i svjedok "C" natjerani na oralni seks, kao i to da je na pitanje braniteljice potvrdio da njega lično optužena nije maltretirala, niti na drugi način zlostavljala, iz čega proizilazi nepostojanje namjere svjedoka da neosnovano tereti optuženu, kako to i konstatuje prvostepeno vijeće u paragrafu 740. pobijane presude. Dakle, kada se u cjelini sagleda iskaz ovog svjedoka, vijeće ocjenjuje da ne mogu prihvatiti tvrdnje žalbe o postojanju nedosljednosti koje braniteljica ističe, naročito kada se imaju u vidu saglasni iskazi i neposredno oštećenog Mileta Bjelobabe i svjedoka Dragana Rudana. Okolnost da je svjedok Dragan Rudan, jednako kao i svjedok Milivoje Kružević, optuženu prepoznao po glasu, ne dovodi ovo vijeće u sumnju u pogledu njihove mogućnosti da optuženu identificiraju kao izvršioca predmetne inkriminacije, obzirom da obojica svjedoka, pored neposredno oštećenog Bjelobabe, na istovjetan način opisuju ponašanje optužene tom prilikom - da je dobacivala oštećenim podrugljive komentare i smijala se tome, zajedno sa ostalim vojnicima.

209. Na osnovu svega navedenog, Apelaciono vijeće zaključuje da činjenično stanje utvrđeno od strane pretresnog vijeća ničim osnovanim nije dovedeno u pitanje, te ga kao takvo u potpunosti prihvata i ovo Vijeće.

C. ŽALBENI PRIGOVORI PO OSNOVU POVREDE KRIVIČNOG ZAKONA

(a) Žalba branioca optuženog Ediba Buljubašića, optuženog lično i njegove supruge

210. Sve tri žalbe podnešene u korist optuženog prigovoraju neuračunavanja već izrečenih kazni optuženom Buljubašiću, podvodeći to pod različite osnove povreda. S tim u vezi, obzirom da se navedeno pitanje tiče povrede materijalnog prava, isto će biti obrazloženo u okviru ovog poglavlja presude. Da bi se izbjegla nepotrebna ponavljanja, vijeće će dati jedinstven odgovor na sve tri žalbe.

211. Tako se u žalbama ističe da je nejasno na osnovu čega je prvostepeno vijeće izvelo zaključak da je optuženi Edib Buljubašić kaznu dugotrajnog zatvora, po presudi

Kantonalnog suda u Zenici broj : ... od 09.06.2000. godine započeo 15.03.2000. godine kada izrečenu kaznu izdržava od 15.06.2000. godine, u koju je uračunato vrijeme provedeno u pritvoru od 07.02.2000. godine do 15.06.2000. godine, tako da je optuženi do dana pismenog otpravka prvostepene presude (14.07.2015. godine), izdržao kaznu u trajanju od 15 godina, 5 mjeseci i 7 dana, dok mu je preostalo još 18 godina, 6 mjeseci i 23 dana.

212. Smatrajući da je prvostepena presuda nepravilno primjenila odredbu člana 55. stav 1. i 53. stav 1. i stav 2. tačka a) KZ BiH, žalbe ističu i da je nejasno na osnovu čega je u paragrafu 950 pobijane presude dat podatak da je optuženi presudom Višeg suda u Zenici broj: ... od 14.10.1991. godine osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 17. godina. U tom smislu navode se sljedeće osude optuženog:

- Presuda Kantonalnog suda u Zenici ... od 09.06.2000. godine – 34 godine (počeo sa izdržavanjem 15.06.2000. godine);
- Presuda Višeg suda u Zenici ... od 08.05.1990. godine 20 godina uz mjeru bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi (01.10.1989.)
- Presuda Višeg suda u Zenici ... od 14.10.1991. godine – 12 godina, gdje je kao utvrđena uzeta prethodno navedena ... (20 godina), te izrečena – jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 20 godina
- Odluka o pomilovanju ... od 30.12.1997. godine – presuda ... -kazna u od 20 godina zamijenjena sa 17 godina
- Novom odlukom ... od 08.07.1999. godine ista zamijenjena sa 15 godina i 6 mjeseci.

213. Dakle, navedenom analizom opovrgava se zaključak prvostepenog vijeća da je optuženi presudom Višeg suda u Zenici broj: ... od 14.10.1991. godine osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 17 godina, jer je prema navodima žalbe navedena kazna smanjena na 15 godina i 6 mjeseci.

214. Ovakav pogrešan zaključak prvostepenog vijeća je, prema navodima žalilaca implicirao i drugi pogrešan zaključak prvostepenog vijeća, a to je da bi se, objedinjavanjem kazne utvrđene presudom Višeg suda u Zenici broj: ... od 14.10.1991. godine, došlo u situaciju da se optuženom izdržani dio kazne ima uračunati u izrečenu jedinstvenu kaznu

dugotrajnog zatvora u trajanju od 34 godine, čime se prema mišljenju vijeća ne bi ostvarila svrha kažnjavanja.

215. S obzirom na navedeno, zaključuje se da neobjedinjavanje svih izrečenih kazni u jedinstvenu kaznu, za optuženog Buljubašića predstavlja neopravdanu i neproporcionalnu odmazdu društva, jer bi objedinjavanjem svih kazni, isti imao da izdrži još 12 godina 9 mjeseci i 9 dana.

216. U vezi sa navedenim, Apelaciono vijeće je preispitujući zaključke pobijane presude u okviru žalbenih prigovora usmjerenih na pitanje izricanja jedinstvene kazne zatvora prema optuženom Buljubašiću, zaključilo da je prvostepeni sud zauzeo ispravan stav kada je istom izrekao jedinstvenu kaznu zatvora bez objedinjavanja kazne izrečene po presudi Višeg suda u Zenici broj: ... od 14.10.1991. godine. Naime, kako je to i u pobijanoj presudi pravilno navedeno, pretresno vijeće je u konkretnom slučaju imalo u vidu da je optuženi inkriminisane radnje poduzeo za vrijeme izdržavanja kazne zatvora, kao i mogućnost primjene odredbe člana 55.stav 1. KZ BiH i na kaznu zatvora na koju je optuženi osuđen presudom Višeg suda u Zenici broj: ... od 14.10.1991.godine. Međutim, Apelaciono vijeće u potpunosti dijeli stav prvostepenog suda, koji je cijeneći činjenice da je optuženi navedenu kaznu već izdržao, zatim da su raniji zločini bili teški i ozbiljni, zbog čega je presudama Kantonalnog suda u Zenici broj ... od 09.06.2000. godine i Vrhovnog suda F BiH ... Od 23.05.2001. godine kazna od 34 godine izrečena neovisno od ranije izrečene kazne po presudi Višeg suda u Zenici broj ... od 14.10.1991. godine, pravilno zaključio da bi se njenim objedinjavanjem u ovom postupku došlo u situaciju da bi se uračunavanjem izdržane kazne po presudi ... od 14.10.1991. godine u izrečenu jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 34 (trideset i četiri) godine izgubila svrha kažnjavanja. Imajući u vidu sve pomenute okolnosti, kao i činjenicu da su o tome već odlučivali Kantonalni sud u Zenici i Vrhovni sud F BiH, takvu ocjenu prvostepenog vijeća, i ovo vijeće u potpunosti podržava, ocjenjujući je pravilnom i na zakonu zasnovanom, a suprotne tvrdnje žalbi optuženog, njegovog branioca i supruge, neprihvatljivim.

217. Pored toga, Apelaciono vijeće ističe da je razloga za objedinjavanjem kazne izrečene po presudi Višeg suda Zenica broj ... od 14.10.1991. godine sa kaznom od 34 godine, sada još manje u odnosu na vrijeme kada je o tome odlučivao Kantonalni sud Zenica i Vrhovni sud F BiH, budući da je u jedinstvenu kaznu od 34 godine dugotrajnog zatvora sada ušla i kazna izrečena prvostepenom presudom od 6 godina za novo krivično djelo utvrđeno u ovom postupku, koju presudu ovo vijeće ocjenjuje pravilnom i kao takvu

potvrđuje. To praktično znači da optuženi i pored osude za krivično djelo zločin protiv čovječnosti za koje je ovom prilikom osuđen, primjenom odredaba ranijeg KZ BiH kao blažeg zakona, praktično ostaje na istom – kazni od 34 godine, koliko je imao i prije donošenja presude u ovom predmetu i osude za još jedno veoma teško krivično djelo.

218. Iz navedenih razloga i ovo Vijeće zaključuje da je u ovom postupku utvrđena, odmjerena i u konačnici izrečena jedinstvena kazna na pravilan način, u skladu sa odredbama važećeg zakona i u visini koja je adekvatna težini počinjenih zločina, ličnosti optuženog i svim drugim okolnostima od značaja za visinu kazne, čemu valja dodati da je sve drugo, uključujući i činjenicu da li su u obrazloženju ranije kazne ispravno konstatovane ili ne, kao i datum početka izdržavanja kazne od 34 godine (koji je po izreci čak za 3 mjeseca povoljniji za optuženog), bez uticaja na pravilnost konačne odluke. Datum početka izdržavanja kazne po ranijoj presudi na kome žalba optuženog insistira je više tehničko pitanje, o kome će svakako voditi računa nadležne službe KPZ u kojoj optuženi izdržava kaznu, kao što se vodi računa i o svim pomilovanjima i drugim odlukama donesenim u fazi izvršenja kazne.

(b) Žalbe braniteljica optuženih Ivana Medića i Marine Grubišić – Fejzić

219. Vezano za prigovore iz žalbi braniteljica optuženih Ivana Medića i Marine Grubišić-Fejzić po ovom žalbenom osnovu, kojima se povreda krivičnog zakona izvodi iz tvrdnje o pogrešno ili nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju, vijeće ističe da se ocjenom o neosnovanosti žalbenih prigovora braniteljica usmjerenih na pravilnost utvrđenog činjeničnog stanja, nesumnjivo nameće zaključak o neosnovanosti i žalbenog prigovora povrede krivičnog zakona, jer se sem navedene tvrdnje, u vezi sa žalbenim osnovom pogrešne primjene krivičnog zakona ne ukazuje ni na jednu drugu činjenicu, niti nudi bilo kakav dokaz kojim bi se dovela u sumnju pravilnost prvostepene presude u pogledu primjene krivičnog zakona.

D. ŽALBENI PRIGOVORI PO ŽALBENOM OSNOVU ODLUKE O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI I IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU

(a) Odluka o krivičnopravnoj sankciji

(i) Žalba Tužilaštva BiH

220. Tužilaštvo BiH u žalbi ističe da je prvostepeno vijeće optuženim Ivanu Zeleniki, Edibu Buljubašiću, Ivanu Mediću i Marini Grubišić – Fejzić trebalo izreći kaznu zatvora u dužem trajanju, obzirom da je prilikom odmjeravanja kazne i ocjene okolnosti koje utiču na visinu kazne dao premali značaj otežavajućim okolnostima, a određene otežavajuće okolnosti nije uopšte ni cijenio.

221. U odnosu na optužene Zeleniku i Medića Tužilaštvo ističe da se izolovani slučajevi pomaganja zavorenim civilima ne mogu cijeliti kao olakšavajuća okolnost, obzirom da su se isti prema ostalim zatvorenicima ponašali na nehuman i ponižavajući način, te je jasno da su opravdavali i podržavali sistem zlostavljanja.

222. U odnosu na optuženu Marinu Grubišić Fejzić u žalbi se ističe da se osoba koja je odgojena u skladu sa vrijednostima tolerancije, ne bi mogla ponašati na navedeni način, kao i da se činjenica da optužena ima supruga druge nacionalnosti ne može cijeliti kao olakšavajuća okolnost, jer je ista učestvovala u sistemu zlostavljanja koji je bio uspostavljen u cilju progona civila samo zbog njihove nacionalnosti.

223. Nadalje, u odnosu na optuženog Ediba Buljubašića, Tužilaštvo ističe da je činjenica da je optuženi pomogao u otkrivanju teškog krivičnog djela tokom 1993. godine u okviru Diverzantsko izviđačke čete, irelevantna u odnosu na počinjeno krivično djelo, te je nejasno kako je navedeno uopšte cijanjeno u kontekstu olakšavajućih okolnosti.

224. Tužilaštvo BiH smatra da je pogrešan zaključak prvostepenog vijeća da se navedene olakšavajuće okolnosti u svojoj ukupnosti mogu smatrati kao osobito olakšavajuće i da opravdavaju izricanje kazne ispod zakonom propisanog minimuma. Pored toga, prema ocjeni Tužilaštva, dat je premali značaj otežavajućim okolnostima, a neke od njih uopšte nisu cijanjene, kao što su brojnost počinjenih protivpravnih radnji, intenzitet psihičkih i fizičkih povreda po oštećene, kontinuirana patnja oštećenih koja traje do danas, što sve ne može ni približno biti adekvatno izrečenoj kazni i predstavljati dovoljnu satisfakciju za žrtve. Pored toga, olakšavajuće okolnosti se cijene u vrijeme izvršenja krivičnih djela

(tempore criminis) i vezane su za krivično djelo i učinioca, te da način na koje je prvostepeni vijeće utvrdilo da se i sa ublaženom kaznom, obzirom na osobito olakšavajuće okolnosti, može postići svrha kažnjavanja, čini presudu kontradiktornom.

(ii) Žalba odbrana optuženih

225. Branilac optuženog Ivan Zelenika, advokat Fadil Abaz u uvodnom dijelu žalbe navodi da presudu pobija i zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji, ali u vezi s tim u obrazloženju iste ne daje nikakve konkretne razloge.

226. Branilac optuženog Ediba Buljubašića, advokat Todor Todorović očigledno povredu ovog žalbenog osnova izvodi iz pitanja (ne)uračunavanja već izrečenih kazni njegovom branjeniku.

227. Optužena Marina Grubišić-Fejzić u žalbi ističe da je kao otežavajuća okolnost navedena činjenica da su svi zajedno učestvovali na rasnoj osnovi, a što je po njenoj ocjeni kontradiktorno olakšavajućim okolnostima, kao i da je greška da ima maloljetno dijete, obzirom da ima udatu kćerku koja je rođena 1993. godine.

228. Takođe, braniteljice optuženih Ivana Medića i Marine Grubišić-Fejzić u uvodnom dijelu žalbi navode da presudu pobijaju i zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji, ali u vezi s tim u obrazloženju iste ne daju nikakve konkretne razloge.

229. Međutim, kako prema odredbi člana 308. ZKP BiH, *žalba zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja ili zbog povrede krivičnog zakona podnesena u korist optuženog sadrži u sebi i žalbu zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji*, to je u skladu sa proširenim dejstvom žalbe ovo vijeće bilo u obavezi ispitati odluku o krivičnopravnoj sankciji i u odnosu na ove optužene, naročito kada se ima u vidu da je konkretizacija razloga po ovom žalbenom osnovu sadržana u žalbi (ličnoj) optužene Marine Grubišić-Fejzić.

(iii) Zaključak Apelacionog vijeća

230. Suprotno žalbenim prigovorima, ovo vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće kod odmjeravanja kazne optuženim pravilno ocijenilo sve okolnosti koje mogu biti od značaja da kazna bude veća ili manja, a kako je to propisano odredbom člana 48. KZ BiH, te zaključilo da će se upravo izrečenim kaznama zatvora postići svrha kako specijalne, tako i generalne prevencije. S tim u vezi kao otežavajuće okolnosti su cijanjene činjenice da su optuženi u počinjenju svih inkriminacija za koje su oglašeni krivim postupali bez pokazivanja ikakve empatije sa zatvorenim civilima-oštećenim i da su koristili i demonstrirali na nehuman, nečovječan i ponižavajući način svoj status nadmoći nad zatvorenim civilima, zasnivajući isto na činjenici da su uniformisani i naoružani, a civili u zavisnom položaju. Sve ove okolnosti cijanjene su kao otežavajuće i po nalaženju ovog vijeća iste su u dovoljnoj mjeri došle do izražaja kod odmjeravanja kazne optuženim, tako da ne stoji prigovor Tužilaštva da je otežavajućim okolnostima dat nedovoljan značaj ili da određene okolnosti nisu cijanjene kao takve, naročito kada se ima u vidu da, ukoliko se neka od okolnosti pojavljuje i kao okolnost koja predstavlja zakonski elemenat krivičnog djela i koju je zakon već uzeo u obzir pri određivanju kazne za to djelo, sud istu ne može uzimati u obzir i prilikom odmjeravanja kazne, jer bi to značilo da se jedna te ista okolnost vrednuje dva puta u odmjeravanju kazne za isto djelo (*načelo zabrane dvostrukog vrednovanja*).

231. Žalbeni prigovor Tužilaštva da prvostepeno vijeće nije moglo cijaniti odgoj optužene Grubišić Fejzić i činjenicu da optužena ima supruga druge nacionalnosti kao olakšavajuću okolnost, ne stoji iz razloga što je prvostepeno vijeće navedene činjenice sagledavalo u kontekstu olakšavajuće okolnosti da je optužena Marina Grubišić-Fejzić u vrijeme počinjenja krivičnog djela bila mlada i emocionalno nezrela osoba.

232. Po mišljenju Apelacionog vijeća, prvostepeno vijeće je svim okolnostima koje su od uticaja na visinu kazne dalo adekvatan i realan značaj, slijedom čega se ne mogu prihvatiti žalbene tvrdnje Tužilaštva da je izrečena kazna po svojoj visini prenisko odmjerena, odnosno da se olakšavajuće okolnosti trebaju cijaniti isključivo tempore criminis, niti je ova žalba ukazala na neku novu okolnost koja bi bila relevantna za drugačiju odluku o kazni.

233. Sa druge strane, cijaneći žalbene prigovore optužene Grubišić-Fejzić, Apelaciono vijeće nalazi da prvostepeno vijeće nije previsoko odmjerilo krivičnopravnu sankciju u odnosu na optuženu Marinu Grubišić-Fejzić, kada joj je izreklo kaznu zatvora u trajanju od

5 (pet) godina, naročito kada se ima u vidu koje otežavajuće okolnosti su cijenjene na strani optužene, o čemu je prethodno već bilo riječi (među kojima nema učestvovanja na rasnoj osnovi), kao i olakšavajuće okolnosti koje u svojoj ukupnosti imaju karakter osobito olakšavajućih okolnosti, tempore criminis bila mlada i emocionalno nezrela, zatim njen odnos sa poštovanjem i iskrenom pažnjom prema žrtvama tokom prvostepenog postupka, izraženo kajanje zbog zločina koji su počinjeni nad civilima srpske nacionalnosti u hangarima kasarne „Bruno Bušić“ u Dretelju i prostorijama vojne ambulante Mostar, te činjenica da njihove radnje nisu bile usmjerene na lišenje života oštećenih. Što se tiče navoda žalbe u vezi sa djetetom optužene, vijeće konstatuje se u presudi i ne pominje maloljetnost djeteta, nego se dijete spominje u kontekstu opisa ličnosti optužene i njenog odgoja.

234. Dakle, prema ocjeni Apelacionog vijeća, sve okolnosti koje utiču na visinu kazne su pravilno cijenjene od strane prvostepenog vijeća, koje je kod odmjeravanja kazne optuženim Ivanu Zeleniki, Edibu Buljubašiću, Ivanu Mediću i Marini Grubišić-Fejzić ispravno iskoristilo svoje diskreciono pravo kod valoriziranja istih kada je zaključilo da okolnosti koje su uzete u razmatranje u svojoj ukupnosti opravdavaju izrečene kazne zatvora.

(b) Odluka o imovinskopravnom zahtjevu

235. Prvostepeno vijeće je pobijanom presudom na osnovu člana 198. stav 2. i 3. ZKP BiH oštećene sa imovinskopravnim zahtjevom uputilo na parnicu iz razloga što je našlo da podaci prikupljeni u toku postupka nisu Sudu pružili pouzdan osnov za poptuno ili djelimično dosuđenje²⁷, dok je u odnosu na oslobađajući dio postupilo u skladu sa odredbom člana 198. stav 3. ZKP BiH.

(i) Žalbe oštećenih

²⁷ Paragraf 955. pobijane presude

236. Zaštićeni svjedoci „A“ i „F“, te svjedoci Slavojka Fržović, Milivoje Kružević i Radojka Žuža podnoseći žalbe u istovjetnom tekstu, iz čijeg sadržaja proizilazi da prvostepenu presudu pobijaju isključivo zbog odluke o imovinskopravnom zahtjevu, odnosno činjenice da su upućeni da svoj zahtjev ostvaruju u parničnom postupku, ističu da su pokušali da ostvare korespondenciju sa postupajućim tužiocem u više navrata. Predlažu da se nakon provedenog vještačenja usvoje njihovi imovinskopравни zahtjevi, na ime duševnih bolova zbog povrede slobode ili prava ličnosti i duševnih bolova zbog smanjenja životne aktivnosti, imajući u vidu i praksu ovog Suda u predmetu optuženog Slavka Savića u kome je oštećenoj dosuđena naknada.

(ii) Pravni osnov za ulaganje žalbe na odluku o imovinskopravnom zahtjevu

237. Član 290. ZKP BiH propisuje da izreka presude mora da sadrži odluku o imovinskopravnom zahtjevu, ako je on bio postavljen. U konkretnom predmetu iznosi koji su traženi od strane podnosioca imovinskopравnih zahtjeva su pobrojani u Aneksu 3 prvostepene presude.

238. Član 296. stav 1. tačka (d) propisuje da se presuda može pobijati između ostalog zbog odluke o troškovima krivičnog postupka i imovinskopravnom zahtjevu.

239. Član 293. stav (1) propisuje da žalbu mogu podnijeti i oštećeni, dok stav (2) konkretizuje pravo na žalbu oštećenih i to zbog odluke o troškovima krivičnog postupka i odluke o imovinskopravnom zahtjevu.

240. Član 300. stav (3) propisuje da se odluka o imovinskopravnom zahtjevu može pobijati kada je Sud po ovom pitanju donio odluku protivno zakonskim odredbama.²⁸

(iii) Zaključak Apelacionog vijeća

241. U vezi žalbi oštećenih „A“, „F“, Slavojke Fržović, Milivoja Kruževića i Radojke Žuže, Apelaciono vijeće je izvršilo uvid u spis, te zaključilo kao i prvostepeno vijeće da podaci u spisu ne pružaju dovoljno osnova za djelimično ili potpuno presuđenje, zbog čega je prvostepeno vijeće pravilno postupilo kada je uputilo oštećene da svoje imovinskopравne zahtjeve mogu ostvariti u parničnom postupku.

²⁸ Odredbe koje se odnose na imovinskopравni zahtjev Glava XVII ZKP BiH.

242. Također, ovo vijeće napominje da je prema odredbi člana 197. ZKP BiH tužilac dužan da prikupi dokaze o imovinskopравnom zahtjevu vezanom za krivično djelo, a kako in concreto nije postupljeno, za razliku od drugog predmeta ovog Suda na koji se žalbe pozivaju.

243. Zbog svega navedenog, Apelaciono vijeće je odbilo žalbe oštećenih kao neosnovane, pri čemu napominje da je u odnosu na oslobađajući dio postupljeno shodno odredbi člana 198. stav 3. ZKP BiH.

III. ŽALBENI PRIGOVORI U ODNOSU NA OSLOBAĐAJUĆI DIO PRVOSTEPENE PRESUDE

1. Žalbeni prigovori Tužilaštva BiH

244. U pogledu pitanja komandne odgovornosti, Tužilaštvo ističe da prvostepeno vijeće nije obrazložilo dokaze koji su izvedeni na ove okolnosti, pa ostaje nejasno na osnovu čega je oslobodilo optužene od ovog vida odgovornosti, ako isti, kako sam navodi u paragrafu 300. nije ni ispitivao, a naročito kada se ima u vidu činjenica da su u zatočeničkim centrima brojna djela počinile osobe kojima su nadređeni bili Ivan Zelenika, Srećko Herceg i Edib Buljubašić i koji su svojim nečinjenjem, odnosno propuštanjem dali doprinos ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja.

245. U vezi prethodno navedenog prigovora, Apelaciono vijeće nalazi da se radi o paušalnom prigovoru, obzirom da se žalbom ne precizira koji su to dokazi izvedeni u odnosu na pitanje komandne odgovornosti optuženih, naročito kada se ima u vidu da prvostepeno vijeće u paragrafu 300. pobijane presude jasno obrazlaže da sama optužnica ovaj oblik odgovornosti nije ni navela u činjeničnom opisu, nego samo u okviru pravnog opisa djela, a koji u skladu sa članom 280. stav 2. ZKP BiH ne obavezuje Sud, tako da pitanje komandne odgovornosti nije ni moglo biti ispitano u odnosu na optužene Zeleniku, Hercega i Buljubašića.

246. Pored navedenog Apelaciono vijeće podsjeća na stav MKSJ u predmetu *Krncjelac*, kao i ovog suda u predmetima *Rašević i drugi, te Mejakić i drugi*, koji upućuje na

neprijemnost i nelogičnost da se jedna te ista osoba istovremeno tereti i osuđuje i po komandnoj odgovornosti i po osnovu UZP- pripadnosti udruženom zločinačkom poduhvatu. Naime, ukoliko se već utvrdi postojanje udruženog zločinačkog poduhvata i učešće određene osobe u njemu, onda sve ono što je ona uradila ili propustila da uradi, doprinoseći time ostvarenju cilja udruženog zajedničkog, ulazi u okvir UZP. Odgovornost po osnovu UZP kao najširi oblik, tada u sebi sublimira i sve ono što bi inače potpadalo i pod komandnu odgovornost, u slučaju da se radi o osobi koja ima status nadređene osobe.

247. Nadalje, prema ocjeni Tužilaštva, prvostepeno vijeće nije obrazložilo dokaze koje je Tužilaštvo izvelo u pogledu inkriminacija deportacije, zatvaranja i teškog oduzimanja fizičke slobode, protivpravnog odvođenja u logore, te oduzimanja prava na pravično i nepristrasno suđenje za koje su se teretili optuženi Herceg, Zelenika, Buljubašić, Medić i Grubišić Fejzić, naročito kada se ima u vidu da je Ivan Zelenika de facto obnašao funkciju upravnika zatvora u Vojnoj ambulanti Mostar, a gdje su uslovi bili krajnje nehumani i ponižavajući, kako poizilazi iz iskaza brojnih svjedoka opušbe, kao i da je učestvovao u lišenju slobode civila i njihovom zatvaranju.

248. Suprotno drugačijim žalbenim prigovorima, ovo vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće pravilno cijenilo sve izvedene dokaze i sljedstveno tome zaključilo da optuženi nisu naređivali samovoljno lišenje slobode, niti su bili u mogućnosti da o tome odlučuju, obzirom da su čelni ljudi HOS-a uspostavili sistem koji je za cilj imao deportaciju, odnosno prisilno preseljenje sanovništva, a koji je podrazumijevao i lišenje slobode civila i njihovo zatvaranje i držanje u prostorijama koje su služile u tu svrhu, jednako kao što optuženi nisu određivali ni uslove pod kojima će lica lišena slobode biti zadržana i koliko će njihovo zatočenje trajati, pa da bi bili u mogućnosti da im saopšte razloge takvog postupanja prema njima, odnosno da istima oduzmu pravo na pravično i nepristrasno suđenje. Optuženi su svojim pojedinačnim radnjama, koje su detaljno obrazložene u dijelovima prvostepene presude za svakog optuženog pojedinačno, doprinosili već uspostavljenom sistemu zatočenja koji je bio na snazi, zbog čega su i oglašeni krivim za učešće u UZP-u, a ne i za protivpravno odvođenje u logore, obzirom da nisu bili ispunjeni uslovi iz ove inkriminacije, kada se ima u vidu ustanovljena praksa MKSJ. Također, prvostepeno vijeće se u paragrafu 754. osvrnulo na jedini slučaj neposrednog učešća optuženog Zelenike u lišenju slobode Rajka Lojpura i njegove supruge, ali je tu okolnost pravilno cijenilo kao njegov značajan doprinos uspostavljenom sistemu zlostavljanja civila srpske nacionalnosti

sa područja Mostara.

249. Žalba Tužilaštva takođe smatra pogrešnim zaključak prvostepenog vijeća o nepostojanju uzročno-posljedične veze radnji optuženih (svih optuženih osim Ivana Zelenike) i smrti Jove Pejanovića, jer je Jovo Pejanović bio zatočen u logoru Dretelj, gdje je dobio gangrenu na nožnim prstima nakon što su ga pripadnici HOS-a nekoliko puta tukli po nožnim prstima, kome se kao dijabetičaru uslijed toga zdravstveno stanje pogoršalo, nakon čega je pod izgovorom da ide na liječenje odveden iz logora Dretelj u nepoznatom pravcu, a čiji su posmrtni ostaci razmjenjeni 24.08.1993. godine.

250. Vezano za ovaj prigovor, Apelaciono vijeće nalazi potrebnim istaći da je oštećeni Jovo Pejanović, iz kasarne „Bruno Bušić“ u Dretelju odveden oko 15.08.1992. godine, dakle u vrijeme kada ni jedan od optuženih nije bio prisutan u ovom logoru. Pored toga, ni iz iskaza svjedoka koji su svjedočili o zlostavljanu oštećenog Pejanovića, koje je prethodilo njegovom odvođenju (svjedoci H, Petar Golijanin, B i Sava Bojanić) ne proizilazi učešće optuženih, već to da je jedan od vojnika HOS-a stao oštećenom na nogu, nanijevši mu time ranu koja se kasnije inficirala i dovela do gangrene noge, obzirom da je oštećeni bio dijabetičar. Također, prema nalazu i mišljenju vještaka Željka Karana, koji je je vršio pregled posmrtnih ostataka oštećenog Jove Pejanovića, smrt ovog lica je nastupila nasilno, što potvrđuje i dio iskaza svjedokinje Bojanić koja je izjavila da je kasnije saznala da je Pejanović umro nasilnom smrću van logora, odnosno pretežan dio povreda je zadat u vrijeme dok je Pejanović još bio živ, pri čemu su kosti glave bile višestruko polomljenje. Iz prezentacije dijela nalaza i mišljenja vještaka Karana, u paragrafu 769. ne proizilazi da je smrt nastupila uslijed gangrene kao komplikacija povrede tj. rana na nozi nego uslijed višestrukih povreda koštanog sistema.

251. U pogledu optuženog Srećka Hercega u žalbi se ističe da je optuženi bio upravnik logora u Dretelju, što je potvrđeno brojnim izjavama svjedoka i materijalnim dokazima T-165 i T-167 (platne liste koje potvrđuju da je bio pripadnik HOS-a i nakon pogibije Blaža Kraljevića), te T-168- T-181 koji se odnose na vojnu dokumentaciju kojom se potvrđuje da su svi optuženi bili pripadnici HOS-a i da su na kraju prešli u HVO, kao i na osnovu drugih uloženi materijalnih dokaza. S tim u vezi, u žalbi se ukazuje i na nepotpuno utvrđeno činjenično stanje, obzirom da iz „detalja pretrage dokumenta od 16.07.2015. godine“ na ime Srećko Herceg proizilazi koliko se u fizičkom smislu optuženi izmijenio, odnosno da su svjedoci govorili istinu o tome da je bio puno mršaviji, imao tamniju i crnu kosu, uslijed

čega ga pojedini svjedoci i nisu mogli prepoznati u sudnici.

252. Suprotno navedenom prigovoru, većina iskaza svjedoka koji se navode u žalbi su cijenjani od strane prvostepenog vijeća i dati razlozi zašto se istima ne može pokloniti vjera da je optuženi imao opisanu ulogu u logoru i počinio inkriminacije koje mu se optužnicom stavljaju na teret. Međutim, umjesto da se u žalbi da kritički osvrt na izvedene zaključke prvostepenog vijeća, u istoj se samo parafraziraju iskazi svjedoka. Prema ocjeni ovog vijeća, iskazi svjedoka koji nisu direktno cijenjani od strane prvostepenog vijeća, kao što su iskazi svjedoka F, Milivoje Bokić i Save Bojanića (koja u pogledu optuženog Hercega kaže da je istog viđala sa papirima), ipak su cijenjani posredno, budući da se u obrazloženju pobijane presude ističe da *nije sporna činjenica da su pojedini svjedoci viđali optuženog, ali da to ne potvrđuje tvrdnju da je optuženi formalno ili faktički obnašao ulogu upravnika logora*. Poseban problem, a što se pravilno konstatuje u paragrafu 809. pobijane presude, leži u tome što u optužnici nije opisan način na koji je optuženi Herceg navodno vršio svoje zapovjedničke ovlasti, niti su iste činjenično opisane i povezane sa određenim radnjama ili propuštanjem koje su rezultirale počinjenim inkriminacijama nad zatvorenim civilima, odnosno nisu opisani svi elementi komandne odgovornosti.

253. U odnosu na „novi dokaz“ koje Tužilaštvo naziva „detalji pretrage dokumenta od 16.07.2015. godine“ na ime Srećko Herceg, sin Vinka, sa fotografijama sa „pregledom detalja pretrage-stare baze“ i „pretrage Iddeea V2“, Apelaciono vijeće ističe da isti nemaju karakter *novuma*, novog dokaza koji bi u tom smislu ispunjavao uslov da i pored dužne pažnje i opreza nije mogao biti predstavljen na glavnom pretresu. Naime, Tužilaštvo je po ocjeni ovog vijeća, u vezi sa dokazivanjem fizičkog izgleda i drugih ličnih podataka koji se odnose na optuženog Srećka Hercega, imalo mogućnost da takav dokaz predloži i izvede tokom prvostepenog postupka, a što nije učinilo. Kod donošenja ovakvog zaključka, Apelaciono vijeće je imalo u vidu i navod iz odgovora na žalbu branioca optuženog Hercega da je optuženi Herceg izvadio novu ličnu kartu dana 12.03.2014. godine i da se tada morao ponovno slikati, a da je glavni pretres u ovom predmetu završen u martu mjesecu 2015. godine. Osim toga, navedeni „dokaz“, ne ispunjava uslove valjanog dokumenta ili isprave koji bi se mogli cijiniti kao dokaz, obzirom da ne sadrže oznaku institucije koja je iste sačinila, datum izdavanja, pečat i potpis ovlaštene osobe. Pri tome, branilac optuženog u odgovoru na žalbu pravilno konstatuje da navedeni „dokaz“ i ne može objasniti iskaze svjedoka u pogledu identifikacije lica imena Srećka Herceg, a na koje se žalba poziva (svjedoci Milivoje Kružević, Borivoje Petrović i “G”), naročito kada se

ima u vidu visina optuženog, te činjenicu da je visina čovjeka nešto što se sve do starosti ne mijenja protekom vremena.

254. U vezi sa identifikacijom optuženog i daljim navodima žalbe, Apelaciono vijeće još jednom ističe da Tužilaštvo u žalbi ponovo, bez kritičkog osvrta na zaključke prvostepenog vijeća navedene u paragrafima 773-809, daje samo pregled iskaza svjedoka koji su se izjašnjavali na okolnosti identifikacije i uloge optuženog Hercega, među kojima se nalaze i svjedoci Slavojka Fržović, Borivoje Petrović koji su u Dretelj dovedeni u periodu kada optuženi Herceg nije više bio pripadnik HOS-a i kada je nespornu kontrolu i autoritet nad zatvorenicima i stražarima imao optuženi Edib Buljubašić, kao zamjenik zapovjednika u logoru, zajedno sa Ivanom Petrušićem. Imajući u vidu navedeno, jasno je da tako formulisani prigovori nisu ni mogli dovesti u pitanje pravilnost utvrđenog činjeničnog stanja i zaključaka da nije moguće van razumne sumnje utvrditi da je optuženi Herceg obnašao ulogu zapovjednika kasarne „Bruno Bušić“ u Dretelju i da nije djelovao kao član sistemskog UZP-a.

255. U pogledu ubistva Bože Balabana, prema ocjeni Tužilaštva, pogrešno su cijenjeni iskazi zaštićenog svjedoka „B“ i Mile Bjelobaba, slijedom čega je proizašao i pogrešan zaključak prvostepenog vijeća da nemogućnost prepoznavanja optuženog Hercega od strane svjedoka Bjelobaba u sudnici, dovodi u sumnju kredibilnost njegovog iskaza.

256. U kontekstu ocjene iskaza svjedoka „B“ i Mile Bjelobabe, koji jedini dovode optuženog Hercega u kontekst događaja oko ubistva Bože Balababe, koje se desilo u noći 02/03.08.1992. godine, ovo vijeća ukazuje da su isti već prethodno dovedeni u pitanje materijalnim dokazima T-171 do T-173 i iskazom optuženog Buljubašića u svojstvu svjedoka. Naime, iz navedenih dokaza, a kako to i prvostepeno vijeće pravilno konstatuje u paragrafu 816. pobijane presude, proizilazi da na dan kada se desilo premlaćivanje zatvorenika Bože Balabana, koji je od zadobijenih posljedica preminuo, optuženi Herceg već bio pripadnik HVO-a, dok je optuženi Buljubašić predmetnog dana stupio na dužnost zamjenika upravnika logora, koji je ujedno i priznao krivnju za premlaćivanje i smrt Bože Balabana. Buljubašić je pri tome jasno negirao učešće optuženog Hercega u ovoj inkriminaciji. Nadalje, svjedoci Slavka Bojanić, Zoran Brevnik, Milivoje Kružević, Slavko Bogdanović (čiji iskazi su detaljno analizirani u dijelu presude koji se odnosi na optuženog Buljubašića u paragrafima 630-634), kao lica koja su učestvovala u premlaćivanju spominju Buljubašića, Primorca i Makitana. Pri tome je svjedok Branislav Simić kategoričan u tvrdnji da optuženog Hercega nije vidio ni kad su oštećenog Božu Balabana

izvodili iz hangar, niti sljedećeg dana kada je njegovo beživotno tijelo izneseno iz hangara.

257. Sve navedeno potkrijepljuju i iskazi svjedokinja A i H, koje su bile zatvorene u ženskom hangaru kada se premlaćivanje Balabana dešavalo, a koje su istakle da nisu čule da je optuženi Herceg bilo koga tukao ili zlostavljao. U vezi s tim, ilustrativan je sljedeći dio iskaza svjedokinje H: „*Srećko, moje viđenje Srećka Hercega, uvijek je bio tu, negdje na trotoaru, posmatrao. Ja ga pamtim tako. Ništa loše n je uradio.*“

258. Konačno, pored prethodno navedenog, iskaz svjedoka „B“ je doveden u pitanje načinom njegove identifikacije optuženog kritične prilike²⁹, neodređenošću u opisu fizičkog izgleda optuženog i nemogućnošću da istog eventualno identificira u sudnici, a naročito je za ovo vijeće indikativno da je svjedok u potpunosti siguran u prisustvo optuženog u periodu kada je nesumnjivo uvrđeno da on više nije bio pripadnik HOS-a³⁰.

259. Svjedočenje svjedoka Mile Bjelobabe je dovedeno u sumnju iskazima svjedoka Bogdanovića i Simića, te činjenicom da optuženog prepoznaje u liku branioca optuženog Buljubašića, advokata Todora Todorovića. Stoga, ovo vijeće u potpunosti prihvata kao pravilnim zaključak prvostepenog vijeća da se nije moglo van svake razumne sumnje utvrditi krivica optuženog Hercega za ubistvo Bože Balabana.

260. U pogledu premlaćivanja Riste Bubala, svjedoka „B“ i Slavka Bogdanovića, Tužilaštvo ističe da je svjedok B jasno svjedočio o svom premlaćivanju od strane optuženog Hercega. U tom smislu, tužilaštvo navodi da je isti čuo od drugih pripadnika HOS- da se optuženom obraćaju sa upravniče i da je jedne prilike odveden u kancelariju

²⁹ **Branilac:** Znači miješate Primorca i Hercega?

Svjedok: Moguće u ti, u tim trenutcima da sam ja mješ'o, ja ne odustajem od toga.

Branilac: Dobro.

Svjedok: Glavna je osoba u tom trenutku bio Primorac, a Srećka Hercega sam našuo na van, a da li je...

Branilac: Načuli ste vani. Dobro. Dobro.

Svjedok: Ali ga u trenutku ulaska u hangar kad se je trefilo ja nisam Srećka Hercega vidio.

³⁰ **Branilac:** Dobro. Da li Vas je Srećko Herceg, čekajte, da li to znači da Vi niste 100 posto sigurni da je on bio?

Svjedok: Ne, ne, u ovo vrijeme kad sam ja bio, ovih zadnjih 15 dana 100 posto je bio Srećko Herceg.

Branilac: Zadnjih 15 dana. To znači...

Svjedok: Taj period koji smo...

Branilac: Čekajte, čekajte. To znači, zadnjih 15 dana, kako sam ja razumio, to znači Vi ste bili od 15. jula do 18. augusta?

Svjedok: Da.

Branilac: Znači zadnjih 15 dana, to je mjesec augusta?

Svjedok: Jesam.

optuženog, zbog čega je pogrešan zaključak prvostepenog vijeća vezano za identifikaciju optuženog od strane svjedoka B da je tjelesna težina optuženog odrednica koja se nije mijenjala protekom vremena i da je moguće da je svjedok odbrane Srećko Marić, koji je u inkriminisanom periodu bio fizički sličan optuženom i boravio u logoru Dretelj, zapravo udario svjedoka B, a da je zatim svjedok Borivoje Petrović imenovao optuženog kao osobu koja je tukla Ristu Bubala. Osporavaju se i navodi na okolnosti premlaćivanja Slavka Bogdanovića, koji je i sam svjedočio, a čiji dio iskaza u pogledu saznanja za ime lica koje ga je kritične prilike u hangaru udarilo, uopšte nije obrazloženo (ime čuo od čuvara, a pročitao na spisku koji su pravili zatvorenici po izlasku iz logora).

261. Suprotno istaknutim prigovorima, a kako to prvostepeno vijeće pravilno navodi, jedini svjedok koji je imenovao Srećka Hercega kao osobu koja je tukla Ristu Bubala jeste svjedok Borivoje Petrović, čiji fizički opis optuženog ne odgovara stvarnim fizičkim i starosnim karakteristikama istog. Nadalje, iskaz svjedoka B, koji je jedini svjedočio o svom premlaćivanju, doveden je u sumnju prvenstveno nemogućnošću da optuženog Hercega identificira u sudnici. U tom smislu, indikativna je česta zamjena istog sa Vinkom Primorcem, netačna tvrdnja o mjestu rođenja optuženog, opis fizičkog izgleda na način da je „tada bio puno mršaviji i viši“, za što prvostepeno vijeće u paragrafu 824 konstatuje da se radi o odrednici koja je specifična u izgledu optuženog, a koja se nije mijenjala protekom vremena, pri čemu ovo vijeće nalazi da očitito referiše isključivo na visinu optuženog, ne i na težinu kao varijabilnu karakteristiku. Što se tiče svjedoka Slavka Bogdanovića, ovom vijeću ostaje nejasno zbog čega se u žalbi problematiziraju pojedini dijelovi iskaza svjedoka, naročito kada se ima u vidu da je svjedok bio decidan u tvrdnji da on ne zna da li se lice po imenu Srećko, koje je njega u više prilika tuklo, prezivalo Herceg, odnosno ne zna da je u pitanju upravo optuženi³¹. Stoga se navedeni prigovori žalbe nisu mogli prihvatiti.

³¹ **Branilac:** Dobro. To u optužnici tako stoji. Jeste li Vi sigurni da Vas je Srećko Herceg tukao?

Svjedok: Pazite nešto, ja prije kad smo poginuo Kralj... oni su dolazili u grupama...

Branilac: Dobro.

Svjedok: ... *ja ne znam je li se on zove Srećko Herceg. Bio je Srećko neki.*

Branilac: Bio je Srećko.

Svjedok: *Ja ne znam je li on Herceg. Otkud ja da znam, Srećko, zapamtio sam prije, je li mu to nadimak, ime ja to ne...*

Branilac: Dobro, Srećko nije rijetko ime, je li tako?

Svjedok: *Možda on nije taj Srećko uopšte bio. Tako su ga zvali Srećko. Možda Taj Srećko Herceg nije bio tu. Šta ja znam ko je...*

262. Vezano za nečovječno postupanje prema Savi Bojanić i Milivoju Bokiću, koje se stavljalo na teret **optuženom Ivanu Zeleniki** tačkama 3.a i 3.c optužnice, u žalbi se ističe da je pogrešan zaključak prvostepenog vijeća da je termin „fizički napao“ koji je korišten u činjeničnom dijelu optužnice neodrediv u smislu radnje izvršenja i posljedica, zbog čega se nije moglo preispitati da li su radnje optuženog dosegle standard nečovječnog postupanja. Također se dovodi u pitanje nepoklanjanje vjere dijelu iskaza svjedokinje Save Bojanić u pogledu zlostavljanja koje je lično doživjela od strane optuženog, naročito kada se ima u vidu da je svjedokinja na jasan i nedvosmislen način posvjedočila da ju je optuženi nekoliko puta udario palicom po leđima prilikom saslušanja, a te okolnosti je potvrdio i njen suprug Slavko Bojanić. Sve navedeno, prema ocjeni Tužilaštva, predstavlja nečovječno postupanje, u okviru kojeg se trebaju posmatrati i posljedice, koje nisu navedene u samom činjeničnom dijelu optužnice.

263. Nadalje, u pogledu iskaza svjedoka Milivoja Bokića, Tužilaštvo ističe da je u potpunosti zanemaren njegov iskaz u dijelu u kojem navodi da ga je Zelenika dva puta ošamario zato što nije pjevao pjesme o Paveliću, te da je pogrešan zaključak prvostepenog vijeća u paragrafu 856. pobijane presude da se radi o jedinoj neugodnosti koju je oštećeni doživio od optuženog. Takođe, Tužilaštvo smatra da su nejasni navodi prvostepenog vijeća u paragrafu 854. pobijane presude u pogledu datuma lišenja slobode, obzirom da je svjedok prvobitno izjavio da je lišen slobode 06.08.1992. godine, da bi se potom ispravio na 19.07.1992. godine, kao i da je kontradiktorno da prvostepeno vijeće u jednom dijelu presude zaključuje da nije u mogućnosti preispitati da li su se u radnjama optuženog ostvarila obilježja djela koja mu se stavljajaju na teret, dok u drugom dijelu zaključuje da opisivanje posljedice nije nužno u uslovima u kojima je počinjeno predmetno krivično djelo (paragraf 653.)

264. U pogledu svjedokinje Save Bojanić, suprotno prigovoru Tužilaštva, prvostepeno vijeće je detaljno obrazložilo zašto je termin „fizički napao“ neodrediv. Razlog neodredivosti leži u tome što u činjeničnom opisu nisu precizirane radnje izvršenja djela, kao ni posljedice istih. U prilog ovakvom zaključku ide i samo svjedočenje svjedokinje Bojanić i na glavnom pretresu i u istrazi, tokom koga se nije opredijelila u pogledu posljedica koje je trpila uslijed navedenog postupanja optuženog. Svjedokinja nije ni pitana na navedenu okolnost, tako da bi drugačiji zaključci prvostepenog vijeća predstavljali prekoračenje optužbe u smislu člana 297. stav 1. tačka j) ZKP BiH.

265. Nadalje, u žalbi se pravilno primjećuje stav iznesen u paragrafu 653. u pogledu

opisavanja posljedica nečovječnog postupanja, ali previđa da se iz okolnosti postupanja prema oštećenom Slavku Bogdanoviću moglo opravdano zaključiti da je nasilje koje su vojnici i optuženi Buljubašić (koji je ujedno u svom svjedočenju priznao da je tukao ovog zatvorenika) ispoljili prema ovom oštećenom bilo jednako nasilju koje su zatvorenici svakodnevno doživljavali u logoru Dretelj, ostavljajući fizičke i psihičke posljedice koje dostižu standard nečovječnog postupanja. Kada je riječ o nečovječnom postupanju prema Milivoju Bokiću, razlog zašto je optuženog Zeleniku oslobodilo od ove tačke optužnice jeste to što je smatralo da navedeno postupanje nije doseglo standard nečovječnog postupanja, a ne iz razloga neopisivanja posljedica ove inkriminacije. S tim u vezi, kada se analizira cjelokupan iskaz oštećenog, koji govori o tome da ga je optuženi Zelenika dva puta ošamario jer nije pjevao pjesme o Paveliću, kako se to žalbom pravilno ističe, ovo vijeće i dalje nalazi pravilnim zaključak naveden u paragrafu 856. pobijane presude da takvo postupanje ne doseže standard težine nastupjelih posljedica da bi se radilo o nečovječnom postupanju.

266. Također, iako Tužilaštvo pravilno primjećuje navode u pogledu datuma lišenja slobode, da se radi o 19. julu 1992. godine, ipak ostaje nejasno kako ovo utiče na ocjenu da li su postupanja optuženog prema Milivoju Bokiću dosegla ili nisu dosegla standard nečovječnog postupanja.

267. U vezi inkriminacija za koje je **Edib Buljubašić** nepravosnažno oslobođen, Tužilaštvo žalbom osporava zaključak prvostepenog vijeća iz paragrafa 639. presude, obzirom da se ne radi o jednokratnom aktu nasilja prema Nenadu Markoviću, već o čestim premlaćivanjima u kojima je optuženi učestvovao, a što je on i priznao.

268. Nadalje, žalba navodi da je prvostepeni sud pogrešno utvrdio činjenično stanje oglašivši optuženog krivim samo za tačku 7b optužnice, a oslobodivši ga za tačku 7c, koja se odnosi na oštećenog Nenada Markovića, te Slavka Bogdanovića, koji je posvjedočio da je optuženog vidio dva puta, te da je i njega udario par puta. Dakle, prema ocjeni Tužilaštva, radi se o više prilika kada je optuženi Edib Buljubašić fizički napadao zatočenike u Vojnom zatvoru, „Bruno Bušić“ u Dretelju, uključujući i Nenada Markovića.

269. Suprotno prethodno iznesenim prigovorima, ovo vijeće ističe da optužnica nije precizirala, ni vremenski ni činjenično fizički napad na zatočenika Nenada Markovića (iz tačke 7.c), obzirom da je za tačku 7. b) optuženi oglašen krivim), obzirom da je koristeći se sintagmom „pored onoga što je naprijed za njega navedeno“, implicirala da prvostepeno

vijeće treba da radi ono što mu nije zadaća i što je u konačnici suprotno zakonu, a to je tumačenje optužnog akta. Takav stav predstavlja grubo previđanje značaja odredbe člana 280. stav 1. ZKP BiH. Također se previđa zaključak da prvostepeno vijeće nije našlo niti jedan dokaz koji bi konkretizirao takvu radnju optuženog usmjerenu prema oštećenom, osim dokaza koji potkrijepljuje počinjenje inkriminacije opisane u tački 7.b) za koje je oglašen krivim i za koju je optuženi Buljubašić sam priznao krivnju (str. 39 transkripta od 16.09.2014. godine kada optuženi govori o postupanju prema Nenadu Markoviću i Jovi Pejanoviću, na način da ne diferencira izričito radnje postupanja prema ovim licima, već govori u množini i relativno neodređeno i konfuzno).

270. U pogledu radnji poduzetih prema svjedokinji A, u žalbi se ističe da je potpuno zanemaren dio iskaza ove svjedokinje, u kojem je ona navela da joj je **optuženi Ivan Medić** prijetio da će joj otkinuti uho, što je rezultiralo pogrešno i nepotpuno utvrđenim činjeničnim stanjem. Također, u žalbi se navodi da je svjedokinja „A“ silovana od strane Ivana Medića i drugih osoba, da se nalazila bez ikakve zaštite, u neizvjesnosti, proživljavala torture, što je sveukupno kod iste zasigurno moglo izazvati veliki strah, psihičke povrede i trajnu traumu.

271. U pogledu fizičkog napada na svjedokinju „A“, Tužilaštvo po ocjeni ovog vijeća previđa činjenicu da fizički napad na svjedokinju „A“ nije jednako prijetnji oštećenoj da će joj optuženi otkinuti uho (verbalan prijetnja se ne može poistovjetiti sa fizičkim napadom) . U tom smislu, ukoliko je imalo intenciju da ovakvo postupanje optuženog Medića prema oštećenoj istom stavi na teret, tužilaštvo je bilo u obavezi da to jasno i konkretno navede u optužnom aktu. Kako to nije učinjeno, svako drugačije postupanje prvostepenog vijeća bi dovelo do prekoračenja optužbe. Također, suvišnim se ukazuju navodi u žalbi u pogledu silovanja svjedokinje „A“, obzirom da je za ovu radnju optuženi Medić oglašen krivim.

272. U odnosu na tačku 8 a. optužnice, Tužilaštvo smatra da je prvostepeno vijeće pogrešno i nepotpuno utvrdilo činjenično stanje kada je zaključilo da ne može samo na osnovu iskaza svjedokinje „A“ utvrditi krivicu optuženog za seksualno zlostavljanje Anđe Vojinić, kao i da nije obrazložilo zašto nije poklonilo vjeru dijelu iskaza svjedoka „A“ koji se odnosi na ovaj događaj.

273. Apelaciono vijeće navedene prigovore nalazi neosnovanim, iz razloga što je na ovu okolnost svjedočila samo svjedokinja „A“, koja pretpostavlja da je optuženi Medić seksualno zlostavljao Anđu Vojinović, koja je u kasnijem razgovoru sa ovom svjedokinjom

to negirala, dok je s druge strane svjedokinja Radojka Žuža izjavila da joj je poznato da je nad Anđom Vojinović slično seksualno nasilje vršio Mirsad Repak. Stoga je prvostepeno vijeće pravilno, u svjetlu principa in dubio pro reo, za ove radnje oslobodilo optuženog Medića.

274. Tužilaštvo u žalbi ističe da je pogrešan zaključak prvostepenog vijeća iz paragrafa 878. presude – u odnosu na fizički napad na svjedoka I, posebno kada se ima u vidu činjenica da je svjedok na suđenju prepoznao optuženog Medića, te da su irelevantni navodi da optuženi Ivan Medić nije prema dostavljenim dokazima imao položen vozački ispit, obzirom da osoba može upravljati vozilom i bez položenog vozačkog ispita, posebno imajući u vidu da je bio ratni period. U prilog navedenom, Tužilaštvo podsjeća na praksu MKSJ u predmetu Tužilac protiv Delalića, kada je utvrđen kriterij standarda „van svake razumne sumnje“ koji glasi : *„Ne mora postojati sigurnost, ali mora postojati visok stepen vjerovatnoće. Dokaz van razumne sumnje ne znači dokaz bez jedne sjenke sumnje.“*

275. I u odnosu na tačku izreke oslobađajućeg dijela pobijane presude u kojoj su opisane radnje preduzete prema oštećenom svjedoku “B”, Tužilaštvo ističe da je svjedok “B” izjavio da se Ivan Medić nalazio tu, kao i da svjedok nije rekao da ga je optuženi tukao, ali je izjavio da ga je vidio pred vratima i da postoji mogućnost da ga je tukao, jer je bilo puno udaraca nad njim, što ukazuje na jedini mogući zaključak, prema ocjeni Tužilaštva, a to je da je optuženi Medić učestvovao u premlaćivanju svjedok a, „B“ na način na koji je svjedok to i opisao.

276. Što se tiče fizičkih napada na svjedoka I i B, suprotno drugačijim žalbenim prigovorima, Apelaciono vijeće konstatuje da su na ove okolnosti saslušani samo oštećeni, čijim iskazima je dovedena u sumnju odgovornost, odnosno učešće optuženog Medića u ovim događajima. U odnosu na iskaz svjedoka I, riječ je o nekompatibilnosti sa vremenom boravka optuženog u logoru Dretelj, kao i opisa koji svjedok iznosi za osobu pod imenom Ivan Medić (da je isti svaki dan vozio zeleni Mercedes po krugu kasarne, iako u to vrijeme optuženi nije imao položen vozački ispit, što nije prepreka za mogućnost da optuženi ipak vozi, ali jeste u pogledu tipa vozila, obzirom da iz iskaza svjedoka proizilazi da je Vinko Primorac, koji je gotovo svakodnevno bio u logoru Dretelj, vozio zeleni Mercedes). Kada

je riječ o fizičkom napadu na svjedoka B, iz iskaza samog oštećenog jasno proizilazi sumnja da ga je upravo optuženi tukao kritične prilike³².

277. U pogledu inkriminacija za koje je **optužena Grubišić-Fejzić** pobijanom presudom nepravomoćno oslobođena, u žalbi se ističe da prvostepeno vijeće nije cijnilo iskaz svjedokinje „A“ koja je bila očevidac navedenog događaja i čiji je iskaz na glavnom pretresu u pogledu učešća optužene Marine u ubistvu Bože Balabana jasan i uvjerljiv, nego u cjelosti poklanja vjeru iskazu optuženog Ediba Buljubašića. Nadalje, ističe se da je pogrešan zaključak iz paragrafa 896. pobijane presude, obzirom da ostaje nejasno koji drugi potkrepljujući dokaz može imati uvjerljiviju snagu od iskaza samog očevica, čiji iskaz uopšte nije obrazložen u ovom dijelu.

278. Apelaciono vijeće u vezi navedenog ukazuje da činjenica da prvostepeno vijeće nije cijnilo iskaze pojedinih svjedoka na način koji bi odgovarao optužbi i kako ih ona vidi, ni u kom slučaju automatski ne čini nepravilnom. Ovo posebno kada se ima u vidu da je prvostepeno vijeće za svoj stav prilikom ocjene dokaza dalo jasne i konkretne razloge kojem od subjektivnih dokaza izvedenih na okolnosti premlaćivanja i ubistva Bože Balabana poklonja vjeru a kojem ne. S tim u vezi, ovo vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće imalo dovoljno razloga da pri tome pokloni vjeru iskazu optuženog Buljubašića datom u svojstvu svjedoka, naročito kada se ima u vidu da je optuženi uvjerljivo objasnio da optužena Grubišić-Fejzić dana 02.08.1992. godine uopšte nije bila u Dretelju, jer je dobila dozvolu za izlazak u grad, odnosno napuštanje kasarne, gdje se vratila tek naredni dan, a da je potvrdu o tome potpisao upravo on, što je bio prvi akt koji je potpisao u svojstvu zamjenika zapovjednika kasarne u Dretelju.

279. Također, kada se analizira iskaz svjedokinje „A“ u dijelu koji se odnosi na učešće optužene Grubišić-Fejzić u ubistvu Bože Balabana, proizilazi da je ista navodno kritične prilike vidjela Marinu “na jedno možda minutu“, bez da je vidjela da je ista udarala

³² **Svjedok:** Ja sam samo rekao prošli put da sam ga vidio u momentu pred vratima. Nisam ni tada rek'o da me tuk'o.

Branilac: Znači Ivan Medić Vas nje tukao tada?

Svjedok: Ja samo kažem, postciji mogućnost da me je tuk'o jer je bilo puno udaraca nada mnom. A je li...

Branilac: Ali Vi, svjedoče, možemo li ovako.

Svjedok: A nisam vidio.

Branilac: Vi niste sigurni i niste vicjeli...

Svjedok: Nisam vidio.

Branilac: ... da Vas je Ivan Medić? Hvala.

Svjedok: Jer ne može čovjek pokriven jorganom, onaj, spužvom...

ubijenog Božu Balabana. Iz toga jasno proizilazi pravilnost zaključka prvostepenog vijeća da je na Tužilaštvu bilo da kod takvog stanja stvari, pored navedenih dokaza izvede i druge potkrijepljujuće dokaze o učešću optužene ili bar prisustvu iste na mjestu i u vrijeme prelaćivanja oštećenog, a što ono tokom postupka nije učinilo.

280. U odnosu na fizički napad na Slavka Bogdanovića i Dušana Radmilovića u žalbi se ističe da je svjedok Slavko Bogdanović na glavnom pretresu izjavio da su ih tukle pripadnice HOS-a, isto kao i svjedok „B“ i Srećko Marić koji je optuženu identificirao po imenu i prezimenu kao bivšu učenicu. Također, u žalbi se ističe da se radi o dužem vremenskom periodu u kojem su oštećeni više puta bili maltretirani od strane optužene, pa je i razumljivo i logično da se svjedoci ne mogu izjasniti o tačnom datumu.

281. Suprotno istaknutim žalbenim prigovorima, ovo vijeće nalazi da je prvostepeno vijeće pravilno analiziralo iskaz svjedoka Slavka Bogdanovića koji se nije mogao sa sigurnošću opredijeliti da li ga je tukla optužena Marina Grubišić-Fejzić³³, kao ni da je ista palila bradu i zlostavljala Dušana Radmilovića zv. Pop³⁴, a koji nije neposredno saslušan i što nisu mogli potvrditi drugi svjedoci kao što su svjedoci „G“ i Slavojka Fržović. Okolnost da Tužilaštvo nije precizno vremenski i činjenično odredilo situaciju u kojoj je optužena navodno udarala Slavka Bogdanovića, obzirom na postojanje više situacija u kojima je

³³ **Branilac:** Vi dakle ne znate da li Vas je udarala Marina, je li tako?

Svjedok: Otkud, kad one naiđu ko te tuče udara...

Branilac: Samo tako znate ili ne znate?

Svjedok: Ne znam tačno je li Marina nije, otkud ja znam Marinu, bila i Zerina neka da su palile bradu...

³⁴ **Svjedok:** ... Tako to su žene znaš, kad dođu one, one HOS su, one dođu pijane ili su ja ne znam šta, udaraju nagone ajde ko na seks, zlostavlja...da puši i one i onda su sjećam se meni zapali upaljač ovde bradu smo mi imali veliku, nismo se mogli ni morali, nismo smjeli ni brijati, ni kupat ni ništa ni umivat, ništa. Nema tu. To je brada, sve je to prljavo. I ona meni zapali upaljačem, gori, o bog ti, i ja nekako brže-bolje ugasih ono, a neki je bio sjećam se zvali su ga pop Radmilović. Nije on pop bio, on je bio policajac u penziji a oni mu rekli da je pop. Oblačili mu uniformu tu popovsku noso i ja sam je noso. Ali predstavili pop i sjećam se njemu su pripalili i nisu mu bogami dali i bogami sva su, sve mu je ovo izgorilo i kosa bila, nisu mu dali da ugasi nego to gasi to, prljava brada, to gori ko benzin boga ti. E to se sjećam.

Tužilac: Čime su palile?

Svjedok: Upaljačima. Upaljači.

Tužilac: Vama zatvorenicima, muškarcima?

Svjedok: Ja, ja. Jes, jes. Jesu.

Tužilac: Vama i tom drugom

Branilac: Ovako gospodine Bogdanoviću, Vi ste na glavnom pretresu održanom 14.08.2012. godine, na pitanje tužiteljice, da li su Vas žene maltretirale, Vi ste odgovorile jesu, da Vam je jedna čak zapalila bradu, a niste konkretno naveli ko Vam je to uradio zar ne? Zamolila bi Vas dakle danas, da nam kažete, da li se sjećate ko Vam je to uradio?

Svjedok: Ja bi, bilo je 5-6, ja se ne sjećam koja je. Ili je Marina, Za., ja mislim da je Zarina to zapalila. Mislim. Ne znam.

oštećeni bio zlostavljan, što potvrđuju iskazi svjedoka „B“ i Srećka Marića, pravilno je usmjerilo prvostepeno vijeće da se u utvrđivanju krivnje optužene za predmetnu inkriminaciju prema oštećenom Bogdanoviću osloni prvenstveno na iskaz neposredno oštećenog, za kojeg je prethodno istaknuto da je on nije identificirao kao počinioca inkriminacije maltretiranja.

282. Vezano za premlaćivanje Slavka Bojanića i Sime Pejak u žalbi se ističe da je pogrešan zaključak da oštećeni Slavko Bojanić nije identificirao optuženu Marinu kao učesnika u premlaćivanju, a što potvrđuju izjave date u Tužilaštvu BiH od 02.08.2010. godine i od 01.07.1994. godine, kao i da je isti svjedočio na okolnost premlaćivanja Nenada Markovića.

283. U vezi sa navedenom tvrdnjom Apelaciono vijeće konstatuje da je izjava svjedoka Slavka Bojanića, koja je pročitana na glavnom pretresu, bila jedini dokaz izveden u pogledu premlaćivanja Sime Pejaka, dok u pogledu premlaćivanja samog svjedoka valja imati u vidu da isti nije ni tvrdio da ga je optužena udarala ili maltretirala na drugi način. Polazeći od toga i stanovišta sudske prakse da *dokaz kcji je izveden u skladu sa odredbom člana 273. ZKP BiH ne može biti iskjučiv ili u odlučujućj mjeri dokaz na kcjem će se zasnivati osuđujuća presuda*, prvostepeno vijeće je po ocjeni ovog vijeća pravilno u paragrafu 901. pobijane presude zaključilo da je u nedostatku drugih dokaza optuženu potrebno osloboditi od optužbe za fizički napad na Slavka Bojanića i Simu Pejaka.

284. Takođe, kada je riječ o zaključku navedenom u paragrafu 907 pobijane presude u pogledu premlaćivanja Nenada Markovića, Apelaciono vijeće nalazi da se žalbom pravilno ističe da svjedok Slavko Bojanić (čiji je iskaz iz istrage pročitana na glavnom pretresu) navodi da su ga Marina Grubišić i njena sestra tukli, mada isti u zapisniku o saslušanju svjedoka od 01.07.1994. godine - (aneks A) zapisnika od 02.08.2010. godine, koji je predočavan svjedoku prilikom davanja ovog iskaza u Tužilaštvu), ne spominje optuženu u kontekstu ovog premlaćivanja, već prilikom opisivanja uopštenog postupanja velikog broja HOS-ovaca navodi da su Nenada Markovića izvodili i tukli nekoliko puta u kratkim razmacima. S tim u vezi, zaključak prvostepenog vijeća da na okolnost premlaćivanja Nenada Markovića nije izveden niti jedan dokaz, treba posmatrati u svjetlu činjenice da jedino svjedok čiji se navodi nisu mogli unakrsno provjeriti od strane odbrana optuženih, spominje optuženu u ovom kontekstu, ali da takav dokaz nema potreban kvalitet, ni

sadržinski, ni formalno, da bi se na njemu mogla zasnivati osuđujuća presuda, što podržava i ovo vijeće. Slijedom navedenog, navedeni prigovor žalbe ne dovodi u sumnju valjanost odluke prvostepenog vijeća o oslobađanju optužene Grubišić-Fejzić i za ove inkriminisane radnje.

285. U pogledu seksualnog nasilja nad svjedokom Slavkom Bojanićem, u žalbi Tužilaštva se ističe da je svjedok Slavko Bojanić, dva puta u svojim izjavama pominjao optuženu kao osobu koja ih je tukla, koja je učestvovala u premlaćivanju Nenada Markovića i Sime Pejaka, a koja je imala sestru, tako da nije sporna identifikacija optužene. Nadalje se navodi da to što je svjedok izjavio da je „imala krnjave zube“ ne predstavlja dovoljan razlog da se posumnja u njen identitet, posebno zbog toga što se uopšte ne obrazlaže kako je samo na osnovu ovih navoda svjedoka mogao zaključiti da je riječ o drugoj osobi, a ne o optuženoj Marini Grubišić –Fejzić. Također, u žalbi se napominje da i drugi svjedoci navode optuženu kao osobu koja je činila razna zlodjela u logoru u Dretelju, i to svjedoci Slavojka Fržović, Sava Bojanić, Milivoje Bokić, Milivoj Kružević, Zoran Brvenik, zaštićeni svjedok „G“, Petar Golijanin.

286. Suprotno istaknutim žalbenim prigovorima, iz podataka u spisu proizilazi da su navedeni svjedoci svjedočili o obrascu ponašanja optužene u logoru Dretelj. Međutim, ni jedan od njih ne spominje događaj u kojem je Slavko Bojanić bio primoran da liže genitalije psa, niti direktno ukazuje na optuženu kao izvršioca konkretne radnje, dok sam oštećeni - svjedok Slavko Bojanić kao počinioca predmetne inkriminacije označava „Marinu krnjavih zuba“³⁵. Analizirajući takav iskaz i dovodeći ga u vezu sa drugim, prvostepeno vijeće je ocijenilo da izjava „Marina krnjavih zuba“ ukazuje na drugu pripadnicu HOS-a, koja je istovremeno sa optuženom boravila u kasarni u Dretelju. Pored toga, valja imati u vidu da je iskaz ovog svjedoka izveden u skladu sa članom 273. ZKP BiH i bez prilike odbrane za unakrsno ispitaivanje. Uz to, on je bio jedini dokaz koje je Tužilaštvo izvelo na ovu okolnost, a i on sam je, i po ocjeni ovog vijeća, sadržinski takav da čak i u slučaju da je neposredno izveden, takav kakav jeste ne bi bio dovoljan da se samo na osnovu njega van svake razumne sumnje zaključi da je upravo optužena bila osoba koja je primorala oštećenog Bojanića da liže genitalije psa. Stoga je i u ovom slučaju bilo opravdano postupanje prvostepenog vijeća u skladu sa načelom *in dubio pro reo* (u sumnji postupiti u korist optuženog).

287. Iz navedenih razloga je i žalba Tužilaštva ocjenjena neosnovanom, kao i sve prethodno navedene žalbe optuženih, supruge optuženog Buljubašića i njihovih branilaca, te na osnovu člana 310. stav 1. u vezi sa članom 313. ZKP BiH, odlučeno kao u izreci ove presude.

ZAPISNIČAR

Selena Beba

PREDSJEDNIK VIJEĆA

SUDIJA

dr Dragomir Vukoje

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude žalba nije dozvoljena.

³⁵ Iz zapisnika o saslušanju svjedoka od 01.07.1994. godine (aneks A): „Kučku je dovela jedna ženska, pripadnica HOS-a, a **čini mi se da se zvala Marina**, stara oko 25 godina, **crnka sa krnjavim zubima**, pa nas je ona terala da ovo činimo.“